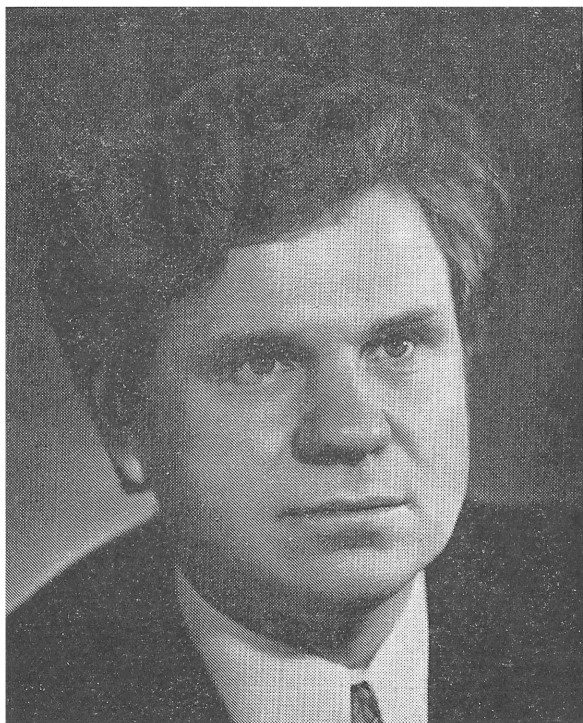

Петро
Леб्रो

Вибране

*Петро
Лебро*

Вибране

Поезії

У2
Р31

В сборник известного украинского советского поэта вошли лучшие произведения из его предыдущих изданий.

Автор взволнованно повествует о животворящей и неиссякаемой силе «ленинского огня», о «чувстве семьи единой» советских народов, о героическом крае сталеваров и хлеборобов.

Отдельный раздел книги составили сатирические и юмористические произведения.

Р $\frac{70403-137}{M205(04)-82}$ 137.82. 4702590200

© Видавництво «Дніпро», 1982 р.

Так уже сталося, що упродовж багатьох років я неодноразово звертався до творчості свого земляка Петра Ребра,— виступав із рецензіями на його твори, з передмовами до збірок його поезій. І щоразу я помічав, як міцніло від книжки до книжки поетове прагнення глибше осягти сучасність, прагнення відшукати яскраві барви, які б найточніше передали характерні ознаки нашого складного і героїчного часу, прагнення змалювати риси сучасників, серед яких живе і для котрих пише запорізький поет. Я навмисне нагадую — запорізький, бо це слово увібрало в себе не тільки назву певного регіону України, не лише давню, бойову славу історію волелюбного українського народу. Воно вписане в історію новітню битвами громадянської війни — в степах і під Перекопом. Коли ми згадуємо Запоріжжя, перед нами поряд з червоноармійцями відразу постають образи героїв перших п'ятирічок — дніпробудівців, запоріжстальців, які ще тоді, на зорі індустріалізації країни, дивували світ своїми сміливими вирішеннями найскладніших технічних завдань. Цей сплав інженерської мудрості, робітничого ентузіазму і волі партії ще величніше показав свої казкові сили в роки післявоєнного відродження. Нині Запоріжжя — один із найпотужніших центрів промисловості, науки, хліборобства.

Все це і обумовило тематику поезій Петра Ребра, її дух і цілеспрямованість. І не випадково в книжках Петра Ребра зустрічаємо чимало поезій, присвячених славним запоріжцям, людям героїчної праці, про яких можна сказати словами Олександра Довженка: «Не знаю я народу, та і немає такого другого народу нині на землі, який би так багато

створив, таку велику данину приніс усьому людству, як наш радянський народ, що здобув скарби під прапором Леніна у великих трудах, у небачених битвах, у виявленні велетенських духовних і фізичних сил, в героїстві творення...»

Героїзм творення і подвигу — це та найцінніша якість, якою наділені ліричні герої поезій Петра Ребра не лише в цій книжці — згадаймо його збірки «Родичі сонця», «Людяність», «Вогнярі», «Криця» та інші:

Сталевари мої, громовержці дніпрового краю,
Чия криця годиться на крила прийдешньому дню.
Сталь сама у печі народитись не може, я знаю,
І не досить для цього руди, чи, скажімо, вогню.

Далєбі, навіть рук щонайдужчих для цього замало:
Що ті руки, якщо тільки труд вони знали та піт?
Ні, потрібно для цього ще волю, міцніщу металу,
І високе патхпєння, і розуму ясного світ.

(«Сталевари мої»)

«Полос братерства» — такий символічний образ дїбрав поет для змалювання нашої Вітчизни, країни збратаних народів. І приємно зазначити, що поезії, які з'явилися після поїздок до друзів на Неву, в Грузію, Калмикію, Абхазію та інші краї, зігріті поетовим гарячим серцем, пройняті шапою і здивуванням перед красою побаченого і взятого навечно з собою. Дружба подарувала крила для багатьох віршів П. Ребра, і вони знялися вище інформаційності, подорожніх потапок, знялися в небо поезії.

Ліричний герой збірки несе в собі вогонь священної і вдячної пам'яті про мільйони відважних, які в битві з ворогом захистили Батьківщину. Батько поета уже в дні миру вмер від фронтових ран. І коли поет звертається до теми війни, згадує про подвиги відважних, в його голосі ми відчуваємо схвильованість сина солдата:

Вірили солдати: це останні жертви.
Тільки мир і щастя будуть після них.
Люди, обеліски ставлять не для мертвих —
Обеліски ставлять для живих.

(«Обеліски»)

Петро Ребро — з родини хліборобів, дитинство його промайнуло в степовому безмежжі. Рідні гони часто кличуть поета на свій простір. Тоді і складаються патхненні рядки про земляків, про подвиги хліборобського роду, про непишну, але красиву в своїй суворості гарячого літа природу над річкою Бердою, що, перетинаючи степи, напизавши на свою синю стрічку десятки сіл, плине до Азовського моря. Все це дороге і близьке поетові не лише як красвиди чи спогади дитинства. Це його етичне й естетичне підґрунтя, це хвилюючі людські долі, що їх читає поет на розкритих сторінках оновленого степу.

Ліричне обдаровання Петра Ребра поєднується з потужним гумористичним, сатиричним струменем. Адже не випадково його гуморески зажили широкої популярності в читачів.

Успішно виступає письменник і в драматургії. Його драматичну поему «Заграва над Хортицею» тепло привітали запоріжці.

Чимало мудрих і веселих книжок поет подарував нашій дівворі.

Від першої збірки ліричних поезій Петра Ребра «Заспів» до «Вибраного» минуло понад двадцять п'ять років. І зрозуміло, що в цю книжку ввійшла лише частина творчого доробку поета. Але того досить, щоб уповні відчутти джерела паснаги, духовного здоров'я, закоханості в світ і людей поезії Петра Ребра. Є особлива принада в простоті, але не спрощеності, в щирості і цілісності, в широті почувань ліричного героя збірки. Для нього органічно не прийнятні самозакоханість, дріб'язкове філософування і позерство. Його інтереси невіддільні від великих, державних завдань нашого народу, від найголовніших шляхів людства.

Поет зустрічає полудень віку. Творча енергія, активна громадянська позиція, пристрасна участь у житті народному обіцяють нам пові поетичні книжки. Хай же кожна зустріч із поетом стане для його читачів приємною і хвилюючою.

Микола НАГНИБІДА

*J*loezii

ЛІРИКА

Ленінів огонь

* * *

Нову зорю ми людству засвітили,
Тож, зодчий, хлібороб чи металіст,
Не смієш ти горіти напівсили:
Ти — комуніст.

Коли встають пожежища криваві
І всіх в атаку підійма горніст,
Не маєш права йти не в першій лаві:
Ти — комуніст.

Коли ж натхнення трудове на карті
Малює сотні юночоліх міст,
Не маєш права бути не в авангарді:
Ти — комуніст.

Хоч нашу правду не здолать нікому,
За неї стій грудьми, на повен зріст.
Не маєш права скаржитись на втому:
Ти — комуніст.

У вирі праці, в творчості, у герці
Не забувай цих слів священний зміст:
Ти Леңінів огонь несеш у серці,
Ти — комуніст!

1971

* * *

В уяві, в серці, в пам'яті народу
Картина ця лишиться на віки:
Важучу, необтесану колоду
В дворі Кремля несуть робітники.

А з-поміж них до болю рідна постать —
Борідка, кепі, лагіддя із віч —
Без тіні пози, весело і просто
Працює на суботнику Ілліч.

Так от звідкіль в нас незглибимість сили!
Так ось чому відтоді все життя —
Щоб б на землі отецькій не робили —
У нас таке у грудях відчуття,

Що поруч — Він, безсмертний і великий,
Що в ногу ми йдемо із Іллічем,
Що не колоду — все громаддя віку
Він, як Атлант, підтримує плечем,

А ми, завзяте плем'я й роботяще,
Плекаючи наснаги джерело,
Працюємо із кожним днем все краще,
Щоб не так важко Леніну було!

1969

* * *

До нього, многодумного і віщого,
Ми все життя йдемо — до Ілліча.
Його вогню — либонь, од сонця вищого —
На всіх, душею чесних, вистача.

Його вогонь... Такий яркий, великий він,
Такий цілющий він, що кожен з нас
Усе студене прагне з серця викинуть,
А взять його — на нині й про запас.

Його вогонь... Вогонь труда, правдивості,
Борні, непримиренності вогонь.
Щодень пильніш на нього людство дивиться —
І прозріва, зіркішає воно.

Його вогонь... У нім згорають нелюди
І плавляться кайдани, наче віск.
А люди виростають, мовби неліні,
Якщо життя освітлює їм він.

Вогонь цей сяє — й день як зачудований!
Він палахкоче — й никне, скніє ніч.
І світ виходить — молодий, оновлений —
З вогню того, що запалив Ілліч.

1970

* * *

На сотні миль нам далина відкрита,
Будучина ясна — на сотні літ.
Ми бачимо, де правда, а де кривда:
Його очима дивимось на світ.

Чи садимо уздовж шляхів черешні,
Чи батьківський шануєм заповіт —
Ми бачимо озорене прийдещє:
Його очима дивимось на світ.

Чи стоїмо у миру на сторожі,
Чи за моря червоний шлем привіт —
Ми бачимо всі підступи ворожі:
Його очима дивимось на світ.

Чи Афріка рве ланцюги облудства,
Чи Гарлем вибуха, мов динаміт,—
Ми бачимо щасливий усміх людства:
Його очима дивимось на світ.

Чи зводим дім, чи пишемо закони,
Чи сина споряджаєм у політ,—
Ми бачимо комуністичні гони:
Його очима дивимось на світ.

1970

СЛОВО ПРО ПРАПОР

Всесильні часу жорна,
Це вірно, а, проте,
Багряний племінъ Жовтня
Повік не одцвіте.

На прапор Батьківщини
Він шовковисто ліг.
Натхненними очима
Зігрів його Ілліч.

Вітрами віку пахне
Вишневе знамено.
Чапаєва папахи
Торкалося воно.

І щорсівці на Київ
Під ним неслись навскач.
Не кров — пречисті мрії
Ввібрав оцей кумач.

Здавався святом будень
І рев стихій вщухав,
Коли над Дніпробудом
Він красно вибухав.

Він вніч — ярів зорею,
А вдень — летів, як птах.
На Одері і Шпрее
Він майорів, цей стяг.

Таїн зламались мури
І космос потрясло,
Коли над Байконуром
Він розпростер крило.

Мартен сія, мов кратер,
Закутий у броню,
Коли йому наш прапор
Додасть свого вогню.

Земля підносить радо
Мільйони тонн зерна,
Коли на неї пада
Знамена тінь ясна.

В нім — спрага перемоги
І полум'яність руж.
Товаришу, від нього
Червоність наших душ.

Від нього — дерзновенність
І планів, і стремлінь,
І пісні незнищенність,
І духу височінь.

1970

ІЛЛІЧ ЧИТАЄ «ЕНЕІДУ»

В особистій бібліотеці В. І. Леніна
в Кремлі була «Енеїда» І. Котляревського.

Здавалось, за вікном шумить раїна
Й Дніпро пороги піною вінча...
О цій порі, здавалось, Україна
Зайшла до кабінету Ілліча.

Ота, яка сміялась смерті в вічі,
Пережила паругу і полон...
Надія Костянтинівна вже двічі
Нагадувала Леніну про сон.

А він — в одвіт: — Сейчас, сейчас, Надюша,—
А у самого сміх — аж б'є з очей.
Нараз гукає він: — Нет, ты послушай
Хотя бы это вот: «Тепер Еней...»

Від лампи світло рівно-рівно летється
На книжку і на білі папірці.
Ілліч не спить — розкотисто сміється,
Відкинувшись на плетенім стільці.

А потім — за перо. Летять години,
Та тільки сон не йде йому до віч:
Все дума про майбутнє України,
Схвильований прочитаним, Ілліч.

Він їй бажає щастя і величчя,
Щоб пісня не змовкала на устах,
Щоб сяяло усмішкою обличчя
Нової України у віках.

Заснув Ілліч. А ранок зовсім близько,
А сонце скоро з'явиться в Кремлі
Й освітить поруч — Леніна записки
І томик «Енеїди» на столі.

1969

НА СТОКГОЛЬМСЬКІЙ ПРИСТАНІ

Сталеве небо, і дерева голі,
І плине прохолода від води.
Але на цьому клаптику в Стокгольмі
Душею відігрієшся завжди.

Не треба слів. Лише отак стояти,
Де він стояв, напружуючи зір...
Відходить пароплав. На ньому — мати.
Матусенька. Бліда немов папір.

Вона все віддаляється щомиті.
Іще один прощальний помах рук...
Ці дні були, мов сонечком прошиті,
В його житті, що сповнене розлук.

«Ти схуд», — казала і дивилась в очі.
Допитувалась: «Бережешся ти?»
Хоч відала: не те, що там не хоче —
Ні, він себе не вмів берегти.

За вікнами вже сірий дощик сів,
І плив у мжичці міста силует...
«Ти, мабуть, мерзнеш? Я тобі з Росії
Ось привезла, Володю, теплий плед».

«Матусю, стій! Я ж не усе сказав ще!
(Що, як востаннє бачу я її?).
Голубко сива, наді мною завше
Долоньки будуть лагідні твої!..

В борні, якій не видно досі краю,
І потім, як засяє Жовтня стяг,
Іще не раз, матусю, я згадаю,
Як ти була у мене у гостях.

Як я тебе побачив над юрбою
І кинув тобі квітку, а затим
Ходили ми під руку із тобою,
І світ мені здавався чарівним.

Згадаю, як на пароплаві, нене,
Стояла ти, скорботна і смутна, —
І ніжністю налетіть серце в мене,
І мужністю обернеться вона».

1973

ПІД ШУШЕНСЬКИМ

Страшенно любив ходити лісом взагалі.
(Н. Крупська про В. І. Леніна)

Пообіч шляху — сосен рівні шерехи.
Шишки — немов світильники на вітті.
Ні шелесту, ні шепоту, ні шереху —
Сама лиш тиша, найчуткіша в світі.

Берези мовчазні стоять колонами,
Листини непорушні, мов чеканка.
А навкруги — хоч зачерпни долонями —
Розлите ніжне, лагідне чекання.

Бабусям-соснам легко тут вікується...
Цьому ж чеканню більше, ніж піввіку:
Ось-ось хода знайома тут почується,
І скаже гай «Добрідень» чоловіку.

А чоловік (рушниця незаряджена,
На поясі — ягдташик попелястий)
Зупиниться, розкине руки радісно
І вигукне немов до друга: «Здрастуй!»

Це «Здрастуй» і в століттях не заглушиться,
Не вичахне в зеленім стоголоссі.
Тс! Палець на вустах тримає Шушенське:
Воно чекає Ілліча і досі.

1974

КОВАЛІ

1923 року рішенням робітників Запорізького держзаводу № 5 В. І. Ленін був обраний почесним ковалем. Зарплата вождя перераховувалася страйкучим робітникам Руру.

Нехай іще в країні голод, холод,
І ворог простягає сотні жал —
Тут, у цеху, злітає вгору молот
І падає з розгону на метал.

Сталь плющиться, розбризкуючи іскри,
Що швидко тануть, мов червневий град...
Так ось вони, нові твої міністри,
Народжена в огні Країно Рад!

Це ковалі — титани і месії,
Смагляві Прометесві сищи.
Не сталь, а долю матінки Росії
Сьогодні перековують вони.

І молот б'є Землі — планеті в груди —
Мов, прокидайсь і позбувайсь оков!
Так б'є, що осипається полуда
Із височенних куполів церков.

Так б'є, що розпадаються кайдани
І котиться луна в усі краї.
Так б'є, що аж по той бік океану
В пропасниці тремтять багатії.

І сонце розганяє темінь хмуру,
З-за веж Кремля здіймаючись увись,
Щоб бачили його повстанці Руру,
З якими запоріжці обнялись.

А ковалі ж працюють, мов по нотах,—
Зникає втома, й сон не йде до віч:
Як може тут не споритись робота,
Якщо між ковалями — сам Ілліч!

Він тут незримо, тут — у будні й свята.
Вогонь йому обличчя осява.
В його руках, що звичні працювати,
Себе і молот добре почува.

Палахкотить до неба цвіт-заграва,
Немов знамен революційних шовк.
І Ленін мовить трішечки гаркаво
Своє любиме слово: «Хорошо!»

І бачить він із мрійністю у зорі,
Що то не іскри розсипає сталь —
То коваленків, що штурмують зорі,
Салютом зустріча космічна даль.

1963

У Майні * вечоріє непомітно,
Без гуку, без сигналів, без пісень.
Вже крізь дерева місяць світить мідно,
А в котловані ще робочий день.

Над Єнісеєм дим повився вгору —
То хлопці крушать камінь там, на дні.
Якщо ж підняти на вершину Борус,
То з неї видно шушенські вогні.

Вогні в тайзі, де не рокам — століттям
Доводилося бачить темну ніч!
— Будь ласка, — попросили ми, — скажіть нам,
Чи коли-небудь був отут Ілліч?

— Не вперше ми це чуємо питання, —
Відповідають нам робітники. —
Напевно, як ходив на полювання,
То зазірав і в ці глухі кутки.

Внизу бетон відсвічує, як мармур, —
То гребля випростовує крило.
Ще Єнісей пручається, та марно:
На нього вже накинули сідло.

Сузір'я опустилися на Борус,
І разом думка осінила нас:
Чи був Ілліч? Та він і нині поруч —
Він завжди з тими, хто штурмує час!

1974

* М а й н а — селище будівельників
Саяно-Шушенської ГЕС.

ЛИСТІВКА ДО БЕРДЯНСЬКА

Ще Жовтнева не прийшла пора —
Тільки-но зажевріло світання.
Мати Іллічева і сестра
Прибули в Бердянськ на лікування.

Берег наскрізь полином пропах:
Сіре бездощів'я і безводдя.
А у них щохвилі на вустах —
Слово ніжне й лагідне: «Володя».

Як він? Де він? Що сьогодні з ним?
Ворогів же так багато в нього:
Скільки раз стрічалися зі злим
Поглядом «сича» — городового.

Всюди кожну мить чекай шпика.
Втім, дарма, підлікуватись тільки б!
Раптом... Ой, Володина рука!
Подають їм крихітну листівку.

Над рядками (так, його, його!)
Розквіта «матусенько» ласкаве —
І від серця зразу відлягло,
Мов засяло сонце золотаве.

Прочитали. Вдруге. Третій раз.
Настрій охопив веселий, мрійний.
— Мамо, у Володі все гаразд!
Бачиш, почерк рівний і спокійний!

Що там ліки матері! Та їй
Від цих літер прибувала сила.
Налітав із моря тепловій,
Їхнє слово брав на пружні крила.

Мчав у далеч, в завтра, у віки,
Щоб народу віщувати щастя,
Щоб сьогодні й на оці рядки
Пам'яті пелюсткою упасти,

Щоб завжди любив це місто я,
Скромне і удачливе на подив:
Сам Ілліч колись його ім'я
На листівці поштової виводив!

1975

МАЛА ЗЕМЛЯ

Фашисти називали малоземельців
тричі комуністами.

Над вирвами, окопами старими
Поесії збагнеш глибинну суть:
Тут вишукані образи і рими
Достоту святотатством віддають.

Тут думаєш: істориком би бути,
Щоб ожили і камінь, і зола,—
Всі імена б із небуття вернути
Отих, кого увінчує зоря.

Не десять їх, не сорок і не двісті
Отут, на узбережжі, полягло,
Бо хоч вони і тричі комуністи,
Та серце в кожного одне було.

Гарячий вітер налітає з бухти,
Гарячий і гіркий, немов полин.

Якщо отут ніколи ще не був ти,
Хоч подумки сюди колись прилинь.

Отут, де кущик тліє краснотала,
Колись гуляла хвиля вогняна.
Мала земля! А для фашистів стала
Великою могилою вона!

Тепер у сонці вулиці й приплати,
Розщеплюється промінь у росі,
І гордо плине під вітрилом слави
В легенду із легенд Новоросійськ.

1973

* * *

Їх вивели по морозу... В замети — ногами синіми...
У чубі — крижинки дзвонять... Вогонь лиш в очах
горить...
От вийшов з машини старший: — Я вас говорить
не силую:
Раз ви мовчите — автомати я попрошу говорить.

І стали солдати півколом — лиш тінь на снігу
іскристому.
І сонце сховалось: жахає картина його ота...
А обер здивовано глипа: — Що сталося з комуністами?
Вони говорити будуть? Вони розімкнули уста?

Як пісню вони співали! Немов розгортали прапора!
Не горлом вони співали — душею, усім еством...
Есесман махнув рукою: таких не примусиш плакати.
І приснули чорні дула — аж стогін пішов над Дніпром.

Вони долілиць упали, мов прапор, прошитий кулями.
А пісня із уст кривавих, хоч тихо, проте лилась.
Тоді їх укинули в яму й засипали, лячно щулячись.
Але не замовкла пісня — до неї фашистам зась!

Зрівняли з землею могилу та ще й привалили брилою,
А потім скалили зуби — мовляв, отепер капут.
Але то була неправда, бо нині з новою силою,
Безсмертя безсмертних славлячи, та пісня лунає тут!

1967

* * *

Щоб завше в серці запашніла рута,
З нас кожен мусить пішки тут пройтись,
Де Хортицю замріяний Славута,
Немов бандуру, до грудей притис.
У немигтючій майві, як у славі
(Хоча Дніпро прекрасен без прикрас),
Він струни — ні, не рвані, не іржаві —
Перебира рукою раз у раз.
Звучать... Звучать! О, як звучать ті струни!
Не чує їх хіба якийсь глушман.
Від них до зір докочуються луни,
І задрімать не може океан.
Вони литаврять колосом в світання,
Вони бринять турбінам в унісон.
І в криці чутно їхнє рокотання,
І в невмирущій думі — їхній тон.
За струни ті, за їх пісні прегарні
Платили кров'ю пращури й батьки:
На палю йшли, гнили у буцегарні
І серцем наражались на штики.

Порвати їх стократно нам хотіли
Оті, що носять Каїна печать.
Дарма! Вони самі давно зотіли,
А струни України — не мовчать!
Ти чуєш їх? І син, і внук, і правнук
Їх чутимуть душею, далєбі,
Діставши в спадок Ленінову правду
І гордий лик свободи на гербі.

1968

Полюс братерства

* * *

Які озонні й чисті це слова!
Вони блискочуть вранішніми росами.
В них кожна буква душу осява:
— Ласкаво просимо!

Одні в нас мрії і шляхи одні,
І одними гартовані ми грозами,
Тому такі обійми в нас міцні:
— Ласкаво просимо!

Для гостя, мов кобзар, Дніпро співа,
Йому хліб-сіть на рушнику підносимо.
Весь світ, здається, чує ці слова:
— Ласкаво просимо!

Чи ти із берегів Амудар'ї,
Чи ти з країв, засіяних торосами,—

Тебе у нас віншують солов'ї:
— Ласкаво просимо!

Турбіна щедро сонце розлива,
І жайворонки дзвонять над покосами,
Коли Україна мовить ці слова:
— Ласкаво просимо!

Земляче любий, вічно я і ти,
Мов талісман, чуття у серці носимо:
Усі нам співвітчизники — брати!
Ласкаво просимо!

1973

У ПОЇЗДІ
«МОСКВА — КРАСНОЯРСЬК»

Ти, чудесная Росіє!..
П. Тичина

О ні, не зів'яне поезія
І сонця не вицвіте спектр,
Адже є у людства березовий
Оцей променистий проспект.

На мрамурі біло-срібlistому —
Листви смарагдовий огонь.
Вже тиждень ми їдемо в чистому,
Цілющому сяйві його.

Початок його десь на Ладозі,
На Сході Далекім — кінець.
По ньому, неначе по райдузі,
Ми линею під стукіт сердець.

Либонь, кілометрів тут тисячі,
Й кожнісінька п'ядь дорога —
Ці щогли на стежечці лисячій,
Ця грізно-уроча тайга.

Ці ниви розлогі — до обрію —
І гір позахмарний політ,
Ці люди, що вдачею доброю
Давно полонили весь світ.

Спливають години нелічені.
І ми не приховуєм сліз,
Просвічені, мовби звеличені,
Красою російських беріз.

Узяти б хоч краплю, хоч стілочку
Їх цноти, яси, чистоти!
Вони — мов незгасні світильники,
Що в вічність планеті нести.

О ні, не зів'яне поезія
І сонця не вицвіте спектр,
Адже є у людства березовий
Оцей променистий проспект!

1975

БРОНЬОВИК

Той у пам'яті день не тьмяніє, не блідне.
Він у серці — як пісня, до котрої звик.
Про визволення вість у село моє рідне
Малиновозірчастий приніс броньовик.

Ще свистіли осколки та били гармати,
Коли він прилетів як свободи гонець.
Зупинився на мить біля нашої хати,
Й відчинились дверцята, і вийшов боєць.

День, здавалось, розцвів величаво і мудро,
Наче тисяча сонць засіяла в селі.
Усміхнувся боєць, мовив: «Доброе утро!»
І слова ті почули старі і малі.

Ми раділи, стрибали довкруг без упину
І не знали, солдатів дякувать як.
А котрась із бабусь: «Чий же будеш ти, сину?» —
Й він баском одказав: «Я, мамаша, русак!»

Знов помчав броньовик. Тільки пил, тільки порох,
Тільки райдуга в серці: неволі — кінець!
Скільки літ промайнуло! Сконав лютий ворог,
Але він... чи живий той русявий боєць?

Як судилось-булось його долі солдатській?
Чи добіг до Берліна його броньовик?
А чи, може... хлопчина лежить десь у братській
І над ним — тільки маків скривавлений крик?

Ні, живий він! І досі не втратив я віру.
Й, ветерана зустрівши над плином Неви,
На Уралі, на Волзі чи десь у Сибіру,
Я питаю: «Не ви були часом? Не ви?»

Відшукати бійця я не втратив надії:
Ще попереду стільки шляхів і стежин.
А поки що доземно вклоняюсь Росії,
Адже тим визволителем був її син!

Уклін, о Донщино озонна!
Ти — батьківщина солов'їв.
То чи ж минуща, чи ж сезонна
Любов людська до цих гаїв?

Не вицвіта твоя палітра,
Хоч бив її і град, і грім.
Твоє настояне повітря
На зелен зіллі віковім.

Чи є хоч хто, скажи на милість,
Кому душі не потряса
Твоїх степів ширококрилість
Чи річки Девиці краса?

Не знаю, чим тобі віддячу
(Знайти потрібно слів яких!)
За те, що Дивногор'є бачу
І чую плескіт хвиль донських.

Одне скажу: врожайся, сійся,
Здіймай березові щити,
Ясна ти, як зоря російська,
І, як зоря, нетлінна ти.

1976

НА ПІСКАРЬОВСЬКОМУ КЛАДОВИЩІ

*Пам'яті земляка, Героя Радянського Союзу
І. Д. Підтикана, який загинув, захищаючи
небо Ленінграда*

Ми стаємо ніжнішими стократ
І в стільки ж раз мужнішими, нівроку,
Коли тебе побачим, Ленінград,
Отого сорок пам'ятного року.

Як знамено, проніс ти крізь бої
Мого народу незбориму душу.
О Ермітаж, усі скарби твої —
Ніщо перед цими скарбами духу.

Блокадна дума нам чуття гранить,
Немов тюльпан, полум'яніє в згадці.
Що на землі міцніше за граніт?
Лише вони, герої ленінградці.

Зійду на сопки пам'яті круті,
Де з відчаю закам'яніли музи,—
Хто жив на світі, той, хоч раз в житті,
Могилам цим віддати шану мусить.

Прислухаймось, про що і до цих пір
Говорять нам похмуроброві дзоти:
Звелись над світом вище за Памір
Политі кров'ю Пулковські висоти.

Над кратером скорботи я стою.
Мовчи, кричи, каміння Піскарівки:
Оті, що тут упали у бою,
Ніколи вже не вернуться з мандрівки.

Тож квітни пелюстково, оболонь,
І розливайся, сяєво північне,
Як вічний, як немеркнучий огонь,
Над тими, що пішли від нас у вічність.

1971

* * *

Є просто вірші.
Є ще вірші білі.
Мої ж, повірте,
Вірші — посивілі.

За них собою
Я платив повинність:
Я їх не з бою —
З подорожі виніс.

Приніс додому
Пам'ять небайдужу,
Аби й по тому
Гартувати душу.

Приходять в спомин
Інвалід-берізка,
Зчорнілий комин —
Замістьobelіска,

Броня зім'ята,
Їрокви обгорілі,
Зоря крислата
На крутій могилі

І попелище,
Де цвіла галузка...
Тобі болить ще,
Земле білоруська!

Хоча побідно
День у завтра кличе,
Ще сльози видно
В тебе на обличчі.

Хоча вже шанці
Заросли травою,
Туман уранці —
Димом над тобою.

І хоч пшениця
У вогні не тліє,
Ворожа криця
Ще в тобі ржавіє.

Рубці воєнні
Аж печуть на тілі...
Ось чом у мене
Вірші посивілі.

1978

НАПИС НА КНИЗІ

Крилатим будь до старості (по духу)
І вічно прагни злету-висоти.
Дрібницям не дозволяй приборкати душу
І не змалій в полоні суєти.

Та, навіть якщо будеш в апогеї,
Про рідну землю згадує раз у раз,
Бо гори — їй ті спираються на неї.

Це виніс я з поїздки на Кавказ.

1977

КОМУЗ

Старий киргиз до рук узяв комуз —
І ожили зненацька три струни,
Що здатні сум навіяти комусь,
А можуть звеселить когось вони.

Хтось вигукне у захваті: «Краса!»
Хтось тільки посміхнеться: «Примітив».
В мені ж все вічне раптом воскресла,
Коли я наслухаю їх мотив.

Я сам того, нівроку, не збагну,
Як тимчасове все в мені вмира —
Зачую лиш мелодію одну,
В якій зі щастям стрілася жура.

О три струни! Їй-право, до цих пір,
Їм завдяки, живуть в душі моїй
Дух пасовиськ, і цнота білих гір,
І моря іссик-кульського прибій.

Земля братів і блискооких муз,
Земля тополь, задивлених в zenіт...
Звучи, комуз, не замовкай, комуз,
І день, і рік, і десять тисяч літ.

Твій спів, неначе крила, підійма
І розливає сяйво нескупе...
Їргізіє, та це ж бо ти сама
Їладеш отак на музику себе!

1973

* * *

З журавлями, що вертали з вирію
Через сині розхлюпи Дніпра,
Надсилав вітання я Башкирії,
Зичив їй і щастя, і добра.

І не знав я, що пори погідної
Під хорал уральських солов'їв
Я до неї, ніжної і рідної,
Принесу свій немудраций спів.

Спів про дні оті, коли над Києвом
Тінь лягла фашистського орла,—
Ти для всіх нас, посестро Башкиріє,
Другою Україною була!

Ти, що дивом-килимом прослалася
Поміж гір і запахущих трав,
Ще колись Шевченкові ввижалася,
І тебе ж Тичина покохав.

Ти трудом прославилась і лірою,
Забуяла, наче квіт в маю.
Я тебе, Карімову Башкирію,
Наче сад поезії, люблю.

А розлуки прийде мить непрохана —
Полосне, як ниву чересло...
Моє серце, вдячне і закохане,
До твого навіки приросло!

1969

ДОВГОЖИТЕЛІ

Колгоспникам абхазького села Джгерди

На вусах — свіги дев'ятсотого року...
На чолах — смага ще Жовтневого ранку...
Сиваві їх очі відбили, нівроку,
І перший літак, і червону тачанку...

Як діти малі, стоїмо перед ними,
І хочеться мовити: — Ваша високість!.. —
Ключами літа пронеслись вогняними,
Мов гнався за ними розлучений сокіл...

Невже сто сімнадцять цьому чоловіку?
І лиш на п'ять років молодший цей витязь?
Вони ж — мов посли із минулого віку,
Яким доручили на нас подивитись.

Чи здійснимо мрії свої заповітні,
Чи світ осінить малинове сучвіття,
Чи вистоїм в бурю свинцеву, чи гідні
Ми будем свого золотого століття?

1976

ХАКАСЬКІ РУКАВИЦІ

С. Доброву

Нам здавалося — вийшли із казки
І розсипали пера жар-птиці:
То грайливі красуні хакаски
Нам у дар піднесли рукавиці.

Кажуть, звичай такий у народу
(В кожному звичаї — мудрості трунок):
В дім повернеться завше з походу,
Хто одержав такий подарунок.

Ми вернулись до хати своєї —
У Дніпра голубе стогоміння.
Рукавиці тепер у музеї
Із-під скла розливають проміння.

Може, з райдуги ці волоконця?
Аж засліплюють, як поглядіти.
Тут жаркі — ніби небожі сонця,
І ромашки — як місяця діти.

О майстерниці, любі сестриці,
Я сказати відверто вам мушу:
Дивовижні у вас рукавиці —
Зігрівають не руки, а душу!

1974

* * *

Ріка у леті, в пориванні,
Бескеття сиве — до небес...
Читаєм вірші в котловані
Саяно-Пушенської ГЕС.

Вдивляюся пильно в будівничих —
Усмішки. Дружні голоси.
Мов діаманти, на обличчях
Краплини поту чи роси.

Вбираю спраглим серцем все я.
І не виходить з голови:
Це ті, що гордо Єнісею
Сказали: «Ми йдемо на Ви!»

Я вірю: гребля неодмінно
Невдовзі виросте отут,
І хором грянуть марш турбіни,
Й вогні злетять, немов салют.

Ми станем дужчі, сміливіші.
Лиш не повіряться мені,
Що ми колись читали вірші
На єнісеєвому дні!

1973

УКРАЇНА НЕ ПІДВЕДЕ!

Там, де небо по горах ходить,
Не питаючи, навпрошки,
Де ведмідь, наче привид, бродить
І знічев'я гризе шишки,
Де лиш сокіл у високості
Та вітри кругойдучі де,
Прочитав я на скелі гострій:
«Україна не підведе!»

Земляки мої монтували
Тут плечисті опори ЛЕП *,
Чи то шлях крізь тайги завали
Пробивали в хакаський степ,
А чи йдуть молоді дніпрян
Сонце викувати руде,
Тож і свідчать усім Саяни:
Україна не підведе!

То дарма, що вони безусі —
Мужність виспіє у труді.
Тут з Росії і з Білорусі
Теж романтики молоді,
Задерикувати, веселі,
Але слово у них тверде.
Тож і вивели ген на скелі:
«Україна не підведе!»

Буде холодно, буде й жарко,
Поки тут, серед диких гір,
Греблі біло-рожева арка
Засіяє на весь Сибір.
Буде так, як на Дніпрогесі,—
Єнісей їм до ніг впаде.
Тож палає у піднебесі:
«Україна не підведе!»

Я б хотів, щоб по всій країні
Зустрічалися земляки,—
Де підкорюють хвилі пінні,
Де викохують колоски,

* Л Е П — високовольтна лінія
електропередач.

Де приборкують ріки грізні,
Підземелля штурмують де,
І щоб знала завжди Вітчизна:
Україна не підведе!

1974

* * *

Куди б не поїхав, я брата зустріну —
В усмішці обличчя його засія:
Від сивих Карпат до вершин Сахаліну
Живе моїх родичів дружна сім'я.

Такого одвіку ніде не було ще:
Лежать увсебіч променисті мости.
О Красна, осонцена ленінська площа,
Душа побратимства священного — ти!

Любов'ю міцна ця родина велика
І щирою вірою в мир та добро.
— Вклонися Чограю! — прошу я калмика.
Питас хакас мене: — Як там Дніпро?

Переклик сердець аж у космосі чути.
Від нього щедріша зоря світова.
Веселка, що воду бере у Слаути,
На Чуйські долини її вилива.

Шум колоса леться з таврійського поля
Туди, де бавовнику білий прибій.
Співуча струнка українська тополя:
Берези уральські підспівують їй.

За мрією слідом іду я землею.
Від роду вкраїнець, одначе горджуся,
Що чукча вважа Україну своєю,
Що можу сказати: «Моя Білорусь».

Це наших трудів найясніший ужинок
(Нехай за кордоном хтось тяжко зітхне).
Сто тисяч доріг, і шляхів, і стежинок —
І кожна до брата приводить мене.

І пісні — крилато, і хлібу — нечерство:
Раз друзі щасливі — щасливий і я.

На нашій планеті є полюс братерства —
Це ти, Батьківщино моя!

1975

Запорізька веселка

* * *

Ні, ти не знаєш добре України,
Якщо на Запоріжжі не бував,
Де небо — то від хвиль дніпрових синє,
То, наче мак, вишневе від заграв;

Де на весь світ хоралить колосками
У січах кров'ю зрошена земля;
Де кожен дім і міст, завод і камінь
Народу невмирущість прославля;

Де сяйво з вод висотують турбіни,
А Хортиця сурмить, як пароплав...
Ні, ти не знаєш добре України,
Якщо на Запоріжжі не бував.

1957

* * *

Я бачив, як захоплено на свята,
З усмішкою блаженства на лиці,
Їрпаті малюки — сталеварята —
Несуть червоноквіті прапорці.

А у батьків думливо очі сяють:
Хай виростають мрійники малі.
Нехай вони з дитинства відчувають:
Ми — стягоносці правди на землі!

1952

* * *

Чи лине в небі наш супутник,
Чи ллється пісня з-за дібров —
У всьому бачу я трикутник:
Сталь, хліб насущний і любов.

Незримо він єднає душі,
Яким жадані на віки
На стягах, вежах, на оружжі
З п'яти кутів ясні зірки.

В них — цнота мальв, і домен майво,
І дух землі, що тлін зборов.
Ці три кити наш день тримають:
Сталь, хліб насущний і любов.

Я славлю цей трикутник, друзі,
Бо там не візьме серць іржа,
Де поріднилися в союзі
І праця, й розум, і душа.

Його ми оплатили кров'ю,
Бо він — основа всіх основ,
Бо сталь — то міць, а хліб — здоров'я,
Ну, а любов — то є любов.

1963

* * *

Сталевари мої, громовержці дніпрового краю,
Чия криця годиться на крила прийдешньому дню.
Сталь сама у печі народитись не може, я знаю,
І не досить для цього руди чи, скажімо, вогню.

Далебі, навіть рук щонайдужчих для цього замало:
Що ті руки, якщо тільки труд вони знали та піт?
Ні, потрібно для цього ще волю, міцнішу металу,
І високе натхнення, і розуму ясного світ.

А до всього ще душу красиву і чисту потрібно,
Бо безчесній душі не підкориться сонячна сталь,
І не злине супутник, і лан не заврунеться хлібно,
Й Дніпрогеси не встануть, щоб щедро осяяти даль.

1960

Держава сталі. Ожива залізо,
Якому люди віддають вогонь.
І знову пломенить колишне літо,
І знов цвіте правічна оболонь.

Жага троянд, які колись палали,
Розкоші весен, райдуги краса
І погляд тих, що землю цю кохали,—
Все в молоденькій криці воскреса.

Нехай плечима знизують естети,
Але джерела творчості отам,
Де сталевари, мовчазні поети,
Вдихають знову душу у метал.

1975

У МАРТЕНІВСЬКОМУ ЦЕХУ

*Сталеварові «Запоріжсталі»,
Герою Соціалістичної Праці
М. Т. Кінебасу*

Вдень завітасш чи вночі —
Тут щемно пахне вогняницею
І племінь б'ється у печі
Мільйонноперою жар-птицею.

Ще не здіймає іскор рій
Красуня сталь, вельможно ринучи.
Ще піч гогоче, наче в ній
Зійшлися в герці два Гориничі.

Яриться місиво круте,
Шпує, жахтить, буйнує, порскає,
А робітник зорить в мартен —
І криці бачить перші проліски.

Встає загравище до хмар —
Його віншує, повелителя.
Одне імення — сталевар!
Це — над усі на світі титули.

А торс, а погляд, а чоло —
Як в Прометея, вже розкутого.
І я міркую: ось чого
Із нього Мужність ліплять скульптори!

І я ушевнююсь: отут
Снаги донесхочу нап'юся я.
І розумію — це не труд,
А бій, атака, революція.

1970

* * *

Він ще юнак, а стане біля печі —
В багатиря відразу вироста.
Дихне на повні груди молодечі,
Розправить плечі — хлопець варить сталь!

Краплини поту котяться на робу,
На юнака пашиє вулканно піч.
Гадаєш, просто? Нумо, друже, спробуй,
Як він, стоять з мартемом віч-на-віч.

Це герць, що не вмовка ні на хвилинку.
Це мирний бій, що не вщуха й на мить.
А майстер (жартома): — Послухай, синку,
Чи не забув ти юшку посолить?

Ще хвиля — й бризне сталь сліпучо-біло,
І зацвіте жарким рум'янцем даль...
Дивись на хлопця — й стане зрозуміло,
Як починає гартуватись сталь!

1950

* * *

Спасибі, доле, що нам судила
У цьому краї пізнати світ.
Спасибі, нене, що ти навчила
Дзвінкої мови з дитинних літ.

Спасибі, рідні роздоли-ниви,
І вам, любисток і мак-видяк.
Я тим багатий, я тим щасливий,
Я тим пишаюсь, немов юнак,

Що ви є в мене! А ще є друзі,
Є місто, котрому я — мов син,
Є тремковітні тополі в лузі,
Є жито, сяюче від росин.

Є сиві кручі, що Дніпр голубить,
І є пісні. Та які ж пісні!
Хто їх полюбить, той не розлюбить
І не зречеться і на вогні.

Живи ж і квітни, мій краю отчий,
Де хліб — мов сонце, повітря — мед,
Де кожен другий — коваль чи зодчий,
Де кожен третій — в душі поет.

1960

* * *

Щоб пісні кричі литись задушевно
І в печах не згасав натхнення жар,
Пильнує за мартеном ніжно й ревно
До чорноти засмаглий сталевар.

Бувають в нього успіхи й невдачі,
Та не бува байдужості в душі,
Тому й металу струмені гарячі,
Неначе маґма, рвуться у ковші.

А він — вогняр — стоїть, як в ореолі,—
На плечі
іскор сиплеться емаль...
Від зіткнення вогню й людської волі,
По-моєму, народжується сталь.

1963

ВОЛОШКОВІ СКЕЛЬЦЯ

Від тлуму тополь і м'яти покликкала хлопця криця,
Щоб сипать вогненну стружку під ноги йому щоранку...
У погляді пильнокарому сміх запорозький іскриться,
Мов зайчики від мартенів гарцюють-кружляють в танку.

Від нього, ще молодого, у захваті сталевари.
Жартують: він має ключик від серця красуні-печі.
А він просто все розглядає крізь сині свої окуляри,
Сині, а не рожеві чи чорні, скажу до речі.

Хто йому дав ті скельця? Може, начальник зміни?
Подейкують: він характерник, цей повелитель сталі.
Життя тепер хлонець бачить наскрізь, до серцевини,
А не лише покаралупу, а не лише деталі.

Тепер він у піч подивиться — криця як на долоні,
А на підручного гляне — душу побачить у нього.
От би усім ті скельця! Часом-бо ми в полоні
Зовнішнього, показного, тобто — не головного.

Хай в окулярах рожевих хизуються млосно-кволі,
Чорні — для жовчних типів (такі в них думки достоту).
Я ж буду вічно скельця славити волошкові —
Як березільове небо, як пісню про людську цноту.

1967

* * *

Полум'я круговерті...
Огняна веремія!
Ми ж твердимو уперто:
«Чорна металургія».

Чорна? Погляньмо ліпше:
Маково квітне криця,
В печах буйнує літо,
Ківш — ніби сонць криниця.

Чорна? Сяга під хмари
Сталі багрянний танець.
Видно, либонь, і з Марса
Міста мого рум'янець.

Чорна? Тут люди дужі:
Слабість спливає з кишнем.
Можеш — заглянь у душі:
Сяють, мов смолоскипи.

Ніякості в них учуся,
Віри в добро і мрію.
Славити не стомлюся
С в і т л у металургію!

1975

РОБОТА

Хто там ремствує знов на клопоти,
На щоденні труди-турботи?
Та, по-моєму, навіть рботи
Заіржавіють без роботи!

Люди ж — навіть міцні, нев'янучі —
Засихають на пні без діла,
Бо ще плодить життя міщаняче
Трутоносну черву-бацили.

Ті бацили у все в'їдаються,
(Не чіпають хіба що шкіру) —
Й цвіллю думка людська вкривається,
Й кров втрачає температуру.

Ті бацили страшніші пашеля:
Точать мозок людини, душу.
Вірний захист для серця нашого —
Щит роботи і шабля духу.

Мруть бацили, якщо окропите
У труді їх гарячим потом...
Так, по-моєму, навіть роботи
Заіржавіють без роботи!

1963

* * *

Сталь любить вірність. Мо', звучить це фразою
Красивою, але ж це так. А ти?
Прийшов у цех і весело розказуєш,
Що у контору вирішив іти.

На хліб легкий тікаєш — постачальником.
Ще й хвалишся, прийшовши до печей:
— Там сам для себе буду я начальником.
Там, майте на увазі, не пече.

Живи, як кажуть, в ногу з циркулярами.
Можливо, навіть матиму печать! —
Хихикаєш. Та що це з сталеварами?
Чому спідлоба дивляться й мовчать?

В очах у них зневаги скільки й осуду!
Здається, вибухнуть — лише торкни.
Ти достеменно знаєш сам із досвіду,
Що діло — швах, якщо мовчать вони.

Ти хочеш, щоб скоріш було з цим кінчено.
Та ось підходить кремез-бригадир:
— Ти не турбуйся,— каже.— Піч — не дівчина:
Скучать вона не буде, дезертир!

Тебе назад в бригаду ми не кличемо.
Однак затям собі, що це не жарт:
Хто зрадив сталі, колу робітничому,
Той навіть слова доброго не варт.

1961

* * *

Лівий берег скучає за правим —
Просить в гості прийти...
А над містом звелися заграви,
Мов червлені щити.

Скоро буде їх видно ще далі,
Бо на кожнім щиті
Повелителів гордої сталі
Імена золоті.

Бачу, бачу твій труд полум'яний,
Сталеварів сім'я.
Недарма твоя Дошка пошани
На півнеба сія!

1961

* * *

Чи не пора мені податися на Запоріжжя?
Пора, пора.

О. Довженко (з щоденника)

Чи не пора на Запоріжжя?
Душа наструпилась — пора!
І вже пропелер небо ріже,
Рябіє дзеркало Дніпра.

Рукав заграви, мов китайка,
Мартенів звична жаркотá.
А із-за райдуги, мов чайка,
Назустріч гребля виліта.

З ілюмінатора-віконця
Те раз побачиш на віку:
Як хліб, сія окраєць сонця
На голубому рушнику.

Хай скільки хочуть твердять люди,
Що є на світі сім чудес,
Але таке — одне лиш чудо,
Як пружнокрилий Дніпрогес.

Він із серпанку виринає
І, хоч реве чимдуж мотор,
До вух, здається, долітає
Сестриць-турбін нечутний хор.

То спів турбін, а чи веселі
Тих бетонярок голоси,
Що возвели на сивій скелі
Цей палац юної краси?

Їх пісню ніжну, срібнотонну
Століттям не згасить, либонь.

Торкнись рукою до бетону —
Пульсує в ньому їх любов.

Дроти співають їм осанну
Над берегами і — у путь:
Вони натхнення Дніпрельстану
До моря майбуття несуть.

Хтось воду розплескав весельцем,
До плеса віти тягне сад...
І п'є Довженко спраглим серцем
Твою снагу, Запоріжград!

1975

* * *

Нехай же всі про те почують,
Що розповів Дніпро мені!
Тепер я знаю, де почують
Громи ревучі весняні.

Їм до смаку дніпрове лоно.
Там, де гуляють вдень соми,
Де сяють бакени червоно,
Сплять богатирським сном громи!

У головах — вали слухняні,
В ногах — перини берегів.
Над ними — запахи духмяні,
Що вітер носить із лугів.

Отут громів міцніють м'язи.
Отут їм сняться диво-сни.

А ви не бачили ні разу,
Як прокидаються вони?

Спочатку чути тільки шерех,
А потім гул, а потім грім —
І вже дрижить від хвилі берег,
І скаче блискавка на нім!

Тих блискавиць у літню пору
Шуга немало над Дніпром.
Звідсіль вони стартують вгору!
Дніпро їм — кращий космодром!

А відшумлять озонні зливи —
І торжествує все живе.
Й Дніпро, оновлений, щасливий,
Крізь арку райдуги пливе.

1964

* * *

Повірте: я його не видумав —
Він, мій Дніпро, живе в мені.
У ньому видимо-невидимо
Перлин поезії на дві.

Я відчуваю, як він вергає
Важучі лопаті у дум,
Вливає в мускули енергію,
У спраглі вени — синій струм.

Своїм Дніпром уцерть наповнений,
Не йду — лечу у далеч гін.

То не біда, як раптом повинню
У травні розіллється він.

Я не боюся — я люблюся,
Коли він вийде з берегів.
Я за одне лише турбуюся —
Щоб мій Дніпро не обмілів.

Щоб не застоювався нітрішечки
І осокою не заріс,
Щоб горді лайнери — не трісочки —
Він на собі до моря ніс.

Щоб у здоров'ї, в силі-дужості
Дніпра котилися вали.
Й пороги старості, байдужості
Його спинити не могли!

1965

ВУЛИЦЯ ТИЧИНИ В ЗАПОРІЖЖІ

Її іще немає в нашій місті?
Ні, є! Готовий присягнути я:
Вона отам, де в бронзовому листі
Червлена квітка пам'яті буя,
Деobelіск сурмою на світанні
У душу нам сурмить — оповіда
Про те, як біля церкви па майдані
Гриміла революції хода.

Вона отам, де крутяться турбіни
І гребля зводить крила, мовби птах,
Де карий вітер — вітер України —
Бере акорди слави на дротах,

Де колоски вальсують на роздоллі,
І брижиться мусянжовий розлив,
І де мобілізуються тополі,
Щоб стать на чатах урожайних нив.

Вона отам, де ніч пільмаво-сизу
Заграва малинова розтина,
Де творять огневий псалом залізу
Сини Тараса, внуки Богуна,
Де від натхнення неба синьосніжність
Затлілася й іскриться, наче трут,
Де на віки зріднилися сталь і ніжність,
Легенда й яв, поезія і труд.

1970

КРИЦЕЦВІТ

Октави

1

Земля, де грімно клекотіли січі,
Де сурма революції цвіла,
Де ще, вважай, в минулому сторіччі,
Мов кінська піна, слалась ковила,
Де нині сталевар Ярилу в вічі
Щодня зорить через шматочки скла,—
Земля ця, гідна і шаноби, й слави,
Сама дзвінка й музична, як октави.

2

Тут, роторам віддавши ласку й лють,
 Натруджений Славута котить далі.
 А скелі із глибин його встають
 Суворі, мов історії скрижалі.
 І крилить острів Хортиця в майбутть —
 Немов супутник вічний міста сталі.
 А щогли, де стриміли сотні пік,—
 Як азбука твоя, двадцятий вік.

3

Тут все хвалу співає Прометею.
 Снагу черпають ранки звідсіля.
 Тут домни імпазантністю своєю
 Затьмили кузні Зевса-коваля.
 Тут літописець — дуб, чию кирею
 Вже не бере й тисячорічна тля.
 А Дніпрогес так у вогнях іскриться,
 Що поряд з ним ніщо — сама жар-птиця!

4

Ще мліє ніч, ще сонце не встас,
 А в Запоріжжі — маково-червоно.
 Це значить — криця йде, нуртує, б'є
 Сліпучо, повноваго, безборонно.
 Я певен: дехто місто впізнає
 Вже по тобі, ясна його короно,
 І співчуваю тим, хто ще, на жаль,
 Не бачив, як народжується сталь.

Гм, сталевар... Хтось вигадав це слово
 Аналогічно слову «кашовар».
 Але, щоб сталь дзвеніла малиново,
 Була міцна, зоріла, мов янтар,
 Співала і сіяла веселково,
 Вкладають люди в неї серця жар,
 І розум, і наснагу на додачу.
 Ні, сталь не варять — творять, мій читачу!

У металургів є щось від богів
 (Це вам відомо, мабуть, і без мене):
 Який би смертний так ото зумів
 Приборкувати царство прешалене?
 Ось він стоїть у відсвітах вогнів —
 І мимоволі я прошу: — Родене,
 Хоч на одну часиночку устань
 І на свого «Мислителя» поглянь!

В очах — смішинки, помислів горіння,
 Високе, в срібних блискітках чоло...
 Не дивина, що сталь не зна старіння,
 Жива, як нерв, і чиста, наче скло.
 Так, це митці: для них сталеваріння —
 Мистецтво, аж ніяк не ремесло.
 А криця — то для них балада-пісня
 І панцирне забрало для Вітчизни.

Чим не боги? У захваті вогонь
 Їм простеля доріжки полум'яні,
 Хоч сивина не омина їх скронь,
 І руки в них мозольні, не рум'яні,
 Ї дружини є сварливі в них, либонь,
 І діти часом дуже неслухняні.
 Та я це говорю не в докір, ні.
 Вони — боги, бо люди. Бо земні.

Робітники неквапні, як завжди:
 Це в них не перша плавка й не остання.
 І лиш один підручний молодий,
 Не в змозі приховати хвилювання,
 Все нишком погляда туди-сюди:
 Чи бачить хто, як варить сталь він, Ваня?
 Як котиться на робу перший піт?
 Так хочеться, щоб бачив це весь світ!

Люблю людей, які по-олімпійськи
 Спокійно йдуть щохвилі на борню.
 Хай перед ними не вороже військо,
 А тільки піч, закута у броню.
 Але ж мартен, Везувій запорізький,—
 Це кілька тисяч градусів огню.
 І все ж, як він не пирха грізно-яро,
 Але в полон здається сталевару.

11

Минувшино у славі і крові,
У дзвоні шабель, брязкоті кайданів,
Я знаю: в дні невільні, горьові
Ти мріяла нерідко про титанів.
Знайомся! Нині долі пренові —
Не злитки сталі — сходять з їхніх станів.
А хлопці ж — козарлюги хоч куди.
Без оселедців? В тім нема біди.

12

Я славлю сталь. Її живий потік
Вливається в артерії країни.
Мав рацію поет, який прорік,
Що в сталі чути тьохкіт солов'їний.
А я додам: в ній чути мем повік
І плеск Дніпра, і шепоти раїни.
Хоч в ній найбільше сяє — не згаса
Людського серця неземна краса.

13

О цар метал! З тобою, що й казати,
Не тільки вдачі — долі в нас одні:
Для нас земля, як і для тебе, мати,
Ми, як і ти, родились у вогні.
Нас ворог сто разів хотів зламати,
Та ми лиш гартувалися в борні.
Тож недарма сьогодні кажуть всюди,
Що комуністи — це крицеві люди.

14

Лиш одержимі тут працюють всмак:
Байдужістю не виплавити сталі.
Вогонь потрібен — відділити шлак

І випалити домішки в металі.
Нам душі очищають (чи не так?)
Смагляві наші будпі небували,
Дають нам гарт і міцність про запас.
Так, сталевар — це й ти, суремний час.

15

І знов перед очима, як видіння,—
Цвітіння сталі, полум'я хорал.
Від поду печі під саме склепіння
Проміниться-пульсує вогневал.
Панує фаза чистого кипіння —
І, отже, стане крицею метал.
Життя — якщо воно не животіння —
Це теж високе, чисте кипіння!

1965

* * *

Перш ніж просить у закордоння візу
І вирушать за враженнями в даль,
Прийди сюди й вклонись, та не залізу
І не вогню, з якого плине сталь.

Вклонися тим, хто творить нашу славу,
Хто наших крил виковує можуть.
Відчуй душею, що не маєш права
Про них не знати чи хоч на мить забути.

Їх образ у пошані і любові
Вкарбуй у серце, щоб в чужім краю
Не забував, хто брат тобі по крові,
Як доведеться дати інтерв'ю.

1962

Листи у поле

* * *

Давно складаю оди сталі я,
Та це не означає, ні,
Що біла трепетна конвалія
Чужа-чужісінька мені,

Що за садами, оболонями
Не ждуть мене хліба рясні
І сонце теплими долонями
Мене не пестить навесні.

Люблю, як сніг кінчає сходити,
І диха парою земля,
І влад кують на кузні одуди,
Немов глузують з коваля.

Я чую добре і на віддалі,
Як рута шепчеться в дворі,
Як юні півники на сідалі
Деруть горлянки на зорі.

Я не забув, по світу ходячи,
Як Берда хлопа у корчах,
Як солов'ї — поетів родичі —
Над словом б'ються по ночах.

І що б мій недруг не подейкував,
Я ні від кого не таю,
Що не гудку, а соловейкові
Я перевагу віддаю.

Це те, що маю й вічно матиму,
В душі, мов скарб, нестиму в даль...
За це мене не ревнуватиме
До тебе, земле, навіть сталь.

1961

ЖАЙВОРОНОК

М. Золотіхину

У дні, коли поля горіли,
Він з нами горе пережив —
Над житом плакав ізотлілим,
Над полем спаленим тужив,

В журбі крилом об попіл бився,
Грудьми припавши до землі...
Та знову лан заколосився,
Знов поле в сонці і теплі.

Геть зачароване піснями,
В перзі рожевій, як в диму,
Воно хитає колосками,
Мов диригуючи йому.

А він, маленький, знай співає,
Радіє — нива розцвілась...
Любить так поле неокрає
Він міг навчитись тільки в нас!

1950

* * *

Хвала природі — вдатній породіллі:
Який деньок сьогодні привела!
Немов бурштин, іскряться спілі-спілі
Черешні на околиці села.

Теплінь така стоїть, що ув артїлі
З дахів пливе бурульками смола.
І світяться наскрізь берізки білі,
Неначе із слюди вони чи скла.

Вперед поглянеш — лан побрався з даллю,
Поглянеш вгору — ніби не блакить,
А баня, вкрита синьою емаллю.

Скрізь повно дзвону. Думаєш в цю мить,
Що все на світі зроблене з кришталю
І все від сонця дотику дзвенить.

1962

* * *

За вікнами — весна зеленопера,
А тут — нестерпні болі, хоч кричи.
Занили знову рани в комбайнера,
А скільки їх — попробуй полічи.

Занили знову рани у солдата,
Бувалого сержанта-гармаша.
— Либонь, на дощ, — говорить сива мати.—
А дощ — це добре! — лагідно втіша.

Дарма ж матуся згадує прикмету:
Ще дощ чи буде — те ніхто не зна.
А син... Він просто прочитав газету,
В якій рядки обвіяла війна.

1962

* * *

Шепочуть-марять на лану
Жита ледь пожовтілі...
Вітрець пройшовсь — і в далину
Побігли хвили, хвили.

Все дужчі, вищі... І здалось —
То шторм росте помалу,
А будка тракторна ось-ось
Зірветься із причалу.

1954

* * *

Навіть квітку жаль мені зірвати,
Що зі мною тихо розмовля:
Ти ж мені не мачуха, а мати,
Змалечку полюблена земля.

Воду в джерелі не скаламучу,
На чебрець в степу не наступлю,
І не тільки яблуньку родючу —
Навіть кущ борщівнику поллю.

Гурт черешень на дніпровім схилі,
Грива жита і гречок розлив
Дорогі, до болю рідні й милі,
Ніби сам я сіяв і садив.

Кожен лист шаную і приємлю,
Кожну грудку серцем обігрів.
Ось чому тебе ревную, земле,
До зірок, до неба, до вітрів.

Ворогам не дам тебе топтати,
Твій барвінок не поточить тля...
Ти ж мені не мачуха, а мати,
Змалечку полюблена земля!

1961

* * *

Збирає день із ночі подать —
Зірки у пелену згорта...
В цей час парторг у степ виходить,
Де хліба грива прегуста.

По колосках веде рукою,
Неначе гладить синів чуб.
Зернятко з білою лускою,
Мов срібло, пробує на зуб.

А скрізь — наскільки стачить зору —
Іще зелені колоски
Лан підніма, як піки, вгору —
Стрічає засуху в штики.

Торкнеш колінчасту стеблину —
Бринить вона, немов струна.
Вона струнка, бо в цю хвилину
Її ще ноша не згина.

Лиш сік по ній біжить, пульсує,
Живить у колосі зерно.
Коли людське тепло відчує,
Як швидко важчає воно!

...Іще не раз це буде, знаю,—
Вкусивши хліба, мимохить
Парторга сивого згадаю,
Що на зорі в хлібах стоїть.

1961

* * *

Завжди нестямно рада цій картині
Моя сільська до крапельки душа:
Кирпатий місяць верхи на хмарині —
Немов хлопчак, що осідлав лоша.

Легкий туман з левади випливає,
Неначе білий парашутний шовк.
Де ж соловей? Чому він не співає?
Чи, вечором вчарований, замовк?

Заснув вітрець, нюхнувши м'яти-рути,
Не б'ють хвостами щуки у ставку.
Й за десять верст, їй-богу, друзі, чути,
Як хтось десь цмокнув дівчину в щоку.

1961

* * *

Колоски ждуть променів з-за тучі,
А тим часом, виставлені в ряд,
Соняхів юпітери сліпучі
Сяють на мільйони кіловат.

Ось і сонце. Леле, що за диво!
Щирозлотні, світляні мости
Пролягли від нього аж на ниви:
Йди по них — до неба дійдеш ти.

Жайвір пісню розпочне в зеніті —
Лан її підхопить... Чудеса!..
Значить, є поезія на світі,
Раз на світі є така краса!

1958

* * *

Леле, де це все взялося?
Хмари, гуки, блискавки!
День, як глечик, розколовся
На барвисті черешки.

Ніч ввірвалась по обіду
З громом, вихором, дощем.
Як тобі, каштане-діду,
Попід листяним плащем?

Розлилася прохолода,
Мов із диво-рукава.
Нежива й жива природа
Всі клітини обмива.

По землі в'юнки побігли
Навперейми, навпрошки.
Дощовиці в ночви встигли
Назбирати всі жінки.

А вже потім знову цілий
І червоний, як вогонь,
День з'явивсь — помолоділий
І не склеєний, либонь!

1964

* * *

О рідна ниво! Ти вночі не спиш:
Тут кожен кущик, кожне стебельце,
Щоб швидше вирости, стають навдибки
Та все увишень тягнуться чимдуж.
Коріння ж їх ворушить грудوماхи,
Прохромлює пласти брунатнозему,
Вгризається все далі в ґрунт — шукає
Навпомацки вологу силодаїну
Й по стовбурцях жене її угору,
Туди, де в пелюшках лежать зернятка,
Неначе малюки у сповитку...
Це — той же труд, важкий, солодкий труд:
Без нього колос не наллється зроду,
Не подарує нам своїх перлинок,
Що викохані сонцем у натхненні,
А може й геть засохнути на пні...
О рідна ниво! Ти вночі не спиш —
Все трудишся. А вранці йдемо у поле —
Хліба навкруг під променем ряхтять.
То не роса на них — то краплі поту.

1961

* * *

Оповість, либонь, вам кожна наша хата,
Як колись навстріч зірчаточолим воям
Вибігали із дворів українчата
І не знали, що подіяти з собою.

Прехудющі всі, замурзані, кудлаті,
А сміялись! Бісенята, а не діти!
Дивина: у цьому пеклищі проклятім
Малюки не розучилися радіти.

Верещали, борюкалися завзято
І качались на калачиках од щастя.
— Наші! Наші! — їх палали оченята.
— Наші! Наші! — серденьята бились часто.

А сорочечки в хлоп'ят із плащ-палатки,
А пілоточки — геть вицвілі, солдатські...
Кожен з них чекав живим додому татка,
Хоча горбилися скрізь могили братські.

І солдати, рудовусі ветерани,
Об яких зламали зуби смертні грози,
На часинку забували про всі рани
Й витирали рукавом сивуці сльози.

1968

* * *

Я так хотів би відповідь знайти,
Чом жайворон лише тоді співає,
Коли, пірнувши в небо, з висоти
Він оглядає поле неокрає?

Чи, може, тісно пташці на землі,
А чи, коли співа (про землю, звісно),
Її саму угору на крилі
Все вище й вище піднімає пісня?

1963

КОЛОСОК

Хай краса його вельми скромна
І з соломи його бурнус —
На здоров'ячко, на добро нам
Він проміння мота на вус.

Із землі він (спасибі, ненько!)
Найдорожче сота — життя —
І гойдає його легенько
В люлі з золота, мов дитя.

Не про те, щоб зіп'ятись вище,
Лиш про зернятка мріє він,
Бо без них — що із нього вийде?
Все одно, що без думки вірш.

1969

* * *

Хліба запнулись мревом, як габою...
Шафрановим зробився їхній шовк.
Стоїть затишшя, наче після бою.
Нащо он жайвір — навіть він замовк.

А бій тут був. Посіви буря біла,
Кушпелила Дажбогові в лице.
Перед людьми й стихія відступила!
Тут кожен колос каже вам про це.

Ось він підняв зерно своє тужаве.
Лише поглянеш — сумніву нема:
Це він оздобив віщий герб держави,
Що на плечах історію трима.

Ще день чи два — і ріки зерен-крапель
Заллють токи, як повінь у маю...
Ти, спіле поле, схоже чимсь на прапор,
Червоний прапор, вицвілий в бою.

1960

* * *

Є моря, що пахнуть чебрецями
(Воду їх не спробуєш на смак).
Я люблю, люблю їх до нестями,
Хоч і не моряк.

Море це ви також полюбили,
Як хоч раз були у полі ви.
Там встають прапрадітів могили,
Наче острови.

Там прибій не мовкне й на хвилину
З ранньої-преранньої весни,
Й по шляхах з дівчатами машини
Линуть, мов човни.

Там весь день звучать пісні-гагілки,
Ніби море з радощів співа.
Там на хвилі пада перепілка —
Чайка степова.

Море це до крихітки, до денця
Сонечком просвічене ясным.
Небо ж, як вітрило велетенське,
Майорить над ним.

1961

* * *

Прошу, братове, хати не ламаймо,
Аби я знав: вона ще в світі є.
Ви в ній жили, моя невтішна мамо,
Дитинство перелатане моє.

Жили... кажу про це в минулім часі.
Жили... звучить це журно, далєбі.
Літа гелгочуть, невблаганні й ласі —
Нічого не лишают по собі.

Засушені антонівки, дулівки,
Для мене ви достоту, як женьшень.
Гладенька й рівна мамина долівко,
Проляж до ніг іще хоч раз лишень.

Засяйте, стіни, вибілені чисто, —
Хай ллється в душу ваша чистота.
Озвися, слово, лагідно, врочисто —
Тебе зігріли мамині уста.

З роками-днями бачу я все дужче —
Немов юніють очі щогрози —
Й за сволоками зілля запахуще,
І під полом — пикаті гарбузи.

Вчувається за сотні верст, нівроку
(Хоча який в артилериста слух!),
Як у сінешніх дверях клямка цока,
Як у шибину б'ється зграйка мух,

Як над двором гогоче зелен-майво —
Мій дух у нім крицевішим стає...
Прощу, братове, хати не ламаймо,
Аби я знав: вона ще в світі є.

1969

* * *

Мені здається часом, що у жовтні,
Як птиці, квіти теж летять у вирій,
В країні теплі. Ніби журавлі,
Трикутником шикуються й летять
Волошки, маки, проліски, жоржини,
Тюльпани, айстри, лілії, троянди,
І нагідки, й дзвіночки, і ромашки.
Вони летять на захід опівночі,
І, замість пісні тужної із неба,
Їх аромат на землю опадає.
Куди летять і де зимують квіти —
Не знаю я. Одне мені відомо,
Що навесні, як тільки стане тепло,
Вони до нас вертаються: на клумби,

На луки, на галявини, балкони.
Вертаються, щоб запахів ізнову —
Терпких, щемливих, лагідних, цілющих —
Узяти у коханої землі.

1962

ТОПОЛЯ

Милує зір бушмену баобаб,
На пальму змалку молиться араб.

А я люблю тополю у степу,
Що в парі з хлібом п'є землі ропу;

Що перша в полі сонце зустріча
І здалеку нагадує меча;

Що жовкне на вітрах, мов колосок,
Зате ланам від неї холодок;

Що взимку часто мерзне в самоті
(А це багато важче, ніж в гурті);

Що, мов антена, зводиться в зеніт —
Сузір'ям посилає наш привіт;

Що образом України розквіта
Для того, хто Шевченка прочита!

1963

Це — не дике марення, не казка —
Святять хліб. Можливо, і в цю мить
Паляницю, буханець чи паску
Хтось дає попові освятить.
А попові що? Несить, будь ласка,
Розмахавсь кропилом — аж свистить.

Святять хліб... Той хліб, що виріс нині
На землі, де пращур мій страждав,
Де мій дід м'яв колоски в ряднині
І, мов скарб, збирав зерно в рукав,
Де колись батькам куркуль на спині
Слово «хліб» залізом випікав!

Святять хліб... Хіба у нас він грішний?
Сіяний під пісню тракторів,
Що зорали белебні колишні,
Виборений в засух і вітрів,
Чистий-чистий, сонячний, пшеничний,
Він — мов совість наших трударів.

Хліб — це віно наше і багатство,
За яке ми кров лили не раз.
Він для дружби, він у нас для братства,
Він для миру служить повсякчас.
Святять хліб... Це глумство, святотатство!
І без того хліб святий у нас!

1962

* * *

Мов груші медянисті, перестиглі,
Летять зірки на степове рядно.
Ще сонце десь маніжитья у тиглі,
Та вже коваль роздмухує горно.

Поковка маковіє полум'яно
І нібито шепоче-промовля:
— Я лемешем, косою, вісєю стану,
Якщо потраплю в руки коваля.

А в нього руки — наче в Кожум'яки,
А очі — дуже пильні до краси.
Бере він шмат простої залізяки
І робить річ — хоч в Ермітаж неси.

Під вечір кузня стане мов колиска:
Утома полонить її — гойда...
Поезіє, отут твоя прописка,
Де радісно людині од труда!

1969

* * *

Замовк мотор комбайна за селом,
І стало тихо-тихо, як у вусі...
Вітряк прощально помахав крилом.
Кому? Я й сам сказати не беруся.

Можливо, серпню, що вже рушив пріч,
А може, грозам, теплим, ніби груди,
А мо', він просто сон струсив із пліч,
Бо свіжий хліб молоти людям буде?

Та вмить злиняв чомусь блакиті шовк,
І на душі так тоскно раптом стало,
Неначе не мотор в степу замовк,
А серце літа битись перестало...

1961

* * *

Які дива чинить земля уміє!
Ось тихо догоря на клумбі айстра.
Хто не погляне — з подиву німіє:
Не квітка — чарівливий витвір майстра.

Вона цвіте, велично-сумовита,
А на душі — святешно і годинно...
Якщо така земля талановита,
Ти мусиш бути генієм, Людино!

1962

ТРИНОГИ

Вони постарили, а стали чомусь іще вищі.
На них я і зараз ще бачу, здається, матусю:
Вона, мов жарини, збира пломеніючі вишні
І кидає в фартух, і згадує батька у тузі.

Він сад цей садив («Хай синочкам утіхою буде»),
Триноги зробив (бо він вірив, що виростуть вишні).
Уже його внуки тут тишу настоящу будять,
І служить їм сад цей, і служать триноги колишні.

Над батьковим ліжком схилюлися трави у росах,
І півника гребінь ліловий щолітечка в'яне.
У сивім садочку, що вже тридцять літ плодоносить,
Я бачу триноги — немов обеліск дерев'яний.

1864

* * *

Уже тут зібрано врожай
До колосини, до зерниці.
Стерня й стерня із краю в край...
Сумні, здавалося б, картини.

Але не сумно, бо в полях
Ще святъ солом'яні Карпати,
Токи лисніють, а на шлях
Тополі вийшли погуляти.

Але не сумно, бо живе
В душі ще пал труда, тривоги
Й тернке пахіття польове
П'янить, як слава перемоги.

1952

ОСІННЕ

Дісталосся літу! Комбайни косили,
А осінь прийшла — підпалила його.
Дощі, мов пожежні, гасили-гасили,
Та тільки роздмухали більший вогонь.

Вогонь той поповз, перекинувся на квіти,
На тьмяні бори, на задуманий сад.
...На дубі, як урночки з попелом літа,
Жолуді сумно висять.

1961

* * *

Чи це нам повідала мати,
Чи вимріяв я у думках,
Що батько любив нас тримати,
Усіх трьох синів, на руках.

А потім з кишені окрайця,
Жартуючи, він діставав.
Казав, що відняв його в зайця:
Ледь-ледь не утік він, мовляв.

Зі сміхом рівненько шматочок
Ділив поміж нас, трьох синів,—
Черствий той гостинець охоче
З нас кожен, як ласощі, їв.

Нехай в остюках була скиба,
Пісок хрускотів на зубах,—
Від того небілого хліба
Росла наша сила в руках.

У нім запах поля вчувався,
Був присмак зелених отав...
А батько сидів, усміхався
Й про біль своїх ран забував.

1955

* * *

Сільські мадонни, скромні, журночолі,
Ви завше мали доленьку одну:
Дітей родити, поратись на полі
І споряджать коханих на війну.

Молюсь на вас, пречистих, сивокосих,
Із вічною задумою в очах,
Адже мости, що здибались у космос,
Либонь, на ваших теж лежать плечах.

Сказати б всім про вашу красну вроду,
Про те, що і Джоконда вам — зрідні!
І хай вам рук не цілували зроду,
Зате цілує сонце день при дні.

1969

* * *

У хлібороба аж роса на лобі —
Так сяють грона ліхтарів над ним.
А журналіст усе йому про хоббі —
Мовляв, не хлібом живемо одним.

— Атож, не хлібом, — той відповідає
І дивиться, нудьгуючи, в вікно. —
Якщо хвилина вільна випадає,
Йду готувати посівне зерно.

1975

У СТЕПОВІЙ ЗАЛІ

Понад степом, пропахлим весною
І мрійливим од пісні дівчат,
День бринить золотою струною —
В унісон йому вірші звучать.

Ой акустика! Ліпша на світі!
Рими б'ють, наче молот о сталь.
В сто юпітерів сонце в zenіті
Опромінює неба кришталь.

Втім, цю залу описувать зайве.
Подивіться, які слухачі!
Йде від рук, від облич їхніх сяйво —
Те, що гріє поля і вночі.

Лагідь їхнього серця узявши,
Молодіють правічні лани.
Буде нива родючою завше,
Якщо будуть у неї вони.

З роду в рід — трударі, не чинуші.
Не соромлюсь казати їм «люблю».
Падай, слово, в осонцені душі,
Як зерно в розімлілу ріллю.

Проростай, наливайся щасливо
Й подаруй нам бентежну ту мить:
Коли колосом вибухне нива —
Хай у ній і наш вірш задзвенить!

1974

ІЗ СОЛДАТСЬКОГО ЗОШИТА

НА НАВЧАННІ

Терпкучий запах молочаю
Розливсь над кримською землею.
Вона тверда, хоч із відчаю
Ти кулаком гати об неї.

А треба взять до рук лопати
І, кайлами розбивши камінь,
Свою гармату окопати
Й замаскувать її гілками,

А потім, ставши до гармати,
Лиш «танки» виповзуть на обрій,
У панораму ціль впіймати,
Прицілитись і вдарить добре,

Щоб розтрощить «ворожі сили»,
Щоб дим здійнявся аж за хмару.
Так вдарить, як в війну тут били
Герої Третього удару.

* * *

В селі йдемо шпарким, бадьорим кроком.
У кожного на грудях автомат.
Співаєм пісню, а краєчком ока,
Признатись, поглядаєм на дівчат.

Ось із відром, розпліскуючи воду,
Пройшла дівчина, глянувши з-під вій.

Знайома чимсь її чудесна врода
І синя стрічка у косі густій...

І кожен глянув по-геройськи браво,
І розцвіло у кожного чоло,
І повернулись голови направо,
Хоча на те команди й не було...

ЗЕМЛЯКИ

Це добре, що ми залюбки
Усіх тих, що служать із нами,
З чиєїсь легкої руки
Сердечно звемо земляками.

Тому в нашім славнім полку
Завжди земляка я зустріну
З Ташкента, Смоленська, Баку —
Із різних куточків країни.

Ім'ям поріднились таким
Москвич, запоріжець, кримчанин.
Це добре, що в нас земляки —
Всі воїни — однопольчани!

* * *

Хвалились хлопці в мить перепочинку,
Своїх дівчат малюючи яскраво,
Що в одного — вродлива мов картинка,
А в другого — ще краща, кучерява...

Ти вибачай, далека чорноброва,
Що я мовчав, коли вони старались:
Про тебе я не говорив ні слова,
Щоб часом і вони не закохались!

* * *

Ракети на галявині я бачу.
Це — наше слово, із металу куте.
Вони у небо дивляться, одначе
Націлені війні у серце люте.

Війна німує, хоч страшенно злиться,
Бо варто їй лиш повернути шию —
І ці ракети, наче блискавиці,
Її на місці до землі пришиють.

А їй же сняться вичавлені гони,
Мертвотний попіл атомного виру...
Стоять ракети наші, мов колони,
Що на собі тримають ношу миру.

* * *

Вві сні солдати — не солдати,
А просто — теслі, ковалі...
Вві сні до них приходить мати,
Вві сні цілують їх дівчата,
Вві сні приносить запах м'яти
Вітрець із рідної землі.

Вві сні солдат будує хату,
Ступа на росяну траву,

Чукика донечку кирпату,
Плакає сад, рясний, крислатий,
І вічно сниться те солдату,
Що стереже він наяву.

* * *

Не дивуйтеся нітрішки,
Що в берізок молодих
Ціле літо чисті ніжки,
Білі-білі, наче сніг.

Це тому, що в хороводі,
Коли ми спимо усі,
По траві берізки ходять —
Міють ноги у росі!

* * *

Любов не передбачена в уставі.
Про це нема там жодної статті.
А ти мені все шлеш листи ласкаві,
Про зустріч мрієш в кожному листі.

І я завжди — трощу мішень снарядом
Чи рию свій окоп на вогневій —
Твою присутність відчуваю рядом,
Твоє дихання, слово, погляд твій.

Ти помагаш у бою, в роботі,
Ти у поході кличеш далі йти,
І, я б сказав, що в нашому роцоті
Дев'ятим номером із нами служиш ти.

Любов не передбачена в уставі...
Я ж за таку статтю в нім (не таю):
«На службі бути абсолютно вправі
Любов, яка із нами у строю».

* * *

Солдат на вогневому рубежі.
Принав до ложа, старанно прицілив —
І миттю кулі, гострі, мов ножі,
В мішені — прямо в яблучку — засіли.

Піднявсь. На ремінь кинув автомат.
З чола пілоткою росинки поту витер...
Такий мові армії солдат —
Ні слів, ні куль не кидає на вітер.

* * *

Знаю: гарно це — мати зірки на пілотках
І, долаючи верстви і каторжну спеку,
У солодкі хвилини привалів коротких
Надсилати листи у домівку далеку.

Знаю: гарно з коліна стрілять по мішені,
Що ніколи-ніколи не буде живою,
Гарно милої фото посити в кишені,
Щоб була вона всюди і завжди з тобою.

Гарно йти навесні польовими шляхами
З побратимами вірними дружно у ногу.
Дуже гарно, якщо тебе будять ночами
Лиш учбові тривоги.

* * *

ЗІС глухо гальмами ляснув,
В поросі став золотому.
Знає шофер без пояснень:
Додому!

В кузов жбурляю пожитки.
Мить — і я сам уже в ньому.
Стукну в кабінку — і швидко
Додому!

Люто мотор завиває,
Геть розганяючи втому.
Серце стукоче-співає:
Додому!

Вітер приніс од Грузеньки
Запахи хліба й соломи.
Жайвір спустився низенько:
Додому?

Вишні — мов зграйка дівчаток,
Яблуні в цвіті густому
Радо вітають з-під хати:
Додому!

Кузов я ще не залишив,
А вже в селі всім відомо:
Солдат повернувся Ребришин
Додому!

1953—1956

У сусідів по планеті

* * *

Промінням усмішок облитий,
По древніх землях я ішов,
І всі мені на знак привіту
Кричали дружно: — Хорошо!

І всюди слово те звучало,
Як символ миру і життя,
Бо слово те одне вмещало
Усі найкращі почуття:

І радість зустрічі, і щастя
У дружбі жити сотні літ.
Воно звучало то як «здрастуй»,
То як «свобода», «мир», «привіт».

І ми гадали вечорами,
Бо невідомо нам було:
Якими дивними шляхами
Це слово в Афріку прийшло?

Чи теплий вітер без зупинки
Його примчав з-під веж Кремля,
Чи, може, лебеді-хмаринки
Його принесли звідтіля?

Землі цій буду вдячний вічно
За те, що, де б я не пішов,—
Я чув крилате, симпатичне
Російське слово «хорошо».

Александрія

* * *

Стамбул у відчаї погрожує небу —
Сокири-півмісяці ввись підніма.
Є, турку, півмісяця власного в тебе,
А сонця — й промінчика, мабуть, нема.

Сидиш під каштаном, до всього байдужий, —
Не молишся більше, не смочеш кальян.
Що скажеш хазяїну? Адже він дужий.
Що скажеш аллаху? Він теж, звісно, пан.

Робота була... Не робота, а щастя
(Ще й нині сверблять мозолі на руках).
Тепер же в кишені нема ні піастра
І жодної іскри надії — в думках.

Яка тут надія! Сидять просто неба
Ще сотні таких безробітних. Питьма...
Є, турку, півмісяця власного в тебе,
А сонця — нема.

Стамбул

* * *

Не секрет — тут красиві види...
Тільки чом же у ніч безсонну
Тяжко стогнуть каріатиди
Біля храму Ерехтійону?

В синім небі зірки — мов рибки,
Море здалеку — мов картина...
Тільки чом же в сліпого скрипка
Гірко плаче, немов дитина?

В сьйві тонуть бучні палати...
Рай — і край! — Хоч сідай за оду!
Чом же має трудар Еллади
На вечерю лиш хліб та воду?

О зрадливі, прекрасні види!
Хочу знать, чом у ніч безсонну
Тяжко стогнуть каріатиди
Біля храму Ерехтійону.

Може, знову сестру згадали,
Що у Лондоні скніє, бідна?
Може, їм вже дивитись стало
На чужинців-воєк огидно?

Може, їм підширать все важче
Брилу мармуру прехолодну?
А можливо, з гори їм краще
Видно злидні, біду народну?

Афіни

* * *

У центрі Антверпена пам'ятник є.
Признатись, не знаю і сам я,
Чому так хвилює він серце моє,
Як цвях, мені врізавсь у пам'ять.

Мов зараз я бачу: на нім юнаки.
(Хтось добре із бронзи їх вилив).
Один замахнувся вже кистю руки —
Ось-ось її кине щосили.

А другий у муках нестерпних стражда,
Позбувшись руки. І здається,
Що з рани його не студена вода,
А кров пламеніюча ллється.

Біжить вона цівкою, падає вниз,
Дзюрчить — мов легенду шепоче...
Був замок на березі Шельди колись
Похмурий, чорніший від ночі.

І жив у тім замку старий багатій.
Мав суден добрячих чимало.
Радів несказанно обставині тій,
Що десять синів виростало.

Коли ж помирав, заповів багатій:
— Хай всьому господарем буде
Той син, який перший по смерті моїй
Рукою торкнеться до суден.

Сказав — і помер він. А дев'ять синів,
Які на цю хвилю чекали,
Штовхаючись, лаючись, до кораблів,
Немов навіжені, помчали.

Один лиш, десятий, затримавсь на мить
І з жахом подумав: «Спізнився!»
Не буде він флотом тепер володїть.
Не буде! І тут же схопився,

Сокирою руку собі відрубав
І, впавши у кров, ледве чутно
Ту руку жбурнути слугі наказав
На палубу ближчого судна.

Брати повернулись, сердиті і злі.
Ховать не хотіли старого.

Узяв однорукий собі кораблі,
А їм не дісталось нічого...

Давно ті брати повмирили в злобі,
Не знайдеш і тріски від суден...
Навіщо ж, жадобо наживи, тобі
Поставили пам'ятник люди?!

Антверпен

* * *

Ми зустрічали, правда, зрідка,
В далеких і чужих краях
Стрункі берізки, мов сирітки,
Що босі вибігли на шлях.

Берізки листям лепетали,
До нас тягли гілки свої
І — що тут критись — нас вітали
Щиріш, ніж їхні хазяї.

1958—1960

Світ у серці

* * *

Слава сонцю, що сіється з неба!
Та світила замало нам, люди,
Бо ще треба, ще треба, ще треба
Того сонця, що гріє нам груди.

Нам ще треба живлющого світла,
Що мозольні розсіюють руки,
Бо без нього б і врода не квітла,
І не повнилися шелестом луки.

Нам ще треба високого сяйва,
Що дорожче від перлів коштовних,
Що і в тропіках навіть не зайве,—
Сяйво дружби сердець різномовних.

Нам ще треба, того треба сонця,
Що яріє у струмах любові,
В виноградних буруниться гронцях
Чи проміниться в матернім слові.

Того сонця, що зроду не знає
Ні затемнень, ні стоми-спочину,—
Отого, що завжди осяває
Ізсередини добру людину.

1968

* * *

Чи плине день, чи крилить ніч
Під зоряним плащем —
Хвилюючись, веду я річ
Із читачем.

Я мрію: як висока сталь
Проміниться в ковші,
Чуттів щоб дивний красноталь
Цвів у душі.

Щоб сяла правда, славивсь хист,
Сміялось дитинча...

Поетів вірш — то завше лист
До читача.

Не треба відповіді, ні,
Бо зовсім суть не в ній.
Одного хочеться мені,
Читачу мій:

Щоб не вернувся лист назад
І щоб я твердо знав:
Його одержав адресат
І прочитав.

1975

АВТОБІОГРАФІЯ

Благословенний канцелярський епос,
Скупий реєстр людських чинів і справ!
Утнули ж отаке: саможиттєпис —
Мовляв, родився, вчився, працював.

Я напишу (а там — хоч став печатку),
В обценьки дат затисну всі слова.
Життя не буде схоже на загадку,
Все буде ясно так, як двічі два.

Лише на аркуш глянь — як у люстерці
Службової драбини всі щаблі.
А де ж про те, що я ношу у серці?
Що маю я те серце взагалі?

Де сказано про радощі, про муку?
Адже не в датах, очевидно, сіль,

А в тім, як закохався я у музу
І як пізнав розчарування біль.

Як я старів, коли був світ у тузі,
Юнів, коли яріло знамено,
Як я вмирав, коли вмирали друзі,
І воскресав — з народом заодно.

Як я журився, з кривдою зустрівшись,
Тріумфував, у кут загнавши зло,
Як я наваживсь «я» сказати у віршах,
Чого в житті зі мною не було.

Як я вві сні із батьком мав розмову,
А ранком сиротою знов ставав...
Либонь, оце мое життя. Та знову
Пишу: родився... вчився... працював...

1968

* * *

Коли б не народився я людиною,
Я б, певно, був співучою пташиною,
Чи квіткою у хортицькій діброві,
Чи хвилею у повені дніпровій.

Я кленом був би з буйною чуприною,
Чи журавлем, що мріє над цямриною,
Чи колосом, що в поля на маніжці,
Чи крицею, що варять запоріжці.

Одначе народився я людиною.
Тож мушу бути й квіткою, й пташиною —
Усім-усім, що є на світі білім,
І навіть більше — бути світом цілим.

1969

* * *

Вдень зірок не видно. Це не значить,
Що зірок немає взагалі.
Зможете ви легко їх побачить,
Як Земля опиниться в імлі.

Так і люди. Їх серця промінні
Краще ви відчуєте тоді,
Коли вам затьмарять обрій тіні,
Коли ви опинитесь в біді.

1965

* * *

Здавалось би, давно відомі факти
І для гризот це зовсім не причина:
Між велетенських зоряних галактик
Планета наша — крихітна мачина.

Летить вона по завченій орбіті,
Мов порошок, сонцем осіянна,
І те, що ми із вами є на світі,
Не знають, певне, навіть марсіяни.

Але... чи слід журитися, поети?
Хай інше непокоїть нас усюди:
То не біда, що в нас мала планета.
Біда, що є на ній маленькі люди.

1962

* * *

Самі того не помічаючи,
На цій планеті все ми любимо,
Від крихти ґрунту починаючи
До вогнебарвних фресок Врубеля.

Не вбить ні градом, ні морозами
Троянду нашої любові.
Ми цілий світ у серці носимо
І світ новий прийнять готові.

Він у душі — мов у люстерці.
І це, нівроку, символічно:
Адже в усім, що носим в серці,
Самі ми будем жпти вічно.

1962

ОБЕЛІСКИ

Всюди обеліски з сірого граніту...
Скільки під собою доль вони таять!..
Всюди обеліски — по усьому світу,
Наче грізні знаки оклику, стоять.

Вслухайтеся, люди, як кричать стоусто
На усій планеті брили кам'яні:
— На землі нас нині стало дуже густо,
Та ще більш солдатів впало на війні.

Матері за ними ще і досі тужать.
А вони, упавши на розриту твердь,
Вірили безмежно, що життю послужить,
Людськості послужить їхня рання смерть.

Вірили солдати: це останні жертви.
Тільки мир і щастя будуть після них...

Люди, обеліски ставлять не для мертвих —
Обеліски ставлять для живих!

1962

* * *

Хвилина мовчання... Хвилина мовчання...
Прислухайсь — і серцем почувеш в цей час:
Як гомін струмка, як пташине ячання,
Здала голоси долітають до нас:

— Отам, край села, між світильників маку,
Де нині вітри свій притишують біг,
Удосвіта роту підняв я в атаку,
Та впав і вже більше звестися не міг...

— Отам, де вусатий красується колос,
Де жайворон хмарку гойдає крилом,
Щоб небо над вами повік не кололось,
Я вибухнув разом з своїм літаком...

— Отам, над Дніпром, де заграва устала
Червона, мов цвіт бойових прапорів,
Щоб рідна земля у вогні не палала,
Я темної ночі у танку згорів...

Ця мить — не прощання, а вічне стрічання
Із тими, кого вже не стрінемо ми.
Коли наступає хвилина мовчання,
У пам'яті нашій клекочуть громи.

1975

* * *

Нехай не ремствує нащадок,
В портрети прадідів вдивляючись:
Йому найголовніше в спадок
Ми залишили не стидаючись.

Хай скаже він бодай спасибі
За наші герці, рани, задуми:
Нам бракувало навіть хліба,
Коли ми світ творили завдруге.

Нехай то був лише початок,
Та найцінніше нами зроблено:
Ми людству залишили в спадок
Планету цілу, нерозбомблену.

1970

* * *

Слава — не плаття: вона не потрібна на виріст.
Слава — не свита з чийогось чужого плеча.
Слава отруйна, вона небезпечна, як вірус,
Для того, хто скромності панцир навіки втрача.

Слава надмірна пригнічує більш, ніж огуда.
Крадена слава свинцем осідає в крові.
Слава іржава, якщо не у праці здобута.
Слава кульгава, якщо ви душею криві.

1965

* * *

Бурульок дзвін чи ксилофон це?
Чи хто діткнувся до струни?
Це золоті куранти сонця
Б'ють час народження весни!

У кожну вулицю, завулок
Їх бій ранковий долина,
І вже душа гуде, як вулик,
І мрія парус напина.

Дзюркоче жально на дорозі
Студеність синьої зими.
І, зачудовані, на розі
Вже чуєм запах безу ми.

І віра стука нам у груди,
Що завтра вибруниться віть,
Що більше сивих зим не буде,
Що буде лиш весна дзвенить,

Що світ добра по вінця повен,
Що в морі сонця і тепла
Пливе Земля, немовби човен,
У царство щастя, а не зла.

1964

* * *

Той березіль дріма в душі у кожного,
Як пролісок під снігом непроснутий.
А час же мчить вперед, неначе колесо,
Котре униз із пагорба штовхнули.

Турботами щоденними, буденними,
Ачей, не потривожать зроду сон цей
Ні білий січень з хугами студеними,
Ні красний липень з опіками сонця.

Весна — лише вона його розкрилює,
Вона — жива вода, цілюще зілля.
А втім, весна також бува безсилою,
Якщо душа не має березіля.

1968

* * *

Карі очі, русі коси
Забуваються, а спів
У моїй душі і досі
Так дзвенить, як і дзвенів.

Хай дзвенить і рано, й пізно,
Будить серце знов і знов.
Хай дзвенить, бо то не пісня,
А любов.

1952

* * *

Природа ніби ждала чуда:
Вітри покійно уляглись.
Скінчився дощ. Громів не чути.
Не лопотить тополі лист.

Запала типша празникова.
Закляк димок на димарі.
А щойно скована підкова —
Веселка — гарт прийма в Дніпрі.

Хмарки спинились — і нікуди
Не хочуть звідси в даль пливти...
Природа ніби ждала чуда...
І чудо сталось — вийшла ти!

1955

* * *

Немов записано це на плівці,
Яку зітерти ніщо не в силі,—
В Білоцерківці, в Білоцерківці
Усі дівчата такі красиві.

Забулись двійки, юнацькі жарти,
Літа проносяться з гуком-дзвоном,
А те дівчисько з третьої парти
Стало для тебе краси еталоном.

Лишилися в пам'яті щемні миті,
Коли, здається, аж серце терпне:
І Ярославна, і Нефертіті
Її очима дивились на тебе.

Тепер у поїзді чи в музеї
Зустрінеш погляд цей, ніс кирпатий —
І враз осяє: щось є у неї
Від отієї, з третьої парти!

І знов цвітуть тобі чорнобривці,
І забуваєш про скроні сиві...
В Білоцерківці, в Білоцерківці
Усі дівчата були красиві.

1972

* * *

Любімо тих, кого ми раз полюбімо,
Адже найщасливіший той, либонь,
Хто вік несе у серці — не розхлюпує —
Одну любов.

Не заздрім тим, хто сім разів одружувався,
Адже той найубогіший, либонь,
Хто проміняв на сім любовок-друзочок
Одну Любов.

1964

Спливають хвилі, мляві і моторні,
До давності, як ріки — до Дніпра.
А світ на позолоченій валторні,
Яку ми сонцем величаєм, гра.

Минуці ми? Чи ж він у тому винен?
Він щедрий, добродійний, а тому
За кожну нам даровану хвилину
Подякуймо, подякуймо йому.

Подякуймо за те, що мали нею,
Що бачили очей коханих цвіт,
Що правді ми служили і натхненню,—
За те, що ми приходили в цей світ.

1973

ОЧІ МАТЕРІ

Вам, далекі, доводилось чувати:
Дитину хтось на вулиці несе,
А люди кажуть: — Викапана мати!
Ті ж в неї очі, брови, ніс — усе!

— Як добре це! — тоді сказати я хочу.—
Це ж матерям дарунок до пуття
За їх любов, за їх тривожні ночі
І муки в час народження життя.

Нехай, зміцнівши й вирісши, дитина
Своїх батьків продовжує політ,
Нехай очима матері святими
Вона зорить на наш прекрасний світ!

1962

ЛЮДИ З ДВОМА СЕРЦЯМИ

Є молоді, а є вже навіть сиві.
А очі в них такі ясні, красиві!

В дзвінкий деньок по вулиці квітчастій,
Мов боячись своє розхлюпать щастя,
Вони повільно, обережно ходять.

Їх перехожі поглядом проводять,
В яким повага і любов без тями
До цих людей — людей з двома серцями.

Чому з двома? Вам дивним це здається?
У них під серцем друге серце б'ється.

— Тук-тук, тук-тук, — мовляв, чекайте, люди,
Я незабаром теж до вас прибуду,
Щоб клетотіти гнівом чи любов'ю,
Щоб зігрівати світ своєю кров'ю,
Щоб битись влад із вашими серцями.

Цілую руки вам, майбутні мами!

1962

НАРОДИЛАСЯ ДОНЬКА!

Лише двома очима зроду
Дивився я на білий світ —
І на дівочу красну вроду,
І на каштанів теплий цвіт.
А так хотів би бачить все я,
Що здавна вимріяв, оснив:
Рясні сузір'я Єнісею,

Тугий прибій алтайських нив,
Паміру гори густо-сині
І ясність ладозьких ночей...

Яке це щастя, що віднині
У мене четверо очей!

Я руки мав. Та для людини
Це дуже мало — дві руки, —
Щоб класти весело цеглини,
Голубить в полі колоски,
Щоб малюків гойдять-чукикять,
На весіллях у бубон бить
І окунів важких — по лікоть —
В Дніпрі дрімотному ловить.
Щоб все задумане звершити,
Двох рук не вистачить-таки.

Як зразу стало легше жити:
Чотири маю я руки!

Я серце мав. Одне-одненьке.
Попробуй-но вмістити в нім
Пісні, що їх співала ненька,
І шемріт листу, й травня грім,
Вмістить не тільки болі віку,
А й все, що любе, весняне, —
Нема кінця йому і ліку,
А серце, братику, одне.
Воно повинно бити в груди —
Йдемо на свято чи на герць...

Який же я багатий, люди,
Адже у мене — двоє серць!

1963

* * *

Ми закохані чи заковані?
Ми заковані чи закохані? —
Часом хмурі, немов роковані,
Підступають думки непрохані.

Ми від раночку і до раночку
Під високою під напругою.
Ми одною ногою в radoщах,
Ми у смутку ногою другою.

Нероздільні ми, нерозлучні ми,
Та обоє украй не хочемо,
Щоб були ще у нас наручники —
Навіть хай вони позолочені.

Ми не зв'яжемо себе путами,
Ми не будем сердець заховувать.
Для кохання свого не будемо
Замок з каменю вибудовувать.

Хай, незборкане, неспеленане,
В круговерті людської повіді
Вироста воно гінко-зелено
І від променів, і від поглядів.

1972

* * *

Врода непомічена
Вицвіта.
Нелюблена дівчина —
Сирота.

Хоч батько і матінка
В неї є,
Наче квіт у затінку —
Ледь живе.

Над її пелюстками
Снить печаль.
Як мені по-людському
Її жаль!

Голос, повен туги, я
Піднесу:
Можна вбить байдужістю
Цю красу!

Грянь коханням, молодість,
Щедра будь:
В неї в серці золото —
Лиш добудь!

Врода непомічена
Вицвіта.
Нелюблена дівчина —
Сирота.

1975

* * *

Дарма, співають в мене очі
Чи в них боління запеклось,
Але щодня, але щопочі
Назавше я втрачаю щось.

Світання усмішку дитячу,
Цнотливу синь коханих віч
Уже я завтра не побачу,
Уже це втрачене навік.

Ще милий погляд заіскриться,
Ще ранок златно зацвіте,
Але ніщо не повториться:
Все буде те і вже не те.

Так в суєті, у щасті, в горі,
У балачках, у праці, в сні
Втрачаю я, як небо — зорі,
Чуття, і думи, і пісні.

Втрачаю все, усе втрачаю,
І над усе мені шкребе,
Що зовсім я не помічаю,
Як я втрачаю і себе.

1965

* * *

Серце — червоний клубок почуттів.
Мушиш його розмотати:
Другу — любов свою, ворогу — гнів,
Пісні — насагу віддати.

В серці людському доволі добра —
Щедрим будь всюди і завше.
Жаль, коли хтось молодим помира,
Серця клубок не почавши.

Зовсім безслідно ідуть в небуття
Ті, що людей не любили,
Ті, що клубок берегли все життя
Й цілим взяли до могили.

Людам чуття мого серця ясні:
Ними, либонь, я багатий.
...Тільки б не вмерти раніш, ніж мені
Вдасться клубок розмотати!

1962

ПОЕТИ НЕ ВМИРАЮТЬ

Пам'яті В. Сосюри

У цих словах така незвичність,
Аж кров холоде: «Вмер поет...»
Але ж поет — це син твій, вічність,
Сурмач твій, речник і повпред!

Поет — це правда, котрій любо
З ясними римами дружить.
Чи б'є мороз, чи лле, як з луба,—
Йй в чеснім слові завше жить.

Поет — це пульс епохи, врода,
Йї цвотливість, чистота.
Огнем поезії природа
Йому крізь серце пророста.

Німа для інших і незрима,
Вона із уст його луна,
І огляда його очима
Свою довершеність вона.

На те й народжений, щоб жити
І не старітися сливе,
Поет живе у тлумі жита,
В калинній парості живе.

Він — іскра цвіту, сонця, раю,
Який безсмертний на землі...
Поети тільки ті вмирають,
Що не родились взагалі.

1965

* * *

Він вірші дегустує, як вино,
Прицмокує, облизується навіть.
В поезію залюблений він? О,
Якщо любов це, що ж тоді — зненавидь?

Ні, вірші — не вино, а швидше кров —
Яриста, силодайна, незмертвіла —
Щоб у людини був певнішим крок,
Щоб молодість не полишала тіла.

А надто — серця! Ода чи сонет —
Вони тепло разносять кожним словом.
Поет — це донор (якщо він поет),
Що кров дарує хворим і здоровим.

Від неї аніякого пуття
Лише для нищих і пластмасолобих.
Для інших же дає вона життя,
Звеселює природний кровообіг.

Цю кров безлітно людськість береже,
Несе в собі, не тринькаючи всує.
Кров Пушкіна, Шевченка, Беранже
У венах новочасності пульсує.

1965

* * *

То тішусь, немов дитина: іще ж бо, мовляв, не вечір.
То йду, як прочанин, в завтра — вимолюю гожу днину.
То лину душею в літо, що колосом защебече,
А то виглядаю осінь — її золоту путину.

То жду: новий рік розсипле сніжинок пухнасте скерцо,
То мрію: ось-ось від травня чуткі здетонують канни...
Отак у моєму серці, отут, під пругким реберцем,
Живе, я б сказав, одвіку, мов білка в дуплі, чекання.

Чекання святешно-світле, жагучо-неутолиме,
Чекання цнотливо-мудре, усміхнено-соромливе.
Чекання доброго діла, чекання свіжої рими,
Чекання теплого слова чи то озонної зливи.

Чеканням мій день прошитий, чеканням пропахли думи.
Воно мене вранці будить зозулями чи гудками.
Чекання нуртує в венах, неначе шаленство струму,
І сили мені потроює, й їх спопеля — чекання.

Для мене воно — і опіум, і найсолодший трунок.
Без нього незмога жити, як в космосі без скафандра.
Бо очі на сонце чекають, а губи — на поцілунок,
А руки — на працю-втому, а ноги — на звабні мандри.

Чекаю: останню бомбу на борони переплавлять,
Розтоплять північну кригу, приручать жаскі вулкани,
І виріжуть жовч сварливим, а пам'ятники поставлять
Лиш тим, що в житті ніколи тих почесей не шукали.

Чекаю — епоха вдячна для людськості мир народить
І зорі над світом зійдуть лиш ленінської чеканки.
І всі матері одержать від уряду нагороди,
Бо їм ліпше всіх відомо, що значить воно, чекання.

Хай доля не вельми пестить, хай всоте поти проллються,
Хай критиків стріли гострі над вухом пропіють тонко,—
Дідизни я не зречуся, від мрії не відступлюся,
Чекання ж я колисатиму, наче єдину доньку.

Позаду — шляхи все довші, попереду їх все менше.
Все більше секунд щасливих печутно у безвість кане.
Я, мабуть, вже б збожсволів, коли б не було у мене
Того, що живе у серці, мов білка в дуплі,— чекання.

ПОЕМИ

ЗОРЕГРАД

Лірична поема
(Фрагменти)

1

Вночі, коли вогні у вікнах гаснуть,
Лише проспект купається у сяйві
(На сотні ват горять свічки каштанів),
Коли трамваї в парку задрімають,
За цілий день набігавшись уволю,
Віч-на-віч із тобою говорю я,
Мій Зореграде, й тишу тим себе,
Що чуєш ти мене і розумієш.
А мо', ти спиш? У тебе серце б'ється
Напрочуд рівно, просто ідеально —
В турбіннім залі — і живучий струм
В дротах тече, пульсує, ніби кров.
Ти дихаєш — од подиху твого
Полум'яніє над заводом небо
І в голубі ковші дніпровських плес
Зірки зсипає, мов зерно космічне.
Ця ніч — як мить. Була — і вже нема.
Рожевий ранок знов приходить в місто
Помолоділе, свіже. Уяви,
Я навіть за коротку літню нічку
Скучаю за тобою, наче рік
В розлуці був. Отак, повір, завжди
Живу чеканням зустрічі з тобою,
А дочекавшись — говорю: — Добридень,
Столице сталедарів над Дніпром!

Добридень, гребле, дамбо, телевежо!
Добридень, танк на брилі кам'яній!
Тут кожну п'ядь, зігріту нашим серцем,
Готовий я вітати. Й не дивуйся,
Якщо я із мартеном привітаюсь:
Він теж трудар, він також запорожець,
І в нього в грудях теж вогонь палає.

2

«Запоріжсталь»... Воістину, не м'язи,
А розум тут господар можновладний.
Привіт тобі, прапороносцю слави,
Князівство неспокійних, дерзновених,
Де здавна буйно процвітає культ
Металу! Розумію, хтось гадає,
Що сталь — це просто так собі залізо,
А нам його нема з чим порівняти,
Бо проти криці — й золото ніщо.
Ви бачили, як, щойно народившись
У полум'ї пекельному мартена
І сяючи, струмує чудо-сталь
В чавунній колісці? Адже в ній —
Вогонь сердець робочих, їх натхнення,
Їх мрія й задушевна їхня пісня
Гучить у криці. Думаю: коли б,
Коли б ця сталь уміла говорити,
Уже давно б всі відали про тих,
Хто дав їй кращі якості на світі —
І міць свою, й характер. Зореградє!
Їх імена по праву ти шануєш.
Їм сам завод гучну хвалу співає,
Піднявши в небо димарів трембіти.
Він день і ніч звучить, немов орган, —
Без пісні не народжується криця.

Зайдім в цехи. Немов горюча магма,
Тече в ковші метал — і роєм іскри
Вгорі над сталеварами ширяють,
Сідають їм на плечі, мов джмелі.
А бог вогню і сталі — Дорошенко —
Всміхається, немов сказати хоче:
— Ану знайдись такий сміливець в світі,
Якому сталь ця буде по зубах! —
І помахом руки дає команду,
Мов диригує. Й віриш, що ось-ось
Мартенів хор на всю потужність гряне
Оту, що «Попереду Дорошенко»!
Дні і ночі
Тут люди йдуть з вогнем на поєдинок —
Про це усім говорять красномовно
Над містом кумачі-протуберанці.
Це сяє Труд, це від його заграви
Тікає темінь з міста за лимани,
І на бульвари входить день врочисто
Посеред ночі. Слава ж дню новому
І людям, що наближують цей день!

3

...Вам доводилось бувати
Отам, на правім березі, де струм
Одержує путівку? Це містечко
Нагадує предивний виноградник,
Що плодоносить літом і зимою.
Побудьте неодмінно. Там дроти
Пругкі, немов ліани, а на них
Казкові грона висять — чашки білі.
Як в лозах виноградних бродить сік,
Так в цих дротах шалена сила грає,
Чекаючи свого застосування.

Тут мимоволі скажеш: ось де царство
Приборканих навіки блискавиць!
Хай людям служать! Височенні щогли
Звідсіль ідуть в усі кінці й несуть
Вогнів-сузір'їв кетяги янтарні.
Це, люди, вам дарунок від Славути!
О Дніпрогесе мій! Якщо на світі
Є сім чудес, то ти — одне із них.
Горджусь, що ми ровесники з тобою.
І кожен раз, коли моя душа
Краси забagne, я іду до тебе,
Як тисячі щодня до тебе йдуть,
Щоб оновитись у твоєму сяйві.

4

Мов велетенський теплохід зелений
(У довжину — дванадцять кілометрів!),
Пливе Дніпром у море Майбуття
Наш острів Хортиця. Тут тихо-тихо.
Замість бекет сторожових за обрій
Ідуть електрощогли. Вже давно
Козацькі шанці заросли травою.
Не б'ють гармати, не дзвенять стремена,
І довбиші не клеплять у литаври,
Скликаючи на раду січову.
Лише дуби щось думають одвічне
І розливає пахощі чебрець.
Та не чебрець тому виною, звісно,
Що люди йдуть сюди весною й літом,—
Тут кожен клаптик отчої землі
Наш пращур кров'ю оросив у січах,
Свободу здобуваючи. І славу
Для поколінь. Чому ж ми не повинні
Гордитись ним? Ні, це не личить людям,

Які самі в ім'я будучини
Щоденно подвиг звершують високий
У праці. А як треба — і в бою.
...Відомо, що фашисти Дніпрогес
Хотіли знищити вщент. І вибухівки
Не шкодували — закладали в греблю
Десятки тонн. Але знайшовсь боєць,
Який проник крізь град ворожих куль,
Через води шалені чорторії,
І смертоносні жили перерізав,
І греблю врятував для нас. А сам
Залишився навек лежати на греблі.
Хто був він, цей звитяжець? Харків'янин?
Москвич? Алмаатинець? А можливо,
У нашім місті виріс цей герой
І Дніпрогес ввійшов в його дитинство,
Як рідний дід? А може, це мій брат,
Солдат Лука, якого ждем і досі,
Поліг отут? Та хто б не був, ти, друже,
Віднині став по праву запоріжцем.
Про це усім, усім оповідає
Могила Невідомого солдата —
На ній любов людська полум'яніє
Тюльпанами жаркими...

5

Я — син твій, місто, син, а не племінник.
Мов якір, серце тут моє лежить
І не пускає в плавання далекі.
Тому мене ти явно безпричинно
Ревнуєш до столиці. Признаюсь,
Як в сповіді: для мене ти — столиця,
І центр тяжіння, й одночасно ти —
Мій незамінний кабінет робочий,
Де для натхнення вихідних немає.

То як же, однодумцю мій, про тебе
Не говорити віршами? Тим паче
Не я, то інші прийдуть ще поети,
Які тебе прославлять у поемах
І створять пісню, про яку я мріяв,
Та так і не спромігся написати.
...Кожен раз,
Коли я вирушаю у мандрівку,
Я відчуваю серцем, як струна —
Чутлива, хоч невидима для ока —
Натягується туго. Це вона
Мене з тобою зв'язує з дитинства,
Мій Зореграді. Як вона порветься,
Життя, напевно, стане нецікавим,
Бо я — не Іван без племені і роду,
І ця струна, як вічна пуповина,
Мене з землею рідною єдна.

1962—1963

Я, КОСТЬ ВЕЛИКИЙ...

Поема-монолог

Ф р а г м е н т и

*Пам'яті запорізького комсомольця,
Героя Радянського Союзу
Костянтина Великого*

Тиша тисне у вуха. Лиш лемент сполоханих круків.
Контратака скінчилась, вірніше, — одна з контратак.
Уляглась кіптюга. І тут раптом з-за обрію — грюкіт:
Виповзас, мов хмара, смертями начинений танк.

Я погляну ліворуч — де втупилась в небо гармата,
Всі лягли, як один, — їх уже не підняти ніяк.

Я погляну праворуч — розчачнута груша крислата,
І на бруствері, поруч, не диха мій друг і земляк.

Ще учора зі мною він мріяв про лан колосистий:
«Більше всього на світі люблю я пшениченьку жать...»
А попереду, осьде, рукою подати — фашисти,
Тільки вже не страшні: в продірявлених касках лежать.

А позаду ж — нікого,
Мов вимерли схили оці.
Лиш тополь журне коло,
Де щойно упали бійці.

Та німа медсестричка,
Бо куля скосила саму,
Та скривавлена річка,
Та Хортиця, вся у диму.

Відступлю — знову ворог
Круті осідла береги.
Запалає, як порох,
Рожеве волоття куги.

Танк ворожий повзе, як пантера плямисто-зелена.
Жаром дихає він, люто траками камінь гризе.
Я боюсь не тому, що він котиться прямо на мене.
Я боюся, що він на окоц побратимів повзе.

Бо у них — ні патрона: ще вранці скінчились набойі.
В мене теж диск порожній. Лишилась граната одна.
Постривай же, потворо, зустрінемось ми у двобойі.
Не пролізеш, гадюко! Не пройдеш, кривава війна!

За плечима — Дніпро. Стугонить і клекоче Славута.
За горбами — сільце Розумівка, що жде нас давно.
А в ста метрах — війна, що у крупівську крицю закута.
Щирить зуби жахні... Я її зушину все одно!

Дим і сморід навколо. Свист куль і поранених крики.
Вже помітив, либонь, і мене цей арієць-танкіст.
Я, до речі сказати, лиш прізвище маю — Великий,
А насправді я в роті, здається, найменший на зріст.

Не знав ні батько, ні дідусь,
Коли і як це сталось,
Що всім нам прізвище чомусь
Таке гучне дісталось.

Щоправда, був у мене дід
Таким міцним, кремезним,
Що називать би його слід
Ще ліпше — Величезним.

А я зате... Який там біс!
Усе питав у неньки:
— Чому я пуцьвірінком зріс,
Хоч називай Куденьким.

Учитель, пам'ятаю я,
Мене до дошки кликав:
— Як у царя, в тебе ім'я —
Ич, Костянтин Великий!

Мене аж кидало у жар
Від шанування того.
Сміялись хлопці: — Цар не цар,
А латка царська в нього!

Танк зловтішно гуде, він святкує свою перемогу.
Він сталевими лапами все на шляху підмина.
Він не вірить, що може йому перетнути дорогу
Цей наївний солдатик, в якого — граната одна.

Окрім гранати,
Ще серце маю.

В нім — біль Гренади
І Жовтня майво.

В нім — мрії чесність
І пісні правда,
Звитяга Пресні
І Сталінграда.

В нім — спрага битви
І штурмів гомін,
І гнів — як бритва,
І лють — як племінь.

В нім шал — ненависть
І віра — криця.
Для нього навіть
Броня — дрібниця!

Що це? Сонечко сіло на сіру поверхню гранати.
Чистить крильця манюні. Ой дурнику, далі лети,
Бо «татари он їдуть» (і нічим нам їх пригощати),
«Твою мамку заріжуть» (виблискують чорні хрести).

Я легенько дмухнув і піднятись поміг соненятку.
Я сказав: «Ти прямуй отуди, де гармата не б'є».
Полетіло воно. Вже далеко. Лиш бачу я цятку.
Ось і зникло назавше, як зникло дитинство моє.

Пес Кудлай... і турник... на ногах — нерозлучні
«курчата»...
Мандри в плавні, на острів... До школи найперший
дзвінок...
І команда «Не рюмсать!»... Де нині ви,
хлопці й дівчата?
Де Тамара, в якій кучерики, наче вінок?

Голубі голуби
З-за Дубового гаю...
Не люби, розлюби,
Я прошу, я благаю.

Твоє личко сумне,
Не марнуй його в тузі.
Хай не буде мене,
Та залишаться друзі.

Серед них, знаю, є
В сто раз кращі за мене.
Ніжність їм віддає
Мое серце червене.

Я біду відведу
Від ясного Славути,
Але сам упаду
Й гнівом вибухну люто.

Колискову мені
Шелестітимуть квіти.
Твої ж сльози дрібні
Мені будуть боліти.

Із цієї плавби
Не вертають, я знаю...
Не люби ж, розлюби,
Я прошу, я благаю!

Змій Горинич повзе — аж земля починає дрижати.
Певно, час і мені починати назустріч повзти.
Так шкода, що вже ніколи навіть дитинство згадати,
І улюблену школу, і маму, що вбили кати.

Мамо, аж в серці поночі:
Привиди обступили.

Мамо, і досі боляче —
Так вас фашисти били.

Мамо, один допитував:
«Де партизан?» — варнякав.
Мамо, вертів пропитими
Бульками, як собака.

Мамо, а другий рученьки
Ваші ласкаві, любі,
Мамо, крутив-викручував,
Скалячи жовті зуби.

Мамо, а третій вирячивсь —
Тяг вас за косу вгору.
Мамо, матусю, вибачте —
Був я тоді не поруч.

Мамо... Ой пізно, пізно як!
Мовлю це слово й плачу.
Мамо, за кожну слізеньку
Ворогу я віддячу!

Ні, я плакати не буду. Всі сили зібрати мені треба
Й так ударити танк, щоб цей гріб броньовий —
на шматки...

Перехнябився він, хиже рило здіймає до неба —
Якби міг, він би й сонце узяв на приціл залюбки.

Вже давно я Герой, хоч мені це іще невідомо
(Десь затримавсь указ — це бувало не раз на війні).
Лиш би знала про це коли-небудь смаглявочка Тома,
Що найбільше у світі була до вподоби мені.

Гул демонстрацій...
Душа співа!..

А пах акацій
Дух забива.

І серп і молот
Квітчають стяг.
Я — комсомолецъ
З вогнем в руках.

Вогонь в колонах,
В очах — огонь.
В моїх долонях —
Крило його...

Ой, нині де ти,
Співучий шовк?
На край планети
Під ним би йшов!..

...Одна лиш мить.
Одна секунда.
А думка мчить,
Прудка, нескута.

Куди? За чим? —
Не знаю й сам я.
Крізь даль, крізь дим
Шугає пам'ять.

Сіда вона
На скелі гострі.
І вирина —
Дитинства острів.

Круті стежки,
Яблукопади.
Пісні, книжки,
Олімпіади..

Сурма сурмить,
У високості
Спливає мить:
— Готовий, Костю?

Ще б годинку мені,
Хоч єдину хвилину!..
А можливо?.. Ні, ні,
Навіть думку відкину.

Думка тільки одна:
Зупинити потвору,
Бо посуне вона
Аж до рідного двору.

Пронесеться, як смерч,
Звір цей лютий, хрестатий.
Буде сіяти смерть,
Буде чавити хати.

Все таке дороге. Навіть мох на гарячій камінні.
І куці материнки, і навіть колючий курай...
У серпанку блакиті, в рожевім ранковім промінні,
Що є краще на світі, ніж ти, мій замріяний край?

Ще малим хлоп'яком я, шукаючи пір'я жар-птиці,
Коли Хортицю щедро обсіли гучні солов'ї,
У якомусь яру нахилився й напився з криниці.
То ж була не вода, то були, певне, чари твої.

О земле отча
В вінку світанку!
Вклонитись хочу
Я наостанку.

Дзвінка, квітчаста,
В росі й любистку,

Велике щастя —
Тебе любити!

Для серця милі
Твої стежини,
Де плескіт хвилі,
Де квіт ожини,

Червоні ружі,
Полиння срібне...
Той тричі дужий,
Кому це — рідне.

Тож нам доземно
Вклонись, нащадок:
Тобі ми землю
Лишили в спадок.

Буде вільний Дніпро, у зірках засія Запоріжжя,
Дніпрогес явить людству сліпучу усмішку свою.
І сади зашумлять, і в полях заколоситься збіжжя,
Якщо я, Кость Великий, сьогодні не схиблю в бою.

Задля щастя людей, задля сонця, бузкового цвіту,
Задля того, щоб чулася трель солов'я з-за куща
(Танк повзе, він реве, він уже затуляє півсвіту!
Ось гусениця, ось!) я пішов... Прощавайте! Проща...

Де хліба синьоросі,
Мов картина в багаті,—
Обеліск при дорозі —
І я — на портреті.

Я дивлюсь чесно в очі:
Я здобув перемогу.
І тепер, дні і ночі,
Я зорю на дорогу.

Вітер дихає свіжо —
То Дніпрові привіти.
Підняло Запоріжжя
Димарі, мов трембіти.

До ясного граніту
Ніжно горнеться хвиля.
Обіймає півсвіту
Дніпрогесу двокрилля.

А як знову на обрій
Тіні ринуть юрбою,
Всіх, хто мужній, хоробрий,
Я покличу до бою.

Будем бити і гнати
Зграї чорні і дикі.
Час би їм уже знати,
Що усі в нас — Великі!

1974

ДОБРИДЕНЬ, БЕРДО!

Поема в октавах

1

Немов зелені, крихітні конверти,
Розклеїлись бруньки: либонь, пече...
Художники, а нум беріть мольберти
І пензлі піднімайте на плече:
Я поведу вас до красуні Берди.

Що кажете? Не бачили іще?
Не чули навіть? Це вже гірша справа,
Адже... На жаль, скінчилася октава.

2

Адже ця Берда — рибка голуба.
Її наш степ в долонечках, як диво,
Повз села, повз могили, повз хліба
Несе до моря, ніжно і дбайливо,
Та ще й усіх запитує: — Хіба
Не гарна Берда наша, не красива?
(Чи то Берда́, як запевня УРЕ,
Хоч наголос цей аж язик дере).

3

Художники до слів моїх байдужі.
Ет, кажуть, річка! Чи й не дивина!
І взагалі щось віриться не дуже:
Ми розумієм — Волга, Дон, Десна,
А Берда — чи хоч більша од калюжі?
Говориш, і на карті є вона?
Говориш, простяглась на кілометри?
Ось не мороч ти голову нам, Петре!

4

Ну й диваки! Поставлю вам на карб
(За прямоту даруйте чоловіку) —
Ні хисту вам не вистачить, ні фарб,
Щоб передати цю красу велику.
Її ми в серце беремо, як скарб,
Щоб в нім вона промінилась довіку
І навіть довше. Адже ця краса
Пізніше — в наших дітях — воскресла!

Отож нам усміхається мандрівка.
 Я радий, що йдете, товариші.
 Ба, навіть у пташини є домівка,
 І пристань є у кожної душі.
 Для мене це — моя Білоцерківка
 І Берда, що сховалась в комиші.
 Сховалась? Засоромилась? Даремно:
 Виходь і привітайся з нами чемно.

Хліб-сіль підносить нам сама весна,
 Під ноги — оксамиття простеляє.
 Гей райдуго-веселочко ясна,
 Дай заповочі — ліпшої немає!
 Дай, небо, з три сувої полотна,
 Адже його у тебе вистачає.
 Я хочу, мрію вишити на нім
 Свій край в цвітінні п'яно-запашнім.

Добридень вам, лани широкополі
 І невгамовний вітерець-гривун!
 Степ — наче стіл. Лиш дві чи три тополі
 Й скирти соломи, схожі чимсь до дюн.
 Тут сумнів вас охопить мимоволі
 В тім, що планета кругла, мов кавун.
 Зате тут кожен відчува щочасно,
 Що білий світ задумано прекрасно.

Привіт вам, канловухі лопухи —
 Мого дитинства найдорожчі шати!
 (Сноб, може, тут потішиться: хи-хи,
 Мовляв, знайшов поет про що писати!
 Та й критик, що збира мої гріхи,
 Підкреслить тут — «годиться для цитати»,
 Я ж все одно вухатим лопухам,
 І вербам, і ріці чолом віддам!)

Йдучи у завтра, подумки я часто
 Вертаю у рожевий ясен-світ.
 Отут колись у лободу лапасту
 Скотилося моє дитинство з віт.
 Хотів би я йому сказати «здрастуй»,
 Але його вже прохолов і слід.
 І все ж траву я тихо розгортаю,
 Мов не дитинство, а гриби шукаю.

Тополя щось лепече вітерцю,
 Вербка знічев'я аж на воду гнеться...
 Хто виріс на Дніпрі, на річку цю
 Лише скептично гляне й посміхнеться:
 Мовляв, тут по коліна горобцю!
 Мовляв, тут і комар не захлиньється!
 Я промовчу, хоч нагадать не гріх:
 Батьків не вибираємо своїх.

Хай над рікою — не буксирів крики,
 І чайка не махає тут крилом,
 Та я за Берду будь-яку велику
 Віддам ріку — як мовиться, з уздром.
 (Лиш хай вас не збиває з пантелику
 Те, що живу я нині над Дніпром,
 Бо це — Дніпро і, як сказать відверто,
 Не конкурент для нього навіть Берда).

Верба крислата для русалок-муз,
 Де вигнулася річка, мов підківка.
 Бринить тополі лист. Хміль крутить вус:
 Мовляв, росту — аж ген моя верхівка!..
 Як я люблю тебе, зелений вуз,
 Мій Лувр і Ермітаж — Білоцерківка!
 Тут я одержав свій найперший гарт.
 Тут мрій моїх наївно-смілих старт.

Сюди прийдімо, друзі, рано-рано,
 Коли ще видно на траві сліди.
 Десь соловей витьохкує піано,
 Йде пара від студеної води.
 Прошу: для Берди, донечко Оксано,
 В своєму серці місце ти знайди.
 Запам'ятай лазур оцю над нею —
 Йй-бо, багатша будеш ти душею.

Ріка до моря проклада маршрут,
 А берег смарагдово бризка соком.
 Ось борщівник підносить парашут,
 Петрів батіг примружив синє око,
 Паслін з своїм намистом тут як тут,
 На грядці — помідори повнощокі
 І перець — вже червоний, як огонь,
 Хоч в «Перець» на обкладинку його!

Як поетеси, в цім краю возулі
 Усе говорять в риму — лиш на «ку».
 Тут довгі сливи, схожі чимсь на кулі,
 Із віття прямо сиплються в ріку.
 Тут ми іноді, вивалявшись в мулі,
 Немов чорти, гасали по садку.
 І лаяли батьки нас за безчинство
 І — згадували про своє дитинство.

Ген на лозинку ластівка сіда.
 Листки ув очерету — наче шарфи.
 То по корінню жебонить вода
 Чи ллються звуки лагідниці арфи?
 Із-за кущів дівчатко вигляда,
 А очі чорні, як в сусідки Марфи.
 Можливо, це вже донечка її?
 Довідайтесь, будь ласка, солов'ї!

Знайоме все: і трясогузок танець,
 І дятел, що, немов ударник, б'є,
 Й хлопчисько... На щоках його рум'янець,
 Либонь, од спілих вишень виграє.
 Стривай, стривай, та він же, цей поганець,
 Дулівки баби Бухалки жує!
 Хапайте халамидника за вухо!
 (В цей мент я сам ледь не чкурнув щодуху).

Зелену жабу бачу не одну —
 Сидять поважно, наче бюрократки.
 Піскаріки, ви плавайте по дну,
 Не бійтесь — я прийшов до вас без хватки,
 Уже я не стрибну у глибину
 Й не вдарю сторчака у мул із кладки.
 Тут інша бешкетує дівора
 І лиш на нас цікаво позира.

Мороз вставляв гравюри у віконця —
 І нас, малих, на річку знов тягло.
 А Берда вся сріблилась проти сонця,
 Й ми залюбки її гранили скло.
 Бувало, що й купались в ополонці
 (Хоч ще «моржів», здається, не було),
 Та не хворіли. От хіба що нежить,
 Та хлоп'якам «по штату» він належить.

Джерела понад берегом ріки!..
 Ваш присмак не забудеться ніколи.
 Ми в вас встромляли з огуду дудки
 Й пили (так п'ють, наприклад, пепсі-колу!),
 І відчували силу хлопчаки,
 Й дівчиська їх очима вже кололи..
 То, мабуть, не вода — цілющий сік,
 Що додавав снаги нам з року в рік.

А кольори! Червоні, білі, сині..
 Воістину, це респінські мазки!
 А гра відтінків, граціозність ліній!
 А свіжість фарб, що пламенять віки!
 Художники, ви бачили донині
 Подібне щось — хоча б віддалеки?
 Отож, пишпійте. Лиш, принагідно скажем,
 Не називайте цю красу пейзажем.

Розсипалися пензлі на траві,
 Зіп'явся засмальцьований триножник..
 О, тут природа й руки трудові —
 Найліпший, наймаститіший художник!
 Як виписані маки польові!
 І хата, і раїна, й подорожник!
 А вечір! Вечір покажу я вам —
 Мов написав його Куїнджі сам!

Та ось і вечір у село з'явився —
 Нечутно він ступає по стежках.
 Угору з димарів димок повився.
 Співає радіола. Борщ запах.
 А місяць тільки-тільки народився
 І ще лежить у хмарах-пелюшках.
 Що світить блідо, в тім біди немає:
 Електрика у кожній хаті сяє!

Кажан, щоб розім'ятись, виліта.
 Війнув од річки пустотливий легіт.
 Цвіркун озвався. Мелодія проста,
 А за живе бере. (О, чую — регіт.
 Дарма! Для мене музика ота
 Миліша, аніж джазів дикий скрегіт.
 І я її, коли б можливість мав,
 Йй-право, на пластинки б записав!)

У дно дійниці б'є молочна цівка,
 Немовби цитра дзенькає сама.
 Десь чути: — Що? До клубу? Чи й не дівка!
 І лагідне: — Та я ж недовго, ма!
 Не швидко ще засне Білоцерківка,
 Не швидко наша Берда задріма.
 І солов'ї (натхнення виняткове!)
 Співатимуть до ранку колискову.

О солов'ї! Замріяних гаїв
 Капело голосиста, невтомима.
 В моїй душі завжди звучить ваш спів,
 На нього в мене спрага невтолима.
 Я рідний край по трелях солов'їв
 Знайду, либонь, з закритими очима,
 Для мене їхня пісня голосна,
 Здається, навіть в лютому луна!

Тут люди і звичайні й незвичайні,
 І я до них любові не таю:
 У пісні — щирі, в праці — одностайні,
 Й хоробрі, як і прадіди, в бою.
 Щоднини їхні очі добросяйні
 У душу задивляються мою.
 Мовляв, хоч ти й пішов служити музі,
 Не забувай, що зріс на кукурудзі!

Ні, не забуду вас я, земляки,
 Засмаглих, сонцеликих і урочих.
 Я бачу, як до неба колоски
 Здіймаються із ваших рук робочих,
 І вже на них спускаються зірки
 У п'ять кутів — як на шоломах отчих...
 О так, коли б не ваш пахущий хліб,
 Про космос ми і мріяли не могли б!

Забути? Ні. Як віз, що втратив шкворінь,
 Розсиплюсь я, забуду це лишень.
 Я відчуваю: там, в степах, мій корінь
 Між коренів дубів, тополь, вишень.
 По ньому в груди йде мені прозорінь
 І сік тече, цілющий, як женьшень.
 А всохне корінь... Я гадаю, Бердо,
 Як жить без нього, то вже ліпше вмерти.

Історія є в кожної ріки,
 І ти між них не виняток, я знаю.
 Хіба не тут десь русичів полки
 Степами гнали половецьку зграю?
 Пізніше — запорозькі козаки
 Жили тут, повернувшись з-за Дунаю.
 І часом їм, сумним від самоти,
 Славутича нагадувала ти.

Біжить на гору, висиха на сонці
 Дорога, перейшовши річку вбрід...
 Тут — кропива буяє у воронці,
 Там, на вербі, ще видно кулі слід...
 За тебе, Бердо, наші оборонці
 На смерть стояли, забувать не слід.
 Якраз про це нам каже знову й знову
 Високий обеліск в селі Смирновім.

А ще згадай: на берегах твоїх
 Дівчатка заплітали купці кіски,
 Й дзвенів Поліни Осипенко сміх —
 Меткого, неспокійного дівчиська.
 Відбилась ти в очах її ясних,
 Для неї ти була — немов колиска,
 І, певно, й не помітила, коли
 В дівчиська горді крила відросли!

Ти також не помітила, що в Полі
 Був менший брат по імені Іван.
 Тут виростав він на твоїм роздоллі,
 А мріяв лиш про п'ятий океан...
 Палали кляті «месершміти» долі,
 Коли здіймався вгору Підтикан.
 Він сам згорів з фашистом у двобою,
 Щоб небо не горіло над тобою.

Ще хочу нагадати я тобі
 (Чомусь живе це все в моїй уяві):
 За вибалком на кам'янім горбі
 Вітряк здіймає язики криваві —
 Аж небеса затлілись, далєбі,
 І вицвітають зорі у заграві.
 Вже падаючи, покрутивсь вітряк,
 Немов подав радянським воєм знак...

Для багатьох ти, Бердо, ніби неня —
 Для тих, чиє дитинство тут сплигло.
 Від тебе брали ми благословення,
 Коли лишали батьківське село.
 З твого русла черпали ми натхнення,
 Щоб нам у ділі всякому везло.
 Бо починається Вітчизна мила
 Там, де нас мати в муках породила.

Історія? Її ми на плечах
 Несем в будучину, забувши рани.
 Поглянь-но, Бердо, вже на берегах
 Не журавлі, а підймальні крани.
 Машини мчать по степових шляхах,
 Сизіють у хатах телеекрани.
 Отож признайся: ти мріяла віки
 Про те, що принесли більшовики!

Звідсіль не торбу яблук чи горіхів,
 Везу у серці повно вражень я.
 Ніколи ж не прощай мені огріхів,
 Але будь завше, Бердонько, моя
 І знай, що де б не був я, де б не їхав,—
 Як із гнізда до сонця ластів'я,
 Тягнусь до тебе, під твої тополі,
 Тремкі, високі й дорогі до болю.

Художники, як справи там у вас?
 Заповнили етюдами альбоми?
 Беріть красу цю навіть про запас.
 Її, як сувеніри, даємо ми.
 От тільки вже кінчать мандрівку час.
 Тепер уже не хочеться додому?
 А хто казав, що їхати не варт?
 Я розумію, друзі,— то був жарт.

Не встигну я вночі поставить крапку
 Й заплющить очі — зразу ж од ріки
 Летять у сні прудкі, окаті бабки,
 І цвіркуни, і коники, й жуки,
 А скромні, звичайнісінькі кульбабки,
 Піднявши жовто-білі світлячки,
 Так пломенять, що — визнати я мушу —
 За сотні кілометрів гріють душу.

— Навіщо оди річечці малій?
 Я розумію — про Дніпро співати! —
 З печаттю «філосопа» на чолі
 Якийсь розумник може ще сказати.
 О ні, на тілі матері землі
 Ця Берда — ніби жилка синювата.
 Яка б тонка ця жилка не була,
 Вона — носій життєвого тепла!

Будь молода ти, річечко, й здорова!
 Хай буде повноводим твій потік!
 Хай над тобою гомонить діброва,
 І птаство хай співає з року в рік!
 Хай лагідна твоя, чарівна мова
 Людському серцю чується повік.
 В майбутть течи крізь верби і отави,
 Проста і скромна, як оці октави.

1967

ЕНЕЙ У ПЕКЛІ
 Сатирична поема

Тепер Еней убрався в пекло...
І. Котлярєвський

Тепер Еней убрався в пекло,
 Прийшов зовсім на інший світ:
 Здасться, тут навіки смеркло
 Чи сонцю прикрутили гніт.
 Тут лиш туман, що зветься смогом
 (Од нього очі лізуть рогом),
 Та дим, та чад з усіх усюд.
 Еней дивився-розглядався,
 І торопів, і дивувався,
 Що ще не потруївся люд.

Гули довкола магазини,
 І бігли — що за чортівня! —
 Все лімузини, лімузини
 І навіть жодного коня.

Та що коня! Візьми ослиська —
Й того неначе лизень злизькав.
Втім, не забули тут його:
Ослиська панство сподобало
І на гербі намалювало
Як символ розуму свого.

Гай-гай, тут трудовому люду
Ще гірш, ніж в пеклі в сатани.
Тут віддають того до суду,
Хто хоче миру, не війни.
Хто ж підніма ножа й сокиру,
Того беруть у... «корпус миру».
І взагалі, це світ такий,
Що тут порядки підходящі:
В трупцобах туляться трудящі,
А в пана — й нужник золотий.

Тут скрізь священний жовтий колір,
А всякий інший — другий сорт.
Тут бог — його пресвітлість долар,
І він же, очевидно, чорт.
Заради нього, зрозуміло,
Тут продають і душу й тіло
(А бог всевишній — ні мур-мур).
Тут на вустах і рано й пізно
Одне лиш слово: «бізнес», «бізнес»,
Що означа: дери сім шкур!

Тут демократія у моді,
Вірніше — скрізь про неї крик,
Адже насправді — сміх, та й годі —
Од неї вже зостався пшик.
Бо як не галасуй запекло,
Та пекло, братику, є пекло,
Як демократь не демократь,

Одне ти можеш вибирати:
Із двох панів — товстих, пикатих —
Свій голос одному віддять.

А то пани такі хороші,
Що їх шанують, як чуму:
Все цуплять із народу гроші,
Аби не муляли йому.
Про нього дбають, наче татки,
Та вимагають все податки,
А тих податків тьмуца-тьма:
Місцеві, штатні, ф'єдеральні,
Прості, загальні, генеральні
І ще чортзна-яких нема!

Один тут хвастав-вихвалявся,
Що має добрий гаманець.
А другий пузом вихилявся
І прорікав худим кінець.
А третій кликав у дорогу
Комусь подати «допомогу».
Про поміч їхню хто ж не зна?
Адже від тої «допомоги»
Рівненько витягнула ноги
Уже держава не одна.

А ще були тут войовничі,
В яких, либонь, свербів кулак.
— Скорить той світ! — лунали кличі.
Не витерпів Еней-козак.
В повітрі блиснула дамаська.
— Ану, ходи сюди, будь ласка!
Ти воювать зібрався? Стоп!
Ти цілий світ загарбать хочеш?
Та скажеш «гоп!», як перескочиш!
(Як буде чим казати «гоп!»).

Тут на Енея налетіли
Пани, неначе коршаки.
Заверещали, заревіли:
— Це він, агент! Рука руки! —
Але Еней не з боязливих,
Крутнувся, мов Рябко у сливах,
Креснув шаблюкою: — Агов!
Як справи, бусурманські душі?
Пани попадали, як груші,
А він спокійно геть пішов.

Він не в таких бував бувальцях
І, як то кажуть, не заслаб.
Пройшов тихесенько на пальцях
І зазирнув у клуб, чи клаб.
А там — юрба, і кожен — в милі,
І кожен дригавсь, як на шилі,
Балушив очі, наче мрець,
Гасав, стрибав, звивався гадом,
Та ще й вихав, даруйте, задом...
Еней аж плюнув: — Хай вам грець!

Заглянув він у інші зали,
А там якісь чудні дівки
Спочатку плаття одягали,
А потім тес... навпаки.
Еней страшенно здивувався,
Адже в житті він роздягався
Не раз, не два, а сотні раз,
Однак наївний був троянець:
Не знав, не відав, що це танець —
Не то стриптиз, не то стриб-в-таз.

А ще були дзеркальні зали,
Де, наче свині у багні,
Русалки в калюжках лежали
У пишнім Євинім вбранні...

Еней побачив тії «клуби» —
І заболіли в нього зуби.
Мерщій до лікаря побіг.
А той не дивиться до рота:
— На бочку — гроші! Що? Голота?
То хай тебе лікує біг.

Еней не знав, що споконвіку
У пеклі лиш лікують тих,
У кого грошників без ліку,
А бідних... Ні, нема дурних.
Для бідних тут одні «пілюлі»:
— Гуд бай! — Або ще краще: — Дулі!
Тому, чи свято, а чи піст,
Тут знають і дорослі, й діти:
Вмирай, але не смій хворіти,
Якщо ти не капіталіст.

Опісля буйного стриптизу
І лицезріння панських пик
Сумний, похмурий син Анхіза
Пішов послухати музик.
І що ж? Він витребеньки слуха,
А серце терпне, пухнуть вуха,
І він не втямить: що це — сказ?
Пищать, нявчать, свистять, гогочуть,
Вищать, гарчать, іржуть, сокочуть
І називають все це — джаз.

Відтак на виставку художню
Забрів і, думать що, — не знав:
Здавалось, там картину кожду
Чорт копитом наквацював.
Ще більш Анхізового сина
Модерна вразила картина,
Що йменувалася «Екстаз»:

У рамі — цвяхи, шляпка пані,
Скелет, авто, шкарпетки драні
І, вибачайте, унітаз.

Заглянув наш Еней у книжку —
І з жаху лоб перехрестив:
Один там брав собачу кишку
На ковбасу — й о'кейно жив;
А другий бізнес мав на тому,
Що, бачте, важив щось із тонну;
А третій тим здобув пошану,
Що мав гарем, неначе шах;
Четвертий — тим, що мав кохану
Макаку-мавпу... Просто жах!

На телевізор лиш хвилину
Дививсь Еней — там вчений кат
Гундосив, як убить людину
(Є способів сто п'ятдесят).
В цей час три боси дужотілі
Ілюстрували все на ділі...
Текли і кров, і жовч, і піт
З екрана синього потоком.
І називалось це уроком.
А що ж тут дивного? Той світ!

Ще в пеклі з вечора до рання,
А зрання — доки прийде ніч
Тривали всюди й скрізь змагання.
Які? Про це якраз і річ:
Хто більше проковтне лимонів?
Хто швидше з'їсть пуд макаронів?
Хто перший розлама рояль?
Хто дужче покалічить мову?
Хто кулаком уб'є корову?
Чи розгризе зубами сталь?

Турніри там були прекрасні,
Такі, що й розказати гріх,—
Хто довше проживе без лазні,
Хто лобом розіб'є горіх,
Хто голий всидить на морозі,
У кого більше шерсті в носі
Чи найповільніше авто;
Хто там товстіший, хто худіший,
Хто красивіший, хто дурніший,
Рудіший хто й бридкіший хто.

Ще полюбляли там розваги,
Які й не снилися чортам.
Лигать смолу? Ковтати шпаги?
Це примітив — вважають там.
Там дайте витівки непрості —
Такі, щоб аж тріщали кості.
Той балансуює на струні,
Той ближнього руба-лінчує,
Той на стовпі, як сич, ночує
Чи ще дотепніше — в труні.

Почув Еней там рідну мову
І з несподіванки заклика:
Онучу жовто-лазурову
Ніс на тризубі сер земляк.
На ньому був шолом німецький,
Мундир англійський, меч турецький.
— Куди це ти? — спитав Еней.
А той зненацька як закука:
— Це — пропаганда! Згинь, марюка!
Ку-ку! — І щез він сам з очей.

Там вельми негрів панували
За те, що чорні, бач, вони:

Роботи часто не давали
(Чим безробітні не пани?),
Їм не давали волю їсти,
Їх не пускали жити в місті —
Мовляв, на лоні хай живуть,
Їм всюди й завше переваги.
Наприклад, білий випив браги,
А в результаті — негра б'ють.

Еней уявлення не мав би,
Коли б не був на світі тім,
Що негри — це звичайні мавпи,
Принаймні панство певне в цім.
Вони — не люди в повній мірі
Уже тому, що чорношкірі.
Їх там бояться, як чуми.
Хай негри трудяться до поту —
Їм менше платять за роботу,
Хоч більше літ дають тюрми.

Оце свобода так свобода!
Нема їй меж — у цьому сіль.
Вбивати президентів — мода.
Убивць виправдувати — стиль.
Там хочеш — бий-смали з-за рогу,
Виходь з кастетом на дорогу,
Підпалюй, ріжся врукопаш,
Топись, отруюйся, стріляйся,
Рубайсь — то й видадуть палаш.

Ще запевняю вас, читачу:
Тому, хто має в портмоне
Мільйон та ще мільярд в придачу,
Це пекло зовсім не страшне.
Якщо він гангстер, чи сенатор,
Чи казнокрад, чи провокатор,

Чи гвалтівник, чи жрець-шахрай,
Бандит, пройдисвіт, кат-убивця,
Хабарник, злодій, кровопивця,—
Йому не пекло там, а рай!

...Еней вщипнув себе щосили —
Еге, виходить, це не сон.
Поки чорти не розкусили
І не взяли його в полон,
Він має швидше утікати
До краю отчого, до хати.
Йому набридли зорі блеклі,
Ввижався рідних вишень цвіт...
Еней гадав, що він у пеклі,
А то був райський «вільний світ»!

1969

Гаряча прокатка

НЕ РИПАЙТЕСЬ, ПАНОВЕ!

Землею і водою будемо битися з тобою.
(З листа запорозьких козаків
турецькому султану)

Весь люд чував не раз, не двічі
Про запорозьких козаків:
Вони сміялись смерті в вічі
І добре били ворогів.

Любили матінку вітчизну,
Душевну пісню, танцю шквал
І мали зброю дуже грізну,
Яка вбивала наповал!

Уміли хлопці реготати
Так, що від їхнього «ха-ха!»
Не ув одного супостата,
Як дим, розвіялась пиha.

Коли ж турецькому султану
Їх заманулось налякать,
Вони послання бусурману
Гуртом взялися написать.

Писали — перцем присипали.
Від сміху брались за боки.

Земля гула, як реготали
На Запоріжжі козаки.

Проїшли віки, султан забутий,
Та зброю не вкрива іржа:
Сміх запорозький досі чути —
Звучить і ворога вража!

Цей сміх луна, коли «пророки»
Погибель, крах віщують нам,
А ми живем і так, нівроку,
Як і не снилося панам!

Дзвінка, як пісня солов'їна,
Красива й щедра, як весна,
Цвіте Радянська Україна
І лиха-горечка не зна.

Цвіте — і друзям серце гріє,
Сія їм сонцем по ночах.
Сіяє так, що аж темніє
У наших недругів в очах.

Десь ніж вони готують знову,
Та — зась! — ми кажем їм тепер.
Ми — не Хохляндія, панове,
Ми — Українська РСР.

Ми — та Республіка, панове,
Що має вугіль, хліб і сталь,
Що стяг червоно-лазуровий
Несе з народами у даль.

Ми та, панове, Україна,
Яка давала одкоша
Зеленим, білим, жовтим, синім —
Аж геть летіла їх душа!

Ще не очухались і досі
За морем деякі пани.
Хай зарубають же на носі
Предтечі нової війни:

Знов прочухан одержить лепський,
Хто зазіхає на чуже:
Якщо він досі жив без клепки,
Хай хоч макітру береже!

Опріч козацької шаблюки
В нас і міцніше дещо є.
(Між іншим, є в нас і та штука,
Котра за море дістає).

Отож, вояцтво безголове,
Щоб не було вам каяття,
Сидіть, не рипайтесь, панове,
Як не набридло вам життя.

Дарма плакаєте ви мрії
У наш заскочити город:
Дурний думками багатіє —
Про вас давно сказав народ.

Іще сказав він слово знане:
Здійсняться мрії ці тоді,
Коли чубатим лисий стане
І вродить мак на лободі!

...Багрянець над прокатним станом,
Гудуть дроти, шумлять жита.
Так новоявленим султанам
В труді ми пишемо листа.

І не тримаєм в таємниці
(Нехай затамить люд лихий),
Що порох є в порохівниці
І він завжди у нас сухий!

1961

ГАЧОК ІЗ ЗОЛОТА

Зустріла Верховодочка Бичка:
— Гай-гай, як схуд! Ти тонший сірничка!
Лиш голова, та плавники, та хвіст.
Тобі ще не набрид цей піст?
Не осточортіла пісна житуха ця?
Невже ж то не кортить тобі м'яся?
Удар об землю горем!
Подейкують, за морем —
Тут і плисти всього лиш день чи два —
Лахва!
Висять там скрізь і всюди черв'яки —
Поблискують боки.
Біленькі є, і жовті, і червоні.
Живі є, і підсмажені, й солоні.
Якого хочеш — вибирай,
Смакуй уволю. Чим, скажи, не рай?
...Покинувши свій край,
І рідний берег, і гніздо, і діточок,
Чкурнув за море наш Бичок.
І що ж? Ні, Верховодка не збрехала —
Тут є чимало м'яса й сала.
А ось і довгожданий черв'ячок.
Вхопив його Бичок,
А там — гачок!

Сердега круть, сердега верть:
«Невже це смерть?»
Він смик, він сіп —
І полетів у юшечку, в окріп...

Ет, що Бичок! Чудово знаєм ми,
Як потрапляють на гачок Соми
(Гачок із золота в заморського рибалки),
Але нам ні сомів, ані бичків таких не жалко!

1977

НА БОЙНІ

На бойні це великій відбувалось.
Корів, Овець, Свиней і Кіз зібралось —
Ні стати, ні лягти,
Ані дихнуть.
І всім — як не крути —
Остання путь!
Хазяїн же з трибуни їм глаголить:
— Тут кривдити ніхто вас не дозволить.
Слабкі ви, а чи дужі —
Для нас байдуже.
Є роги чи нема —
Дарма.
Чи знатна, чи не знатна в вас порода —
У нас усім свобода!
Вам абсолютно вільно обирати,
Як помирати:
Під струмом можна (і не капне кров),
Під молотом (так б'є, що будь здоров!),
Сокира є ще в нас, є ніж, є швайка...

Це, звісно, байка,
Та є питання в мене на приміті:
На бойні це було чи в «вільнім світі»?

1978

ГАРЯЧА ПРОКАТКА

Як пишуть тепер закоріжці листа?
На стані прокатнім! Сталева печатка!
Але нас цікавить сьогодні не та
Гаряча прокатка.

Чинуша знущатись узявсь над людьми:
На зборах поклали його «на лопатки» —
Портфель відняли. Ось вона, чорт візьми,
Гаряча прокатка.

Ось хама у черзі ошпарює сміх:
І кинув авоську — тіка без оглядки.
Оце вона, добре знайома для всіх,
Гаряча прокатка.

Для дачі «хімічів» кербуд, як ніхто
(На десять кімнат, на два поверхи «хатка»)
«Прожектор» його освітив від і до —
Гаряча прокатка.

В газеті дає агроном інтерв'ю,
А поруч, на фото — осот. Чудо-грядка!
Сміються усі. О, тебе впізнаю,
Гаряча прокатка!

У вікнах сатири — портрет пияка:
Не лоб, а сулія, заткнута початком.

Всі пальцем показують. Ось ти яка,
Гаряча прокатка.

Мов крила — для птаха, весло — для човна,
Мов кожній людині — ранкова зарядка,
В житті повсякчас нам потрібна вона,
Гаряча прокатка!

1977

«ВИРОБНИЧА ТРАВМА»

Примазавсь на будові Омелян
(А руки загребуці в Омеляна).
Сяк-так трудивсь, бо мав він інший план
І кредо: «Цуц, якщо лежить погано».

Все тяг додому — кафель, дошку, цвях —
І мав завжди він копійчину свіжу.
Якось гранітну брилу він потяг
І підірвавсь — нажив, сердега, грижу.

Валявсь в лікарні — трохи не помер,
Був на курорті (а кому це шкодить?),
В профілакторій з'їздив, та й тепер
Все скиглить, що здоров'ячко підводить.

Ото злодюзі кара отака!
Скажіть це Омелянові в обличчя,
Бо він частенько нюні розпуска,
Що це у нього «травма виробнича».

1978

ЖЕРТВА БЮРОКРАТИЗМУ

Раз бюрократ серйозно захворів
(Хвороба й бюрократа не минає).
І щоб же враз покликать лікарів,
Так ні — сидить у кріслі і конає.

Хтось догадавсь в лікарню подзвонить,
Замиготили через мить халати.
До хворого, а він як закричить:
— Я зайнятий! Прошу не турбувати!

— Та ми ж з лікарні,— кажуть.
— Все одно залиште кабінет у цю ж хвилину!
— Ось виклик! (Він папір той — під сукно).
— Ось документ! (Пожбурих у корзину).

Благають всі: — Побережіть себе!
А він як гаркне, наче ненормальний:
— Гінці від смерті! Теж мені цабе!
Як треба, то приходьте в день приймальний!

Що вдієш? Лікар стетоскоп сховав:
— Напевно, ми попали не до того,—
Поїхав геть. А хворий застогнав
І незабаром зовсім витяг ноги.

То й що ж? Я не журюсь. Я навіть рад,
Бо розглядаю це крізь іншу призму:
Якби-то, друзі, кожен бюрократ
Став жертвою свого ж бюрократизму!

1962

Не знаю, де ця приказка взялась,
Яка звучить, нівроку, знаменито:
Мовляв, Іван з Миколою вась-вась,
Що означа: все буде шито-крито.

Водій щосили натискав на газ,
Аж іскри з-під коліс авто летіли,
Одначе він з інспектором вась-вась —
І ось талон лишився в нього цілий.

У паніці завмаг: біда стряслась —
Застукали, як гнав товар наліво,
Але із ревізором він вась-вась —
І ходить знову, радісний на диво.

Ось токар на заводі котрий раз
Виточує браковані деталі,
Але із контролером він вась-вась,
Тож спокійнісінько партачить далі.

Ось комбайнер на хвилю зазівався —
Пішло зерно ядерне у солому,
Але із бригадиром він вась-вась —
І той про це не доповів нікому.

Худоба вся на пси перевелась:
Завфермою не висихає в чайній,
Але із головою він вась-вась —
І дідько не бере його, звичайно.

В директора коханка завелась —
Дружина не дріма, сигналізує,
Але цей донжуан із кимсь вась-вась —
І, як то кажуть, навіть в ус не дує.

Отож я і звертаюся до вас,
Трудящого і чесного народу:
Давайте з вами будемо вась-вась,
Щоб вивести таких на чисту воду!

Р. С. Ця річ мені вдалась чи не вдалась —
Про це судити не мені, як завше,
Та був би я з редактором вась-вась —
Віддав би в друк він, навіть не читавши!

1970

ЗАЛІЗНА ЛОГІКА

Про Жору (а йому вже двадцять з гаком)
Не скаже слова доброго ніхто:
То мало, що завжди працює з браком,
Так він же ще і ледар — на всі сто.

Обурився Жора: — Ох, і вредні люди!
Це так, бува, що на роботі сплю.
Але ж якщо я ледарем не буду,
То браку вам ще більше нароблю!

1978

ПУСТОДЗВІН

Жив та був начальник Дзвін.
Був великий майстер він
Крикнуть, гримнути, полаять,
Пропісочити, продраять,

Роздраконить, розкромсати
Ще й догану записати!
От, було, він скличе збори,
Встане грізний, злий, суворий,
Весь надметься, як не решне,
Кулаком по столу гепне,
І давай кричати, лаять,
І пісочити, і драять,
І драконити, й кромсати,
Ще й доганами лякати!
То чому ж і досі в Дзвона
Кепські справи у районі?
Збори скликавши чин чином,
Ми спитали: «В чім причина?»
І не гримали, не лаяли,
Не пісочили, не драяли,
Не драконили-кромсали,—
Дзвона з крісла попрохали.
Бо, як бачте, невеличку
Забував той Дзвін «дрібничку»:
Вчити, радить, помагать,
Д у м а т ь,
перше ніж кричать!

1954

НАРВАВСЯ

В лісі Вовк зустрів людину,
Облизав гарненько губи —
Хап її! І в ту ж хвилину
Покришились в нього зуби.

Вовк завив, кусає лапи:
— Де тепер зубів узяти?

Бідолаха, він натрапив
На черствого бюрократа!

1963

МУХА НА ЛАЙНЕРІ

Раз Муха попала
На Ту-104,
А потім дзижчала:
— Признатися щиро,
Машина багата,
Буфет зокрема,
Одна тільки вада —
Помийниця нема!

1960

СОН

Із кумом Мироном Кирило зустрівся.
— Ой кум, який сон мені гарний приснився!
Як ніби останніх уже бюрократів.
Повсюди із виляском кишнули з штатів!
— Погано,— говорить Мирон.

— Погано? Ти що?! — розпалився Кирило.—
Без цих бюрократів нам жить любо-мило!
Це добре! — доводить йому полум'яно.
А той усміхається: — Друже, погано,
Погано, що це... тільки сон!

1957

ПОГЛУЗУВАВ

Раз лобуряка, ледар знаменитий,
Який лише до їжі має хист,
Побачив теслю й ну із нього кптити,
Бо вельми той низенький був на зріст:

— Ось я — людина! Є на що дивитись!
Пудів із вісім можу затягти.
А ти? Та краще з сорому втопитись,
Аніж таким будь карликом, як ти!

В пеньок загнав сокиру тесля ловко,
Скрутив цигарку і промовив так:
— Ні, ти ще не людина — заготовка,
Сировина чи, так сказати, кругляк.

Трудитись треба не одну годину,
Щоб трохи обробить обапол цей.
А спробуй з нього вистругать людину —
Вона маленька вийде, мов пігмей.

1978

ЗА ЩО КУПИВ...

Гай-гай, цей екземпляр іще живе.
То тут, то там його я впізнаю.
Він в ухо — шу-шу-шу і додає:
— За що купив, за те і продаю.

Для кожного у нього новина:
— Чи чули? Скоро Гнат з роботи — ф'ю!
А Гриця з дому вигнала жона!
За що купив, за те і продаю.

Весь час він губи дудкою трима:
— Дмитро вже у могили на краю.
А Жорі усміхається тюрма!
За що купив, за те і продаю.

І в кожного він виявить гріхи:
— Оверко пропива платню свою,
А Гліб із секретаркою — хи-хи!
За що купив, за те і продаю.

Так день і ніч сичить він, мов змія,
І люди все прощають шептію.
Хто дорікне — він в крик: — Та я — не я!
За що купив, за те і продаю.

Нерідко з приймача він вісті ссе
Про те, як розкошують там, в «раю»,
А потім: — В них і те, у них і се!
За що купив, за те і продаю.

Цей тип як не брехне, то й не дихне,
Хоч присяга: — За правду я стою!
Чому ж усі ненавидять мене?
За що купив, за те і продаю.

Всім, хто байки ці слухає, скажу:
— Як плетуна впустили ви в сім'ю?
Женить цього наклепника й ханжу!
(За що купив, за те і продаю...)

1965

КРАЙНІЙ ЗАХІД

До свого екс-чоловіка
Шкрябає дружина:
«Це твоя колишня Віка.
Ти забув про сина?»

Як не будеш ти платити
Вчасно аліменти,
Знов вернись до тебе жити.
Проклянеш той день ти!»

1971

МОГОРИЧ

Я чую це, либонь, з коліски,
Та й ви не раз цей чули клич:
— Належить з тебе! Не затискуй! —
Або коротше: — Могорич!
Чи то ви гудзика купили,
Чи захистили ви диплом,
А вже вас тісно обступили:
— Біжи по пляшку в гастроном!

Ілько одержував получку.
Найпершу! Ось у чому річ.
А майстер взяв його під ручку:
— Ти не забув про могорич?
О, випивончик був хороший!
(У бар протовпились вони).
Ільку не вистачало грошей —
В заставу залипив штани.

Синок у Жори народився.
Не спав татусь усеньку ніч,
А на роботі він з'явився —
Всі закричали: — Могорич!
Не опирався бідний тато —
До ресторану потягнув.
Хильнув чи мало, чи багато,
А в витверезнику побув.

Антон пошив собі жилетку
І запишався, мов павич.
Знайомі в крик: — Жени монетку!
Чи ти забув про могорич?
Оскільки вимога законна,
Пили — ажгнулись дерева.
Отож, zostалися в Антона
Лиш од жилетки рукава.

Копати погріб у суботу
Поміг Павлу сусід Лукич,
Він дав десятку за роботу,
А той кричить: — А могорич?
За товариську допомогу
Тягли горілочку як слід:
Павло зламав у ямі ногу
І руку вивихнув сусід.

Кирилу щастя привалило —
Вдалося виграти «Москвич».
Друзьки в крик: — Давай, Кирило!
Кашук розв'язуй! Могорич!
Пили за руль, за вісь, за шини,
За лівий бік, за правий бік.
Ще й обкатали так машину,
Що вже не ходить другий рік.

Ви фейлетон мій прочитали
Про могорич — наш справжній бич.
Чи ви над ним не задрімали?
Що, усміхались? Могорич!
Ні, ні, це жарт. Бо раджу знов я:
Відкиньмо звичай дикунів!
І кожен матиме здоров'я —
Це краще всіх могоричів!

1972

ВЕРБЛЮДОВА ЗАЯВА

Приплентався якимось Верблюд до суду.
Здавалося б, що там робить Верблюду?

Е ні, виходить, діло є.

Зайшов — судді заяву подає:

«Я, позаяк настав кінець терпінню,
Прошу вас розлучить мене із тінню:

Одне —

Що біга завжди слідом, клята,

А головне —

Горбата!!!»

Мораль — для тих, хто раз у раз зітхас

Та молодь на всю губу шпетить-лає,

Мовляв, усе в ній наперекосяк:

Не так працює,

І не так танцює,

Ба, навіть і цілується не так!

А втім, моралі я читать не буду.

...Приплентався якимось Верблюд до суду.

1961

«ОСОБИСТА ДУМКА»

Він нищечком будь-кого так обплює!
Хоч сам і слизький, і гнучкий, наче гумка.
А що б не сказав, то завжди додає:
— Це — тільки моя особиста думка.

Ікс хату будує, а цей аж реве:
— Є доказів в мене повнісінька сумка,
Що все то — за крадені гроші сливе...
А втім, це моя особиста думка.

Ось Ігрек відзначивсь, одержує чин,
То цей аж сичить: — Він нічого не тумка!
Та він же пройдисвіт! Та він же кретин!..
А втім, це моя особиста думка.

От Зет потрудився й ушкварив роман,
То цей вже повсюди кістки його хрумка:
— Та він же нездара, профан, графоман!..
А втім, це моя особиста думка.

Навіщо ж його ми пускаємо в двір?
Нехай десь в болоті, мов жаба, він кумка.
Бо заздрісний, жовчний, смердючий, мов тхір.
...А втім, це моя «особиста думка»!

1961

НА ЩО СКАРЖИТЕСЬ?

Арсен ветлікаря побачив,
Поглузувати захотів:
— Я чув, що лікар ви свинячий.
А ви лікуєте ослів?

— Ослів? Лікую, ще й охоче! —
Сказав ветлікар і в ту ж мить
Одяг халата. — Нумо, хлопче,
Кажіть мерщій, що в вас болить?

1960

БАТЬКІВ ГОНОРАР

Коханому на рандеву
Хвалилася студентка Тома:
— За гонорари я живу.
— Як? Ви... письменниця відома?

— Щось на це схоже, — каже та. —
Принаймні так вважає тато:
Лиш напишу йому листа —
Відразу шле він грошенята.

1968

ДЕБЕТ-КРЕДИТ

Отож, виховує Андрійка
Не батько рідний, а... копійка.
Бо мати (є це, друзі, є!)
Такий лиш метод визнає:

Якщо прокинувся він без бійки —
Дає хлопчині три копійки.
Якщо сніданок весь не з'їсть —
Бере назад копійок шість.

Уроки вчить, не байдикує —
Ще п'ять копійок приплюсус.
Якщо над книжкою дріма —
Копійок десять відніма.

В щоденнику з'явилась двійка —
Бере карбованець в Андрійка.
Він двійку виправить на п'ять —
Спішить карбованець віддати.

Не можу точно я сказати,
Хто з цього виросте маляти,
Але я певен, що дурний
Цей дебет-кредит виховний!

1969

ХТОСЬ ЖЕ МУСИТЬ!

Контроль у чайну залетів,
Де за буфетницю Марина.
— Не доливаєш, сто чортів?
Обважила громадянина?

Дорожче продаєш вино?
Горілку розвела водою?
Та чи ти знаєш, що давно
Тюрма вже плаче за тобою?

Марина витерла фужер,
У боки узялась руками:
— Та ж хтось, товариш контролер,
Боротись мусить з пияками!

1972

ДАМА Й ДРАМА

— Більш не прийду в театр оцей! —
В фойє обурювалася дама.—
Лише обдурюють людей:
В афіші пишуть крупно: «драма».

Нікого тут ніхто не б'є,
Ніхто не зраджує нікого.
Як на понятіє мое,
Так це комедія, їй-богу!

1969

ОБСТАВИЛИСЬ...

— Погляньте, як ми живемо...
— О, вам позаздрили б і графи!
Сервант, комбайн, торшер, трюмо,
І крісла, й пуфіки, і шафи.

Скрізь — тюль, доріжки, килими.
А гарнітурчик! А тахтице!
Не тісно?

— Де там! Нині ми
Вже перебравись на горище!

1971

ПРИТЧА

Чував я, що в далекій стороні,
(Здається, в Індії) таке є свято:
В один чудовий вечір навесні
Людей на площу сходиться багато.

Якщо тебе до слави тягне вкрай,
Якщо відчув, що в тебе є кебета,
Вилазь на стовп і опус свій читай —
Уважно люди слухають поета.

Як до душі — належне віддають:
Б'ють у долоні гучно без упину,
А ні — то хоч поета і не б'ють,
Але приймають од стовпа драбину.

Тепер ви зрозуміли, в чому річ?
На допомогу тут не варто кликати:
Якщо прогавив — маєш цілу ніч
На тім стовпі високім кукурікати.

І що ж, в цій притчі є мораль якась?
Еге ж (насамкінець її підкину):
Сказав щось із трибуни — й швидше злязь:
Не забувай ніколи про драбину!

1970

Отець Деоментій мирянам своїм
Казав із амвона промову,
Що гріх у лікарню звертатися їм,
В диявольську ту установу.

— Із мене,— говорить,— ви приклад беріть:
Я зроду туди — ні ногою.
А хто занедужа, того покропите
Негайно святою водою!

Покайтеся! — громом звучав його бас,—
Інакше-бо гріх буде велій! —
Піп так розходився, що іконостас
Тремтів од підлоги до стелі.

І треба ж так трапитись — саме в цю мить
Важуча ікона зірвалась —
І вже наш промовець під нею лежить,
А в церкві — немислимий галас.

— Пропає чоловік! — лементують баби.—
За наші гріхи помирає! —
Поклони кладуть, аж тріщать їх лоби,—
— Візьми його, боже, до раю!

Дяк першим збагнув, що в цю хвилию робить,—
Вхопив він кропило і — з маху —
Святою водою узявся кропить
Палкого промовця-невдаху.

А піп тільки стогне: — Та що ви, дурні?
Зніміть краще з мене ікону!
Кинь, дяче, мітлу та йди виклич мені
Швидко допомогу з району!

1960

ПОЯСНИВ

Казав попу старий Омелько: — Ось
Ми вичитали в Ветхому завіті,
Що пив вино із учнями Христос,
Хоча він був святим на цьому світі.

В зв'язку із цим хотіли б знати ми,
Чи голова хоч раз боліла в нього?
Чи він лежав хоч раз під ворітьми,
Коли його вже не тримали ноги?

— Не богохульствуй! — під його спиня.—
Надумав над святим письмом сміятись?
Ти мушиш знати: бог наш — не свиня,
Щоб у калюжі так, як ти, валятись!

1959

КОНЬЯК ДЛЯ... ПРИЧАСТЯ

З попадею в магазині
Стрілась баба Настя:
— Що купили? Що в корзині?
— Вина для причастя.

Заглядає баба в кошик,
Промовля облесно:
— Все в таких пляшках хороших —
Знать, вино чудесне.

І, подумавши, блаженно
Плямкає губами:
— Що то сказано — священне:
Навіть з зірочками!

1962

ЗГАДАВ!

(З американського гумору)

Сердега Джон монету проковтнув
(Чомусь вона потрапила в котлету).
Як лікар не крутив його, не гнув,
Але не міг з нутра дістать монету.

Джон — до попа і, стримуючи біль,
Блага його: — Рятуй, намісник божий!
Я чув, ти гроші витягнеш звідтіля,
Звідкіль ніхто вже витягти не може!

1963

ПІЛЮЛІ З ПЕРЦЕМ

ГУМОВА ФІЛОСОФІЯ

Є філософія своя
У тих, що часто гнуть хребти:
— Спочатку ти скажи, хто я,
А потім я скажу, хто ти.

НА ПРИЙОМІ

— Хто бюрократ? Я — бюрократ?
Хоч ви повторюйте стократ,
Та не повірю я на слово!
Ви доведіть мені п и с ь м о в о!

ПОВЕРНЕННЯ БОРГУ

У вікно родильного будинку
Тарабанять жінка й чоловік:
— Гей, візьміть назад свою дитинку:
Ми вже розлучаємось навек!

ВИСОКА МЕТА

Ослисько-відчайдух
Заліз на телевежу:
— Ура! Немає мух!
Хоч досхочу полежу!

ПРОРАХУВАВСЯ...

Антон-зава Клим затиє в буфет
І частував — не шкодував монет,
А потім із досади чуба рвав:
Антон, вже, виявляється, не зав!

П'ЯТИХВИЛИНКА

В приймальні зава
Ввічлива блондинка
Уже півдня одне торочить діду:
— Я ж вам сказала:
Йде п'ятихвилинка.
Звільниться зав лише після обіду.

ЗАКОННИЙ ШЛЮБ

Побралися Відкрутка і Шурупчик.
Радіє він. У захваті рідня.
Вона ж йому воркоче: «Милий,
любчик...» —
І потихеньку — в дошку заганя.

З ПРИНЦИПОВИХ ПОЗИЦІЙ

Блоха повсюди хвалить Лева.
Чи ж дивні речі ті?
Вона живе, мов королева,
У нього на хвості!

ЗАГАДКОВИЙ КЕРІВНИК

Якийсь у ньому біс чудний таїться,
Інакше — де причина цьому факту?
Курча на борщ зарізати боїться,
Людей — щодня доводить до інфаркту!

ПОДРУЖИЛИ...

Черв'як нашптує,
вгризаючись у грушу:
— Як бачиш, ми з тобою —
душа в душу!

«РОДИЧІ»

Шлак бурмотів: — Скажи на милість!
Як видно, слава всіх псує.
Погляньте, Сталь як загордилась —
Уже мене не впізнає,
А ми ж — в одній печі родились!

ЛІРИЧНИЙ ВЕРБЛЮД

— Яка краса! Троянди там і тут.
А клумби! Ще не бачив я таких!
Культура! — гордо вигукнув Верблюд
І плюнув у захопленні на них.

СЛУХАЄ...

Взялася мати сина сповідати:
— Гуляєш-байдикуєш! Кинув школу.
Не слухаєш ні матір, ані тата.
Кого ж тоді ти слухаєш?
— «Спідолу».

ПІД МУХОЮ

— Що алкоголь наш ворог — знаю
І визнаю без зайвих слів,
Та хто і де сказав, питаю,
Що боїмось ми ворогів?

ОБРАЗИВСЯ

Ведмідь у пасіку заліз,
А як Бджола штрикнула в ніс,
Пустив сльозу картинно,
Реве: — Це не гостинно!

САМОЗАКОХАНА СОСКА

— Скажи,— питала Соска у Пелюшки,—
Хто виріс би без мене — без пустушки?
Мене в дитинстві навіть геній ссе! —
Надувшись, Соска лопнула. Усе!

ЗДИВУВАЛИ!

Батьки прийшли з родильного будинку:
— Сестричку ми тобі вловили, синку! —
А той скривився: — Теж утнули штуку!
Ви спробуйте в Дніпрі впіймати щуку!

СПІЛЬНІСТЬ ПЛАТФОРМИ

Здружились Жаби і Качки
на тій платформі,
Що в них на лапах личаки
однакової форми.

ЯК ПІД'ЇХАТИ?

— Не знаєш, як під'їхати до Елі?
Така вже конозиста — просто страх!
— На «Запорожці» нової моделі
Або — іще вірніш — на «Жигулях»!

ПОЖАЛІВ...

На стежку впало пташеня з гнізда.
Лис тут як тут: — Ай-ай, яка біда!
Тебе ж тут можуть наступить щодня! —
Сказав... і схрумав бідне пташеня.

ТРЕТІЙ ЗАЙВИЙ

Не встиг ще Жора зятем стати,
Як бідну тещу турить з хати.
— Ти ж знаєш,— каже жінці Ганні,—
Що третій — зайвий у коханні.

НЕЗАЛЕЖНИЙ ЦВЯХ

Хизується Цвяшок: — Я гордість маю!
Ні перед ким я шляпки не знімаю!
— Повірів би я,— каже Молоток,—
Та дуже часто гнешся ти, браток!

КРАСА НА СМАК

Обурювалась-мекала Коза:
— Троянду тільки дурні вихваляють.
Помилуйте, яка ж у ній краса,
Як шпичаки кусати заважають!

СОКИРА

Кричить: — Люблю питання ставить рубя!
Раз-два — і вже нема старого Дуба!
А Дуб: — Не забувай, що сильна ти,
Якщо ти... у руках у Лісоруба!

СУЧАСНИЙ ВОВК

У лісі Лев на Вовчика набрів,
Що білував одразу двох зайців.
— Розбій?!
А Вовк: — О цар царів, не сердься.
Це я роблю їм... пересадку серця!

НАБРЕХАЛИ

В житі стрівшись із Осотом,
Каже Перекотиполе:
— А мені усі брехали,
Що занедбане це поле!

«ДОПОМОГА»

— Ой, мерзну! — плаче Муха.
— То на, вдягни свитину,—
Сказав Павук і кинув
На неї павутину.

ХОРОБРИЙ КІТ

Коту казала Киця-любка:
— Боюсь. Не йди вершки знімати.—
А Кіт труснув хвостом-обрубком:
— Мене ж нема за що хапати!

ВИСИДІЛА...

Курчатко, ледь проклонувши яйце
І ледь продерши очка,
Пищить: — Женіть опудало оце! —
Й показує на... Квочку!

СКРИПОЧКА

Сердита Скрипочка — Смичку: — Ти совість
маєш?
І день і ніч мене пиляєш!
Співати ж заважаєш!
— Гаразд, не буду,— відповів Смичок.
І Скрипка прикусила язичок.

ПОХВАЛИВСЯ

Хтось співчува студентові Валерці:
— Завжди сидиш в театрі на галерці.
А він:

— Зате, коли в кіно піду,
Сиджу, як пан, у першому ряду!

ІЖАК-ПІДЛАБУЗНИК

Начальству й слова не сказав він проти.
Готов його носити, як кажуть, на горбі.
А щоб начальства часом не вколоти —
Усі голки він вискуб на собі.

ЗАВ НА ГОСТИНАХ

Не їсть, не п'є, відсунув навіть чарку.
Що у людини за журба-турбота?
Кошмар! Забув узяти секретарку,
Щоб все йому підносила до рота!

СПРАГА

Клим виліз на трибуну. Пив багато.
Ніхто не зрозумів, що він хотів сказати.
А Клим, сідаючи на місце, усміхався:
«От і напивсь води. Маневр удався!»

НЕ ЗАБУДЬ

Як міцність посуду із глини
Завжди по дзвону узнають,
Так розум кожної людини
Взнають по слову. Не забудь!

1954—1979

ВІНОК ЕПІТАФІЙ

ОКОЗАМИЛЮВАЧ

Уже сердегу опускають в яму,
А він розплющив очі на момент:
— Пошліть,— благає,— главку телеграму,
Що я живий... на сто й один процент!

НАХАБА

Коли душа його лишала тіло,
Він тільки переможно посміхався:
Хоч лікарі того і не хотіли,
Та він без черги на той світ пропхався!

ЧИНУША

У нього мрія лиш одна:
Щоб яма не загальна,
Щоб посолідніша труна
І — тільки персональна!

ХАПУГА

Боявся прокурора, мов чуми.
Весь час тремтів, як на морозі муха.
Тепер радіє, що уник тюрми:
Хай прокурор потилицю почуха!

ПІДЛАБУЗНИК

Він тут спокійно буде спать,
Щасливий думкою одною:
Зав — особисто! — метрів з п'ять
Ішов у нього за труною!

ДАРМОЇД

Не орав, не сів і не жав,
А тепер благає бога з ями:
— Я і так усе життя лежав,
Дай хоч трохи походить ногами!

ЗАЗДРІСНИК

Мав човна, і дачу, і авто,
Жив би вічно й лиха він не відав,
Та не виніс, як у спортлото
Виграв три карбованці сусіда!

ЛІТУН

Відома всім натура літуна:
Гасає так, що в вухах вітер свище.
Цілком можливо: тут його труна,
А він подався на інше кладовище.

БРАКОРОБ

Вже очі він пускав під лоба,
Коли подумав із тривогою:
Труна — не витвір бракороба?
Чи не розсиплеться дорогою?

ЗАМУЧЕНИЙ МОВНИК

Коли він рихтувався в останню путь,
То заспокоював: — Не плачте, люди,
В могилі, звісно, пива не дадуть,
Зате ж там, може, й зошитів не буде!

СПЕКУЛЯНТ

Все менджував, з людей три шкіри дер,
Молився день і ніч на копійчину.
А сам від чого, думаєте, вмер?
Хтось замість шафи... всучив домовину!

ЛЮБИТЕЛЬ ЗАКОРДОННОГО

Поклали в домовину дерев'яну
(Дубові дошки, як відомо, вічні).
А він у крик: — Не хочу вітчизняну!
Он за кордоном, кажуть, синтетичні!

КЛЯУЗНИК

Все лається: — Будь проклята, могила!
Як я спокійно тут лежати буду:
Лишилось дома піввідра чорнила
Й паперу першокласного — півпуда!

ХАНЖА

Вже, далебі, перетворивсь на порох,
А все з могили він шипить повчально:
— Чоловіки й жінки лежать тут поруч?
Але ж... але ж це — страшно аморрально!

ПОЕТ-СЛАВОЛЮБ

Помер... Шкода! Та нащо так тужити?
На жаль, він був не Пушкін, не Гомер.
Звичайно, він по смерті мріяв жити,
Та от біда — ще за життя помер!

1970—1972

ПОРОХІВНИЦЯ
(Із козацького гумору)

ПОДІЯЛО!

Отож і видала указ
Украй розгнівана цариця:
«Уб'ю, хто скаже хоча б раз,
Що я дурна, немов ослиця!»

І домоглась свого таки!
Відтоді стали про царицю
Казать інакше козаки:
«Вона розумна, мов ослиця!»

КОМУ — ЩО

Доводив пан січовикам:
— Вояки ми хороші:
За честь воюємо, а вам
Одне лиш треба — гроші!

— Ти, — козаченько одвіча, —
Про честь не згадуй всує:
Кому чого не вистача,
То той за те й воює!

ЧИ ПРИЙМУТЬСЯ?

Потьомкін тим цариці догодив,
Що до її приїзду над шляхами
Дерева кучеряві посадив
(Звичайно, що селянськими руками).

Цариця все хвалила: — Молодці! —
Не знала, що, як тільки проїжджала,
Виймали із землі дерева ці
І знову на її шляху «саджали».

Очей з дерев цариця не спуска:
Бач, як для неї піддані трудилися!
Отож вона й питає в козака:
— Чи приймуться? Як думаєш, прудивус?

— Спасибі, що помітили мене,—
Той відмовля.— Брехать не личить діду:
От тільки екіпаж ваш промайне —
Так приймуться, що не лишиться й сліду!

МАСКУВАННЯ

В шинку два козарлюги плачуть.
Чи, бач, до чого дожились:
Вже один одного не бачать —
Отак, сердеги, упились.

А потім раптом засміялись:
— Хіба ж це, друже, ми пили?
Ми просто тес... маскувались,
Щоб нас татари не знайшли!

ХТО ЧОГО ВАРТИЙ

— Хто не нюхає табаки,
Той не вартий і собаки! —
Йде, співаючи отак,
Із корчми старий козак.

Раптом — шш: — Це що за жарти!?
Я, виходить, пса не вартий?
— Ні,— відказує козак,—
Вартий двох, ще й злих, собак!

ЗАСТУКАЛИ

В темну нічку (як-не-як
Це бувало часом, друзі)
Смачно, з виляском, козак
Цілував дівчину в лузі.

Коли чус — вартові.
Утікати, бачить, пізно.
— Гей, а хто там у траві? —
Вартові гукають грізно.

Що й казати, в першу мить
Похолов козак від ляку.
— Це я, тее,— бурмотить,—
Тут... пасу... свою коняку!

— Що ж, паси, коли пасеш,—
Одвічає йому варта.—
Буде справною! Та все ж
Цілувать її не варто.

ОБУРИВСЯ

Хома заглянув у шинок.
— Ходи сюди, козаче,—
Кива йому один панок,—
Хильни за нас добряче.

— Не хочу,— кирцу гне козак,—
Мені ви не до пари.
— Виходить, гребуєш, лайдак?
Взяли б тебе татари!

Кричить панок, сопе, як міх,
А далі для підмоги
Гукає він людей своїх:
— Берить за руки й ноги!

Тримайте міцно ви Хому,
Щоб не брикався тільки,
А я заллю у рот йому
Із піввідра горілки!

Вхопили троє козака,
Панок — у руки склянку:
— Тобі це кара отака! —
І ллє Хомі в горлянку.

— А щоб вас!..— визвіривсь Хома.—
Це не пиття — нудота:
Нехай мене один трима,
А троє ллють до рота!

СЕМЕНІВ ПРОГНОЗ

Ціле літо від Семена
Тільки й чути, тільки й чути:
— Ой, зима іде страшенна!
Ой, мороз же буде лютий!

— Звідки знаєш ти, Семене?
Січовик за вухом чуха:
— Розумієте, у мене —
Ні жупана, ні кожуха.

НЕ ТУРБУЙТЕСЯ!

Вертав Терешко від друзяк,
Де перекинули чарчину,
Аж гульк — під клунею козак
Цілує доньку Василину.

Терешко в гніві як згребе
За коси донечку руками:
— Ось я,— кричить,— навчу тебе,
Як цілуватись з козаками!

А хлопець вуса підкрутив
І каже батенькові чемно:
— Пробачте, я уже навчив,
Тож не турбуйтеся даремно!

1969—1973

ВЕСЕЛІ ПРИГОДИ

ОБ'ЯВА

«Продається хата і свиня.
Під залізом, мужеського роду.
Зовні обличкована вона,
Тиха, смирна і не лізе в шкоду.

Призьба є, підлога дощана,
Вже не менш як на три пальці сала.
Видно город з одного вікна,
Тільки рило Жучка покусала.

Весь причілок прикраша різьба,
Любить кукурудзу і помії.
Дах — червоний, а з боків — ряба,
З димарем і дзвоником на шиї.

Добрий погріб і колодязь є.
Є де льоху пасти коло двору.
І сусід сознательний: не п'є.
Хвіст стирчить, як пужално, угору.

Обіч хати — кухня і садок,
Є плита, і квітнуть вишні в маї.
Трохи далі — чайна і ставок.
Є коньяк, а жаб давно немає.

Подивитись можна в кінці дня.
Не лякайтесь, що висока плата,
Бо зате ж з верандою свиня
І з кільцем залізним в писку хата».

1969

АЛІБІ

Рікою ллються сльози у дружини:
Опівночі з'явився чоловік.
— І знову був у клятої Горпини,
Бодай би ти її не бачив вік!

— Це, звісно, факт, що я вернувся пізно,—
Йї чоловік у відповідь прогув,—
Але ж у мене алібі залізне —
Я цілий вечір у Марини був!

1971

РИБА

Хлопці грали у козла
В теплий ранок літній.
Раптом баба підійшла.
— Хто ж, — пита, — послідній?

Тут зчинився шум і гам.
Стали всі сміятись:
— Та хіба під силу вам
З молоддю змагатись?

— Що ви, боже сохрани! —
Баба гнівно глипа. —
Я — купити свіжини.
Хтось горлав тут: «Риба!»

1969

КУМОВЕ КАТАННЯ

З базару, з міста якомсь віз Пахом
На мотоциклі кумоньку Параску.
Сам возсідав поважно за кермом,
Її ж, як панну, посадив в коляску.

— Із вітерцем прокотимося, знай,
Ти так ще не каталася ні разу!
А коли що, то ти мені гукай, —
Порадив кум і дав, як кажуть, газу.

Мов навіжений, вис, деренчить,
Мчить драндулет розгонистим проспектом.
Аж гульк — Пахому щось кума кричить,
А він: — Чекай, стоїть автоінспектор!

Ось виїжджа за місто мотоцикл.
Параска щось сказати куму хоче,
А він — маха рукою: — Кумо, цить,
Дай світлофор спокійно я проскочу!

Проскочили. Поля із краю в край.
Летить наш мотоцикл, неначе птиця.
Кума кричить, а кум їй: — Зачекай,
Не проморгать би — десь тут залізниця.

Проїхали. Вже мчать якимсь селом.
За мотоциклом — куряви заграви.
Кума щось репетує, а Пахом:
— Та постривай: тут десь місток діржавий.

От знов навкруг прослалися степи.
Кума за полу шарпає Пахома.
А він її втішає: — Потерпи,
Вже тут близенько. Все розкажеш дома.

Та ось і дім. Бліда, як полотно,
Параска — геп! Одне лиш мовить встигла:
— Ми... загубили... від коляски... дно...
І я... аж із самого міста... бігла!..

1970

ВЕСІЛЛЯ

— Ото ми на всі сто повеселились!
І «гірко» вже кричали, й «біс!», і «браво!»,
І танцювали, і співали, й бились.
Лиш через тиждень розійшлись, їй-право.

Із тостами хилили і без тостів,
А пивом запивали, як водою...
— Аж через тиждень розійшлися гості?
— Не гості! Молодий із молодію!

1965

НА ДІСТІ

— Тобі чманіти не набридло дома? —
Казала чоловікові дружина. —
Он в цирку трупа виступа відома,
В кінотеатрі йде нова картина.

І в драмтеатрі вже вистава свіжа,
І відбулась прем'єра в опереті.
А ти — сидиш... Це ж... це — духовна їжа!
— А я ж, ти знаєш, мила, на дісті.

1972

ЗАПИТУВАВ...

Лектор цілих дві години,
Як одну хвилинку,
Розглагольствував на тему:
«Бережімо жінку».

Треба, каже, її тонко
Душу розуміти,
На руках її носити,
Дарувати квіти.

А увечері із нею
Мріять над рікою...
Чи, можливо, хтось не згоден
З думкою такою?

— Та чого там, я вже згоден,—
Крикнув хтось із зали.—
Буду все отак робити,
Як ви тут казали:

І кохати, й милувати,
Й мріяти із нею.
Тож мерщій мене знайомте
З жінкою своєю!

1969

СУЩА ПРАВДА

— Чи то правда, що ви, друже, в спортлото
Днями виграли карбованців аж сто?

— Суцця правда! Тут таїться ні к чому.
Тільки це було не днями — рік тому.

Та, до того ж, то не я був, а мій сват,
І не сто кербе, а тільки п'ятдесят.

І не в спортлото, а в карти, в преферанс,
І не виграв, а програв увесь аванс!

1967

ВСЕ ЯСНО!

— Ой мамо! — лепече хлоп'ятко,
Роззявивши рота від подиву.—
Ти віриш, сказав мені татко,
Що всі ми від мавпи походимо!

— Від мавпи!? — ледь чутно шепоче
Матуся, зробившись аж синьою.—
Ось чом він знайомить не хоче
Мене зі своєю родиною!

1971

МИСЛИВСЬКА ПРИГОДА

Усім він аж набрид: — Ну й дивина!
Чи я вже вам розказував? Чи чули?
Як трахнув я з рушниці кабана —
Аж іскри в усі боки сипонули!

— Аж іскри? Де ж надибав ти його?
— Під лісом, де каміння кучугура.
— Тоді нам ясно, звідки той вогонь:
Стоїть там вепра бронзова скульптура!

1968

БЕЗКОШТОВНИЙ ПОЦІЛУНОК

Зустрілись на базарі баба й дід.
Він із ціпком, вона — ледь ноги суне.
— Ох, і козак ти був у двадцять літ!
— А ти була неписана красуня.

Побачивши тебе, увесь я млів.
— А я ще над тобою кепкувала.
— Пригадуєш, давав я п'ять рублів,
Щоб ти мене разок поцілувала.

Стара сором'язливо хустку мне
І схлипує: — Тепер об тім шкодую.
Щоб не вважав ти скнарою мене,
Іди — я бежкоштовно почілую!

1970

ВИПАДОК У МАГАЗИНІ

— Цигарок...— Просить дядько один.
Продавець нахилився до нього:
— Я не раджу: тютюн — як полин.
Покупець усміхнувся:— То нічого.

Продавець той ізнов за своє:
— Покупцеві, звичайно, ми раді,
Та одна тут притичина є:
Цигарки ці попріли на складі.

— Не біда! — чоловік одказав,—
Саме їх і шукаю я, друже! —
Пачок, мабуть, із десять узяв
І пішов, задоволений дуже.

— Що за біс?! — продавець аж присів
Та услід все дивився, завмерши:
«Бачив різних на світі курців,
А такого, їй-богу, уперше!»

І було диваку невтямки
(Не збагнув це сердега ще й нині):
Купував чоловік цигарки
Не собі, а... своїй половині!

1960

МІЖ НАМИ...

(Епіграми)

ПОЕТУ Н.

Ти в Кисловодськ літав трудиться?
Це ж, друже, геніально!
Тепер в твоїх віршах водиця
Не проста — мінеральна!

ОБУРЕННЯ ГРАФОМАНА

— Листи із редакцій надходять щоденно,
У всіх — один зміст:
Доводять — нема «іскри божої» в мене.
Так я ж — атеїст!

ОШУКАВ...

Раз композитор кликав шанобливо
Знайомого поета: — Риба є!
Той прилетів, притяг в авосьці пиво.
А композитор... ноти подає!

«СКРОМНЯГА»

Давно він пише для малечі,
Книжки щороку випуска.
А власним діточкам, до речі,
Читає тільки Маршака!

ТРАГЕДІЯ АВТОРА ШПИГУНСЬКИХ ПОВІСТЕЙ

Як він змарнів! Де вився чубчик — лисина.
Пера і в руки не бере... В чім річ?
Кошмари, ним у повістях описані,
Сердегу переслідують щоніч.

СОЛОДКИЙ САТИРИК

Хоч здавна сатириком вважається,
Надто вже солодкий цей поет:
Хто його книжками зачитається,
Неодмінно схопить діабет!

ЙОГО ТВОРЧА МЕТОДА

Цей автор лиш знає методу таку:
З усіх не по нитці тягти — по рядку.
Тепер видавці (вам скажу тет-а-тет)
Не знають, чий дати у книжці портрет!

ПОЕТ...СЬКИЙ

Частенько він, ставши у позу,
Про плани говорить свої:
— Оце переходжу на прозу.

Чи ж мало у віршах її?

«ЮВІЛЯРЩИК»

Хто ювіляр — Ікс, Ігрек а чи Зет —
З'ясовувать йому нема потреби,
На всіх-бо ювілеях цей поет
Розповідає із трибун про себе!

СЛУШНА ПОРАДА

Відверто з трибуни признався поет,
Що в муках народжує кожен сонет.
— То киньте писати! — почулося враз.—
І вам буде легше, і краще для нас!

ПІСЛЯ ЮВІЛЕЮ

Чому так засмутивсь цей чоловік?
З минулим роком нелегка розлука:
Для нього ювілейним був той рік,
Тож критики не частували дрюком!

ГРАФОМАН З ПЕРСПЕКТИВОЮ

Піввіку оббива в редакціях пороги
І так, дивись, на старість вийде в люди:
Ні, ні, іще не взяв за бороду він бога,
Але редакторів уже бере за груди!

«ПОШУКИ» КРИТИКА

Коли книжки маститого читає,
Шукає він, за що хвалить
Колегу,
А молодого твір перегортає —
Шука, за що б відгамселить
Сердегу.

ТРИУМФ ГУМОРИСТА

Всіх хапає за груди,
Сльози радості ллються:
— Чи ви бачили? Люди
Вже із мене сміються!

ЗАВЯТИЙ «ПЕРЕВОДЧИК»

Перекладав він і цього, й того,
І ще когось перекладає знову.
А хто ж, скажіть, ці опуси його
Перекладе на поетичну мову?

ЗУСТРІЧ З ПОЕТЕСОЮ

Зустрів я поетесу й ясно стало
(Я трохи це не бовкнув їй у вічі):
У неї фарб у віршах дуже мало,
Зате їх достобіса на обличчі!

ПОЕТОВІ, ЯКИЙ «ЛАМАЄ» РЯДКИ

Ти знов розбиваєш рядки без причини —
Тим «сходам» у віршах немає числа.
Я був би не проти такої драбини,
Коли б
 та драбина
 до серця
 вела!

ДОСТУКАВСЯ...

Досяг він мети своєї:
Вже книжка дійшла до мас —
Аркушики, видерті з неї,
Ідуть на обгортку ковбас!

РЕЗОННО!

Сказали автору роману детективного:
— Як? Жодного героя позитивного?
— Героєм буде той, — відповідає, —
Хто до кінця роман мій дочитає.

ПРО ОДНОГО КРИТИКА

Доводить, що його «хрещеники» —
Всі видатні тепер письменники:
Тих лупцював, тим — «дав лемішки»...
А сам же виріс? Анітрішки!

ВІДОМИЙ...

Літературний вечір в клубі.
Встав голова:
— До нас прибув
Усім відомий, знаний, любий...
Тьху, знову прізвище забув!

«СЛУЖИТЕЛЬ МУЗ»

Його ніде не хвалять і не лають —
Не критик, не прозаїк, не поет.
Він з тих, які охоче помагають
Відносити... гонорари у буфет!

СТОЛИЧНИЙ ПОЕТ

Живе в столиці й вельми цим хизується —
Мов, з ним на «ти» всі видатні поети.
А запитай у нього, де друкується, —
Покаже вирізки з якоїсь... стінгазети.

ЗАПОПАДЛИВИЙ

Цей поет не жде протекції,
Сам за діло, бачте, взявся:
Щоб скорить Парнас, до секції...
Альпіністів записався!

ПЕРЕКВАЛІФІКУВАВСЯ

Після того, як з шафи Роману
Впав на голову власний роман,
Охолов він до жанру роману,
Перейшов на новели Роман.

КРИТИКУ, ЯКИЙ ПИШЕ ПІД ПСЕВДОНИМОМ

Ти більшість із статей своїх нудних
Під псевдонімом дав. Несправедливо:
Якщо самому соромно за них,
Навіщо нам підсовуєш це читиво?

МРІЯ ПОЕТА-КАЛЕНДАРНИКА

До кожних свят, до всяких дат
Спішить в газету вірша дат —
Вже в цьому впевнились не раз ви.
Він мріє твір такий подать,
Щоб підійшов до всяких дат —
Лише б міняв у нього назву!

САМОКРИТИЧНИЙ

Він книгам своїм такі назви дає:
«Дніпро», «Джерело», «Криниця».
Як бачите, автор і сам визнає,
Що в віршах — сама водиця.

ЗНАЙШОВ ВИХІД!

«Лежать книжки мої. Пожовкли вже від часу»,—
Поет наш бідний аж стогнав, журився
Та й... на бібліотекарці женився:
Хай хоч вона його книжки «штовхає» в маси!

ПИСЬМЕННИКУ П.

В Донбас він їздить, в Крим і на Карпати
Людські серця глаголом потрясать.
Він, кажуть, вмів лепсько виступати,
А книги... бачте, ніколи писать.

ПОЕТ БЕЗ СВОГО ГОЛОСУ

Нових Оверкових «пісень»
Ми не дали в газетну полосу,
Так він в редакції весь день
Репетував не своїм голосом!

ПРЕТЕНДЕНТ НА ПАРНАС

А він у віршах про Парнас цвірінька!
Куди йому на той святий Парнас,
Якщо йому без ліфта і до нас,
На другий поверх, підійнятись ліньки!

МІЖ ДВОХ ВОГНІВ

Зав — поет. Зам — прозаїк. В них книги і слава,
Лиш замзам їхній — критик — писать перестав:
Дідьком дивиться зам, як похвалить він зава,
А напише про зама — їсть поїдом зав!

ОДНЕ ДО ОДНОГО

— Ніхто моєї книжки не купля,—
Журились поет.— Лежить з прадавніх пір.
Її уже, можливо, з'їла б тля,
Та, як на зло, поганий в ній папір!

ЛІТЕРАТОР-ІНВЕНТАРИЗАТОР

В колгосп заскочив на момент
І описав негайно
Увесь колгоспний реманент —
Від вил і до комбайна.

Ще в тих «нотатках», зокрема,
Є силос, є полова,
Є поголів'я... А нема
Лиш про людей ні слова.

*ДМИТРОВІ БІЛОУСУ,
АВТОРОВІ КНИЖКИ
«ЛІКАРНЯ В ЗООПАРКУ»*

Вік не ганьбив сатирикову марку,
Вік лікував людей він сміхом ревно.
Чому ж відкрив «Лікарню в зоопарку»?
Із звірами безпечніше, напевно!

*А. ЗОРИЧ ТА І. НЕВГРОВУ,
АВТОРАМ П'ЄСИ
«ПОЇЗДИ ПРОХОДЯТЬ МИМО»*

Я разом з вами, побратими,
І вдень гадаю і вночі:
Хай поїзди проходять мимо —
Чому йдуть мимо глядачі?

*ФЕДОРУ ІСАВВУ,
ПІСЛЯ ПЕРЕКЛАДУ
«ДЕМОНА» М. ЛЕРМОНТОВА*

Тепер щоночі демон прилітає
І коло вікон у поета ходить:
— Чим я тобі не догодив,— питає,—
Що ти узявсь поему «переводить»?

*ДМИТРОВІ ЛУЦЕНКУ,
ЯКИЙ БАГАТО РОКІВ
СПІВРОБІТНИЧАЄ
З КОМПОЗИТОРОМ І. ШАМО*

Лунає спів його до хмар —
На вищій ноті.
Як цих висот досяг пісняр?
На ШАМОльоті!

*БОРИСОВІ ОЛІЙНИКУ,
АВТОРОВІ КНИЖКИ
«СТОЮ НА ЗЕМЛІ»*

Він трудиться славно — аж піт на чолі.
Отож відзначають усі при потребі:
Тому що поет цей стоїть на землі,
Його читачі — аж на сьомому небі!

*ІВАНОВІ СВАРНИКУ,
У ЗВ'ЯЗКУ З ВИХОДОМ
КНИЖКИ «ЗАЯЧА НАУКА»*

Лине гук на полонині
І у лісі також гук,
Що байкар Сварник віднині
Доктор... заячих наук!

*НАУМОВІ ТИХОМУ,
АВТОРОВІ РОМАНУ
«В ДОРОГУ ВИХОДЬ НА СВІТАННІ»*

Гадаю, що перший роман — не останній,
Тому лиш одне зауважить готов:
Ти кажеш: «В дорогу виходь на світанні»,
А сам — в сорок років на прозу пішов!

1955—1980

БІОГРАФІЧНА ДОВІДКА

Петро Павлович Ребро народився 19 травня 1932 року в селі Білоцерківці, Куйбишевського району, Запорізької області, в родині колгоспника. Закінчив Запорізький педінститут (1953). Вчителював. Працював у редакціях обласних газет «Червоне Запоріжжя», «Запорізька правда», в обласному книжково-газетному видавництві. З 1967 року — відповідальний секретар Запорізької організації Спілки письменників України. Нагороджений орденом Трудового Червоного Прапора, медалями, Почесними грамотами Президій Верховних Рад Киргизької РСР, Абхазької і Калмицької АРСР. Член КПРС.

Поет. Автор збірок ліричних і сатиричних поезій «Заспів» (1955), «Вітер з Дніпра» (1957), «Проти шерсті» (1958), «Родичі сонця» (1961), «Проміння серця» (1962), «Перо під ребро» (1963), «Гірке причастя» (1964), «Людяність» (1965), «Запорізька веселка», «Заячі вуса» (1967), «Вогнярі» (1971), «Порохівниця» (1972), «Могорич» (1974), «Криця» (1975), «Листи до земляків» (1976), «Гаряча прокатка», «Побратимство» (1979); драматичної поеми «Заграва над Хортицею» (1980); книжок нарисів і віршів «У сусідів по планеті» (1960), документальних повістей «Грім над Запоріжжям», «Ніжна сталь» (1969); літературознавчого дослідження «Над синім Дніпром — Буревісник» (О. М. Горький на Запоріжжі, 1973); книжок для дітей «Сонечко», «Чому заєць косоокий» (1958), «Найсмачніші огірки» (1959), «Солов'ята» (1961), «Мій тато — сталевар», «Дірочка від бублика» (1962) та ін.

В перекладі на російську мову вийшли збірки поезій «Їди солдата» (1972), «Таблетки с перцем» (1966), «Воробішки» (1962) та ін.

Працює також у жанрі поетичного перекладу.

З М І С Т

Співець запорізького краю. *Микола Нагнибіда* . . . 5

ПОЕЗІЇ

ЛІРИКА

Ленінів огонь

«Нову зорю ми людству засвітили...» . . .	11
«В уяві, в серці, в пам'яті народу...» .	12
«До нього, многодумного і віщого...»	12
«На сотні миль пам далина відкрита...»	13
Слово про прапор	14
Ілліч читає «Енеїду»	16
На Стокгольмській пристані	17
Під Шушенським	19
Ковалі	20
«У Майні вечоріє непомітно...»	22
Листівка до Бердянська	23
Мала земля	24
«Їх вивели по морозу...»	25
«Щоб завше в серці запашніла рута...»	26

Полюс братерства

«Які озонні й чисті це слова!»	27
У поїзді «Москва — Красноярськ»	28
Броньовик	29
«Уклін, о Донцино озонна!»	31

На Піскарьовському кладовищі	32
«Є просто вірші»	33
Напис на книзі	34
Комуз	35
«З журавлями, що вертали з вірію...»	36
Довгожителі	37
Хакаські рукавиці	38
«Ріка у леті, в пориванні...»	38
Україна не підведе!	39
«Куди б не поїхав...»	41

Запорізька веселка

«Ні, ти не знаєш добре України...»	42
«Я бачив, як захоплено на свята...»	43
«Чи лине в небі наш супутник...»	43
«Сталевари мої, громовержці...»	44
«Держава стали»	45
У мартенівському цеху	45
«Він ще юнак...»	46
«Спасибі, доле...»	47
«Щоб пісні криці литись задушевно...»	48
Волошкові скельця	48
«Полум'я круговерті...»	49
Робота	50
«Сталь любить вірність»	51
«Лівий берег скучає за правим...»	52
«Чи не пора на Запоріжжя?»	53
«Нехай же всі про те почують...»	54
«Повірте: я його не видумав...»	55
Вулиця Тичини в Запоріжжі	56

КРИЦЕЦВІТ. (ОКТАВИ).

«Перш ніж просить у закордоння візу...»	62
---	----

Листи у поле

«Давно складаю оди сталі я...»	63
Жайворонок	64
«Хвала природі — вдатній породіллі...»	65
«За вікнами — весна зеленопера...»	65
«Шепочуть-марять на лапу...»	66
«Навіть квітку жаль мені зірвати...»	66
«Збирає день із почі подать...»	67
«Завжди нестямно рада цій картині...»	68
«Колоски ждуть променів з-за тучі...»	69
«Леле, де це все взялося?»	69
«О рідна ниво!»	70
«Оповість, либош, вам кожна наша хата...»	71
«Я так хотів би відповідь знайти...»	71
Колосок	72
«Хліба загнулись мревом, як габою...»	72
«Є моря, що пахнуть чебрецями...»	73
«Прошу, братове, хати не ламаймо...»	74
«Мені здається часом, що у жовтні...»	75
Тополя	76
«Це — не дике марення, не казка...»	77
«Мов груші медянисті, перестиглі...»	78
«Замовк мотор комбайна за селом...»	78
«Які дива чинить земля уміє!»	79
Триноги	79
«Уже тут зібрано врожай...»	80
Осінь	80
«Чи це нам повідала мати...»	81
«Сільські мадонни...»	82
«У хлібороба аж роса на лобі...»	82
У степовій залі	83

ІЗ СОЛДАТСЬКОГО ЗОШИТА

На навчанні	84
«В селі йдемо шпарким, бадьорим кроком»	84
Земляки	85

«Хвалились хлопці в мить перепочинку...»	85
«Ракети на галявині я бачу»	86
«Вві сні солдати — не солдати...»	86
«Не дивуйтеся нітрішки...»	87
«Любов не передбачена в уставі»	87
«Солдат на вогневому рубежі»	88
«Зпаю: гарно це — мати зірки на пілотках...»	88
«ЗІС глухо гальмами ляснув...»	89

У сусідів по планеті

«Промінням усмішок облитий...»	90
«Стамбул у відчаї погрожує небу...»	91
«Не секрет — тут красиві види...»	91
«У центрі Антверпена пам'ятник є»	92
«Ми зустрічали, правда, зрідка...»	94

Світ у серці

«Слава сонцю, що сіється з неба!»	94
«Чи плине день, чи крилить ніч...»	95
Автобіографія	96
«Коли б не народився я людиною...»	97
«Вдень зірок не видно»	98
«Здавалось би, давно відомі факти...»	98
«Самі того не помічаючи...»	99
Обеліски	99
«Хвилина мовчання...»	100
«Нехай не ремствує нащадок...»	101
«Слава — не плаття...»	102
«Бурульок дзвін чи ксилофон це?»	102
«Той березіль дрима в душі у кожного...»	103
«Карі очі, русі коси...»	103
«Природа ніби ждала чуда...»	104
«Немов записано це на плівці...»	104
«Любімо тих, кого ми раз полюбімо...»	105
«Спливають хвилі, мляві і моторні...»	106
Очі матері	106

Люди з двома серцями	107
Народилася донька!	107
«Ми закохані чи заковані?»	109
«Врода непомічена...»	109
«Дарма, співають в мене очі...»	110
«Серце — червоний клубок почуттів»	111
Поети не вмирають	112
«Він вірші дегустує, як вино...»	113
«То тішусь, немов дитина...»	114

П О Е М И

Зореград. Лірична поема. (Фрагменти)	116
Я, Кость Великий... Поема-монолог. (Фрагменти)	121
Добрідень, Бердо! Поема в октавах	130
Еней у пеклі. Сатирична поема	144

С А Т И Р А Т А Г У М О Р

Гаряча прокатка

Не рипайтесь, панове!	153
Гачок із золота	156
На бойні	157
Гаряча прокатка	158
«Виробнича травма»	159
Жертва бюрократизму	160
Вась-вась...	161
Залізна логіка	162
Пустодзвін	162
Нарвався	163
Муха на лайнері	164
Сон	164
Поглузував	165
За що купив...	165
Крайній захід	167

Могорич	167
Верблюдова заява	169
«Особиста думка»	170
На що скаржитесь?	170
Батьків гонорар	171
Дебет-кредит	171
Хтось же мусить!	172
Дама й драма	173
Обставились...	173
Притча	174
Попова промова	175
Пояснив	176
Коньяк для... причастя	176
Згадав!	177

ПІЛЮЛІ З ПЕРЦЕМ

Гумова філософія	177
На прийомі	177
Повернення боргу	178
Висока мета	178
Прорахувався...	178
П'ятихвилинка	178
Законний шлюб	179
З принципових позицій	179
Загадковий керівник	179
Подружили...	179
«Родичі»	180
Ліричний Верблюд	180
Слухає...	180
Під мухою	180
Образився	181
Самозакохана Соска	181
Здивували!	181
Спільність платформи	181
Як під'їхати?	182
Пожалів...	182

Третій зайвий	182
Незалежний Цвях	182
Краса на смак	183
Сокира	183
Сучасний Вовк	183
Набрехали	183
«Допомога»	184
Хоробрий Кіт	184
Висиділа...	184
Скрипочка	184
Похвалився	185
Їжак-підлабузник	185
Зав на гостинах	185
Спрага	185
Не забудь	186

ВІНОК ЕПІТАФІЙ

ПОРОХІВНИЦЯ (Із козацького гумору)

Подіяло!	190
Кому — що	190
Чи приймуться?	190
Маскування	191
Хто чого вартий	191
Застукали	192
Обурився	192
Семенів прогноз	193
Не турбуйтеся!	194

ВЕСЕЛІ ПРИГОДИ

Об'ява	194
Алібі	195
Риба	196
Кумове катання	196
Весілля	197
На дісті	198
Загітував...	198
Суцця правда	199

Все ясно!	200
Мисливська пригода	200
Безкоштовний поцілунок	200
Випадок у магазині	201

МІЖ НАМИ... (Епіграми)

Поету Н.	202
Обурення графомана	202
Ошукав...	202
«Скромняга»	203
Трагедія автора шпигунських повістей	203
Солодкий сатирик	203
Його творча метода	203
Поет...ський	204
«Ювілярщик»	204
Слушна порада	204
Після ювілею	204
Графоман з перспективою	205
«Пошуки» критика	205
Тріумф гумориста	205
Завзятий «переводчик»	205
Зустріч з поетесою	206
Поетові, який «ламає» рядки	206
Достукався...	206
Резонно!	206
Про одного критика	207
Відомий...	207
«Служитель муз»	207
Столичний поет	207
Запопадливий	208
Перекваліфікувався	208
Критику, який пише під псевдонімом	208
Мрія поета-календарника	208
Самокритичний	209
Знайшов вихід!	209
Письменнику П.	209

Поет без свого голосу	209
Претендент на Парнас	210
Між двох вогнів	210
Одне до одного	210
Літератор-інвентаризатор	210
Дмитрові Білоусу	211
А. Зорич та І. Неверову	211
Федору Ісаєву	211
Дмитрові Луценку	211
Борисові Олійнику	212
Іванові Сварнику	212
Наумові Тихому	212
<i>Біографічна довідка</i>	<i>213</i>

Петр Павлович Ребро

ИЗБРАННОЕ

СТИХИ

Киев, издательство
художественной литературы
«Дніпро», 1982

(На украинском языке)

Редактор *Н. Ю. Марчук*
Художник *Р. К. Похалюк*
Художній редактор *А. І. Клименко*
Технічний редактор *Т. А. Табаченко*
Коректор *В. В. Бондаренко*

ІВ № 1550

Здано до складання 24.11.81.

Підписано до друку 24.02.82.

БФ 46238. Формат 70×100¹/₃₂.

Папір друкарський № 1.

Гарнітура звичайна нова.

Друк високий.

Ум. друк. арк. 9,03.

Ум. фарб.-відб. 9,03.

Обл.-вид. арк. 8,216.

Тираж 12 000. Зам. 1—347.

Ціна 1 крб.

Видавництво
художньої літератури
«Дніпро».
252601, Київ-МСП,
вул. Володимирська, 42.

Київська
книжкова фабрика
«Жовтень».
252053, Київ,
вул. Артема, 25.

Ребро П. П.

Р31 Вибране: Поезії. / К.: Дніпро, 1982.— 222 с.

До збірки відомого українського радянського поета увійшли кращі твори з його попередніх видань.

Автор схвильовано оповідає про животворну і невичерпну силу «ленінського вогню», про «чуття єдиної родини» радянських народів, про героїчний край сталеварів та хліборобів.

Окремий розділ книги склали сатиричні та гумористичні твори.

Р $\frac{70403-137}{M205(04)-82}$ 137.82. 4702590200

У2